MATEI CĂLINESCU
PERSONALITATEA LUI ION MINULESCU

ÎN PAGINILE 4-5
MARTIN BORMANN
DRAMĂ ÎN 3 ACTE DE MARIN PREDA

IOAN GRIGORESCU
BLOC-NOTES ATENA ÎN AUGUST

Proletari din toate țările, uniți-vă!

gazeta literară

Anul XIII Nr. 32 (719). Joi 11 august 1966 — ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA — 8 pagini: 1 leu

AUGUST

Zodie caniculară, zodie toridă, luna lui august ridică vigoarea naturală a țării la rangul de mare frumusețe.

Natura binecuvîntată a lucrurilor acestei țări se află în vîrful ei de exuberanță; nicicînd iarba și frunzele, rîurile și cîmpurile, dealurile și coastele munților nu se dăruiesc mai mult simțului privirii și contemplării, ca acum, sub lupa imensă a lui august.

Țară frumoasă și străveche, avînd continuitățile ei indicibile, loc binecuvîntat de frumos al peninsulei Europei, România își intinde continuitatea ei statală pînă departe în negura vremurilor, cum ar spune cronicarul, pînă dincolo de Traian și Decebal, ctitori mitologici ai poporului nostru, larii și penații acestor întinderi care au născut în a doua jumătate a secolului XX înfloritul, plinul de demnitate și independentul stat al Republicii Socialiste România.

Dacă fiecare fir de iarbă și fiecare foșnet de ramură și fiecare descărcare electrică de nori ne amintește și ne leagă pe noi oamenii acestor locuri de înaintașii noștri, oameni ai acestor locuri legați la rîndul lor de înaintașii mitologici, locuitori ai acestor locuri, mereu înnobilați în amintirea noastră și mereu justificați în înnobilarea lor prin gradul înalt de demnitate la care a ajuns poporul nostru, nu pot să nu exclam : Frumos este copacul dar și mai frumoși sînt cei care l-au sădit și au hotărît ca el să fie!

Înfloririle sînt ale florilor, înmuguririle ale mugurilor, inverzirile ale frunzelor și ale ierbii. Dar acea înmugurire și înflorire a oamenilor este cu mult mai mare și mai puternică, pentru că ea își are rădăcina hrănitoare, nu numai jos în pămînt, și încă mai jos de pămînt spre centrul planetei, ci, în același timp își are rădăcinile în pămîntul abstract, moral, al istoriei patriei din care își trag nobilele tradiții, dar și gustul pentru nou, adică pentru mai bine, pentru mai mult decît bine, pentru foarte bine.

România Socialistă și-a dobîndit locul ei demn în lume, cuvîntul ei, exprimat prin cuvîntul partidului nostru, și-a dobîndit greutatea de aur în talgerele justiției și ale adevărului.

Frumoasă este frunza, frumoasă este ramura, dar încă și mai frumos este copacul! Sîntem legați de înaintașii noștri prin minunatul loc de naștere al nostru și prin aspirație. Dar sîntem încă și mai legați de viitorul țării noastre, parte demnă a viitorului lumii, prin împlinire.

Stejarii lui Ștefan cel Mare astăzi nu mai umbresc coamele fuginde ale cailor și nici fuga felină a vulpilor de coastă, animale de la începerea lumii și superbe. Stejarii își aruncă umbra astăzi, odihnitoare, asupra înfățișărilor noii civilizații românești.

Mai străvechi ești și mai nobil, mai de la începutul lumii, mai în sensul începuturilor lumii, atunci cînd conduci motoarele unei hidrocentrale sau volanul unui tractor, — decît atunci cînd apeși cu podurile palmei coarnele unui plug tras de boi, sau la lumina lămpii cu gaz îți încălzești întunericul odăii.

August, lună vitală, lună istorică, lună în care poporul și-a luat în însuși în mîini destinul.

August, lună rădăcină a acestor vremi.

Poetul se ridică, își ia lyra și cîntă faptele de vitejie ale industriei naționale și ale agriculturii naționale, pe eroii lor îi cîntă, dar mai ales sufletele eroilor lor, așa cum odinioară rapsodul își lua lyra și cînta faptele viteazului Pintea și ale marelui Toma Alimoș, ori foarte de demult, își lua lyra și cînta întîmplările din codru ale zeilor sau chiar întîmplările lor din Olimp, sau din munții mioritici ai Vrancei.

Acum, în august, cînd anul își atinge culmea lui, întinzînd un braț spre toamnă și spre belșugurile ei, poetul se ridică, își ia lyra într-o mînă și cîntă faptele de vitejie și gloria țării lui libere și demne.

Nichita STANESCU

bătăi de tobe

Băteau tobele tîmplelor în jungla memoriei.
Ce destrămare-n simțuri, în amintiri!
Băteau ghionoaie pătate cu sînge pe gușă
în arbori lungi ca lumînări subțiri;
Băteau pumni fără carne-n trecut ca într-o ușă;
Mă durea că nu puteam să mă ridic din trecut.
Să deschid ușa, să mă integrez în măsura de timp
Ce mă chema cu iutele miros de iederi strivite,
Dar mai cumplit m-a durut
Tăcerea pe care o bănuiam venind din golul istoriei.

capcane

Am despicat arborii pădurilor
Închipuind crăcane capcane
Să se încurce barba timpului în ele.
Dar străveziul timp s-a smuls,
Nevăzutu-i chip
A rămas tot spîn;
Apare imberb prin străvezimile mele,
Îl urmăresc, cînd și cînd pe ornice mute de stele:
Azi noapte mi s-a părut că aud timpul...
Nevăzutu-i chip
Se strecura în clepsidră prin nisip;
Eu... Eu îmbătrînesc,
Trec. Mă depărtez,
El rămîne.

Radu BOUREANU

În acest număr:
PALLADY

șapte desene inedite

Fotografii DAN GRIGORESCU

români pe glob

INTELIGENȚĂ ROMÂNEASCĂ ÎN 80 DE ȚĂRI

Încheind seria de reportaje despre petroliști, ne-am adresat tov. ing. Radu Stoian, director al Direcției lucrări complete din Ministerul Petrolului, cu rugămintea de a ne vorbi despre acest domeniu de activitate.

R. Stoian: Înainte însă de-a intra propriu-zis în discuție, aș vrea să vă fac o rugăminte. Mi-a plăcut foarte mult reportajul dumneavoastră scris în urma întîlnirii cu ing. Slănină. Avea o serie de detalii foarte nostime, care m-au amuzat și pe mine și pe Slănină. În ce mă privește, v-aș ruga să fiți totuși mai sobru... adică...

— *Am înțeles. De acord.*

R. Stoian: Funcția mea oficială și... în general...

— *Prin urmare, de cînd trimitem noi specialiști și utilaje petrolifere pe glob?*

R. Stoian: Pentru ministerul nostru, preocupările acestea de export de instalații de specialitate de trimitere peste hotare a produselor tehnicii românești, ale inventivității românești în materie de tehnică, au început abia de prin 1957, cînd am realizat primul contact al specialiștilor noștri cu șantierele străine. Mă refer la prima sondă săpată de noi în India, de grupul de specialiști, condus de ing. Petcu, șef de serviciu în direcțiunea noastră și care, acum, se află în Siria. De atunci a început, practic, o activitate organizată de export, pe linia aceasta a instalațiilor complete, ca și pe linia asistenței tehnice la executările de lucrări în străinătate. Pînă atunci nu făcusem decît export de produse petrolifere.

— *Dar nu de inteligență.*

R. Stoian: De inteligență, atît cît era cuprinsă în kilogramul de produse petrolifere. De atunci, din 1957, am început să executăm proiecte de instalații complexe, pentru străinătate, să executăm — prin Ministerul Construcțiilor de Mașini — utilaje necesare și să trimitem, odată cu utilajele, și specialiști care să asigure asistența tehnică a construcțiilor, a montajelor și să pună în funcțiune instalațiile exportate.

— *Ce criterii stau la baza selecționării cadrelor care sînt trimise peste hotare?*

R. Stoian: Se urmărește ca toate posturile din schema pe care noi o apreciem necesară pentru lucrările din țara respectivă să fie ocupate de oamenii cei mai competenți, la nivelul corespunzător, începînd cu șeful grupului de specialiști români — care se numește acolo „inginer șef al grupului de specialiști români", — ales dintre cei mai buni ingineri, cu cea mai mare experiență de organizare de șantiere și de cunoștințe tehnologice pentru instalația care se livrează; trecînd la inginerii care trebuie să asigure propriu-zis supravegherea pe șantier a lucrărilor care se execută, mergînd pînă la meșterii și tehnicienii care execută lucrările alături de muncitorii și tehnicienii din țările respective.

Deci, criteriile ar fi: vechimea în meseria respectivă, capacitatea omului dovedită în lucrări similare în țară și, într-o oarecare măsură, intervin și problemele de comportament, de care se ține seama.

Acești oameni, înainte de a fi trimiși, sînt instruiți foarte serios. Unii din ei au făcut chiar o școală specială, organizată la Ploiești, pentru pregătirea lor mai multilaterală, adică în afară de o completare a pregătirii tehnice li se dădeau și noțiuni generale asupra statului în care urmau să fie trimiși sau a zonelor de interes, căci nu totdeauna știm dinainte unde va pleca omul respectiv. Dacă, de pildă, era vorba de țări tropicale, li se țineau prelegeri despre respectivele zone climatice, li se dădeau noțiuni de politică economică generală, mergînd uneori pînă la istoria țării respective, mergînd și la învățarea limbii engleze, ca să se poată descurca

— *Pentru că nu sînt numai niște tehnicieni, ci niște ambasadori ai României, în ultimă instanță.*

Alecu Ivan GHILIA

(Continuare în pagina 3)

LECTURI INTERMITENTE (VIII)

La 16 august 1966 se împlinesc 100 de ani de la nașterea poetei Maria Botiș-Ciobanu, originară din Abrud, „fiică a Munților Apuseni", cum a numit-o încă din 1903 Ilarie Chendi, și totodată emulă a lui George Coșbuc, al cărui centenar cade cam peste o lună. Asociată de timpuriu, de către majoritatea criticilor și istoricilor noștri literari, în frunte cu Chendi, influenței dominatoare a autorului „Baladelor și idilelor" („mai avem o surioară a lui Coșbuc în Transilvania", spunea Ilarie Chendi), Maria Botiș-Ciobanu și-a început întreita sa carieră de profesoară, de activă animatoare pe tărîmul social și de scriitoare cam din ultimul pătrar al veacului trecut și a continuat-o, cu aceeași energie și același devotament, pînă în pragul amurgului ei din 24 noemvrie 1948. După studii de înaltă calificare la Cluj și Budapesta, a profesat la diverse catedre sau, după exemplul dascălilor ardeleni, în cîteva familii particulare, pînă cînd, în 1900, căsătorită cu d-rul în teologie Teodor Botiș, s-au stabilit la Arad, a fost directoarea internatului școalei de fete, dar a părăsit definitiv învățămîntul, o dată cu nașterea copiilor, în educarea cărora și-a închinat toate luminoasele ei virtuți. A militat pentru drepturile femeii, înființînd filiale de „Reuniuni...", a participat la felurite congrese, a înființat, precum în 1927, „colonia de vară de la Săvîrșin", pentru copiii sărmani, iar în 1933, la Arad, „școala elementară pentru copiii vagabonzi și cerșetori", instituție singulară la epoca aceea, și înregistrată cu elogii în analele Institutului Social Banat—Crișana; a colaborat cu povestiri și poezii la calendarele regionale sau la manualele școlare pentru începători; a fost prezentă în foiletoanele mai tuturor gazetelor din Ardeal, „Românul" din Arad, „Telegraful Român" din Sibiu, „Libertatea" din Orăștie, „Gazeta Transilvaniei" din Brașov, și-n tot acest timp, împărtît între tot atîtea activități obștești, și-a cultivat, după înțelepțeștile pilde ale bătrînului din Tarent și ale lui Candide, mica grădină a poeziei originale, a legendelor din Țara Moților, și a poveștilor, fie cu iz folcloric, fie sădite, cu atenție, în propria sa fantezie. A colaborat la mai toate revistele literare ale vremii, printre care și „Convorbiri literare", la al cărui număr omagial pentru cei 60 de ani ai lui Maiorescu, din 1900, trimite poemul „Crăiasa codrului". A fost apreciată, ca poetă și ca păstrătoare a tradițiilor legendare din Munții Apuseni, de George Coșbuc, Nicolae Iorga, Ilarie Chendi, Șt. O Iosif, Iosif Vulcan, Ion Pop Reteganul, Sextil Pușcariu, E. Lovinescu ș.a., iar în 1928, cînd își tipărea cea de a doua ediție, augmentată, a „Poezii"-lor și „Țara Moților", și cînd apela la bunele oficii ale fostei Casa Școalelor ca să subscrie la cheltuielile de tipar, Tudor Arghezi, omnifier literar pe atunci, detaliu de biografie mai puțin cunoscut și la un an numai după ce, cu ale sale „Cuvinte potrivite" din 1927, trasa o nouă și hotărîtoare linie poeziei noastre contemporane, punea pe seama solicitantei rînduri ca următoarele: „în alăturatele trei lucrări ale d-nei Maria Botiș-Ciobanu, *Poezii, Țara Moților, legende și credințe*, și *Scrisori către elevi* — trebuiește încurajată rîvna intelectuală a d-nei autoare, de o gingășie uneori, în poezie, aproape absentă la scriitori cu o reputație făcută — și vădit preocupată de estetica respect de sine. *Țara Moților*, în special poate fi larg răspîndită și utilă și pentru cetitorul intelectual și pentru cel de la periferia gustului literar" — ceea ce este pe cît de just, pe atîta de original formulat și constituie, în rîvna de promovare a talentelor, din altă cauză literară decît a sa, un strălucit exemplu de generoasă, de largă, de atotcuprinzătoare înțelegere. Aceste cîteva detalii bibliografice, în legătură cu viața și activitatea Mariei Botiș-Ciobanu, închinate deopotrivă binelui și frumosului, și pe care le-am spicuit oarecum pe deasupra, din bogatul material prezentat la sesiunea din 28—29 mai anul acesta, ținută la Cîmpeni, de Societatea de științe istorice și filologice, filiala Cluj, și ar ajunge ca să justifice obligația morală, cu care contemporanul are a se apropia, cu pietate și convingere, de amintirea celora care au trudit în țarina culturii noastre, în speță de centenarul nașterii Mariei Botiș-Ciobanu. Însă titlurile acestei aduceri-aminte sînt, cum vom vedea, cu mult mai multe și ele țin de însăși opera sa literară, ceea ce nu poate decît să bucure pe oricare dintre ucenicii de astăzi ai Muzelor...

Despre aceste titluri, și îndeosebi despre poezia Mariei Botiș-Ciobanu știam prea puțin, pe vremea cînd, aproape cu jumătate de veac în urmă, abia evadat din spitalele de campanie, îmi începeam, a doua zi după întîiul război mondial, cariera didactică la liceul „Moise Nicoară" din Arad, unde am avut fericirea să cunosc, în ospitaliera lor casă, și pe falnica doamnă și pe soțul ei, d-rul Teodor Botiș, directorul și cronicarul «Preparandiei» din Arad, învățatul teolog la a cărui disparitie Nicolae Iorga, acest generos Orfeu al umbrelor, a săpat una din prea pioasele lui inscripții funerare, și pe unul dintre fiii lor, azi d-rul în drept Emil Botiș, mic atunci elev în cursul superior. Proaspăt dascăl de literatură română, firesc ar fi fost, elegant și protocolar totodată, să aduc vorba despre poezia ozonată, coborînd din Munții Apuseni, a gazdei și întreținută cu atîtea imagini din viața Moților. Anii cîți au nins de atunci, au abolit orice certitudine și totuși e mai mult ca sigur că așa ceva nu s-a petrecut. Desigur, noul peisaj, inedit, al Ardealului, atîta visat, și Mureșul, și podgoriile de la Șiria, politica și presa locală și situația internațională, erau mult prea generoase subiecte ca să nu fi fost abordate și să nu întrețină din belșug una din acele reuniuni transilvane, animată de la natură. Predilectiile mele literare băteau însă alte drumuri, la timpul acela. Trecut prin școala de nouă poezie a cursurilor lui Ovid Densusianu, Baudelaire, Verhaeren, Henry de Regnier, Pascoli, Ruben Dario îmi erau oarecum familiari și a te feri de ispitele lor nu era cu putință. Nu primisem, oare, încă în anul întîi fiind, cîteva din frumoasele ediții de poeme, de la „Mercure de France", „Les villes tentaculaires" ale lui Verhaeren și „Le silence des heures" ale lui Henri de Regnier, trimise de un amic ce debarca la una din școlile de agronomie din Belgia? În stagiul spitalicesc din Iași descoperisem pe Georges Duhamel, nu al „Elegiilor", dar al povestirilor din „Civilisation" și „Vie des martyrs", care avea să-i aducă premiul Goncourt, pe Ștefan Petică, iar în biblioteca elegantelor surori de caritate, pe Henry Spiess, elvețianul, editat tot de „Mercure de France", pe care-i alternam cu supele de linte cu gărgărițe, suplimentare, ale spitalului. Cînd în drum spre „Moise Nicoară", treceam prin piața matinală, desfășurată pe Corso, garoafele din coșuri îmi vorbeau de Mamorele lui Francis Jammes, al cărui „Deuil des primevères" („Al aglicelor doliu" — mă consilia dicționarul botanic al lui Panțu) mă însoțea pretutindeni, și ale cărui elegii, îndeosebi aceea la moartea lui Albert Samain, mă ispiteau încă de atunci. Frunzele copacilor și Kato, mica maghiară ce atîta iubea băile de soare pe malul Mureșului, se bronzaseră în deajuns, o dată cu toamna, și într-o bună zi dibuiam într-un magazin parizian, poate „Lectures pour tous", la una din librăriile arădene, o notă despre

PERPESSICIUS

(Continuare în pagina 3)

Note de lectură

SERGIU FĂRCĂȘAN

„O nuvelă și un roman"

Sub acest titlu, prea impersonal-didactic pentru a nu bate la ochi, se ascunde sau o cochetărie de original, sau o cursă „pe dos" întinsă cititorilor vrăjiți de ingeniozitatea unor titluri de cărți, sau, și mă tem că acesta e adevărul, intenția unui autor derutat de dificultatea de a-și înregistra scrierile la rubricile tradiționale. Dacă este așa cum presupunem, graba scriitorului de a se pune la adăpostul speciilor clasice ne apare explicabilă, întrucît nici nuvela nu este nuvelă, nici romanul nu este roman (raportîndu-le, firește, la etaloanele destul de ferme ale secolului al XIX-lea). Dar, cum romanul modern — de fapt, proza modernă în ansamblu — a spulberat toate carierele și criteriile categoriale, titulatura ca atare nu are importanță.

Afirmînd că nuvela nu este nuvelă, am avut în vedere nu numai o inadecvare în planul clasificării, ci, întrucîtva, și una în cel al valorii. E vorba, în fond, de un reportaj (ce este realitate și ce este ficțiune interesează mai puțin, modalitatea rămîne de reportaj), scris jurnalistic, în înțelesul bun al termenului — fiindcă e și un înțeles rău, frecvent ilustrat chiar și în proză — cu ascuțite observații pe viu (și pe mort, ar adăuga autorul, în spiritul accentelor foiletonistice, destul de numeroase în pseudonuvela sa), cu un stil gramatical, exact, ostil nuanțelor, explicativ și demonstrativ. Metoda de investigare (obiectul fiind secția de boli contagioase a unui spital, respectiv cîțiva bolnavi de hepatită și cîțiva bolnavi de ciroză) este, ca s-o numesc astfel, inductivă (de la particular la general, în speță la generalizări gazetărești), personajele sînt clasate cu o rigoare savantă, explicate generic și nominativ pînă la definiție, iar prin aceasta simplificate. Pînă și autoanaliza (povestește, la persoana întîi, un ziarist, bolnav și el de hepatită) e întreprinsă cu precizie profesională, cu teamă parcă de a nu dezinforma pe cititor, de a nu-l pune în situația să verifice pe cine știe ce cale exactitatea datelor interioare ale personajului. Sînt prezentați tot felul de oameni, fiecare este un virtual personaj de nuvelă, dar treaba aceasta, vrînd-nevrînd, face parte din arsenalul literar al oricărui reporter inteligent și talentat; lipsește însă calitatea neînlocuibilă care transformă cea mai banală dintre realități într-o ficțiune tulburătoare și cea mai fantastică dintre creațiile imaginației într-o poveste autentică, palpabilă, lipsește, altfel spus, *calitatea artistică*. Povestea are și o *morală*: „arta e altceva" — cum spune în final ziaristul — adică nu îndeplinește doar o funcție etică (replică la faptul că unul dintre bolnavi capătă puterea să înfrunte moartea, să supraviețuiască bolii, după ce primește o poezie naivă dar *simțită* din partea nevestei), dar morala e prea mică pentru fabula respectivă, sau poate, dimpotrivă, e prea mare pentru faptele care o provoacă.

Parcă spre a demonstra că există cu adevărat un prag al *calității artistice*, hotărîtor și definitor, pe care notația jurnalistică îl poate trece, devenind proză, artă veritabilă, stă mărturie în acest volum așa-numitul *roman*. Aici personajele trăiesc perceptibil și nu virtual, trăiesc chiar cînd nu trăiesc (cazul inginerului Brehar, care, după doi ani de la moarte, umple literalmente cu personalitatea sa existența unor oameni și jumătate de „roman" și nutrește una din frumoasele idei ale cărții: noblețea dăruirii ce înnobilează, la rîndul ei, umanitatea). „Romanul" nu se poate povesti, de aceea și ezit să-l înregistrez ca roman. Povestit, ar semăna cu un reportaj oarecare despre un reporter oarecare și despre descoperirile lui de pe „teren", nu ar comunica nimic fundamental nici despre eroi, nici despre autor și ar nedreptăți neapărat una dintre cele mai bune lucrări ale autorului. Ca substanță, e o dezbatere vie și concretă pe marginea omului activ, a conștiinței creatoare, a rostului existenței (dezbatere mult mai adevărată și mai vibrantă decît cea dintre muribunzii cirotici din „nuvelă"), o întretăiere de destine și gîndiri, o adunare, aparent fortuită, de fapte, întîmplări, observații și apercepții, în realitate conducînd spre o definire a energiei și pasiunii omului contemporan. Ca modalitate, e o sinteză — intens întrebuințată în romanul tînăr modern — de reportaj și eseu, analiză și notație de comportament, narațiune și poezie (nebănuită la autorul satiric înrăit), spontaneitate și afectare livrescă, sentimentalism și spirit pamfletar.

Fără să facă ravagii, ca în „nuvelă", ziaristica pune și aici cîteva accente groase, născînd platitudini de gîndire, ca în considerațiile arhibanale cu privire la emoția artistică față de emoția propriu-zisă (măcar de i-ar fi folosit autorului aceste locuri comune cînd a compus „nuvela") sau platitudini de expresie, ca în rîndurile ce urmează: „Zgîndărindu-l cu ghearele ei insistente, ca un cîine care se cere afară zgîriind ușa cu labele, o foame bruscă și imperativă începu să se agite în Maxim, silindu-l să se uite la ceas".

C. GHEORGHIU

„O viață pe o coajă de pepene"

Constantin Gheorghiu scrie despre război, despre pescari și despre intelectuali. Povestirile de război, deși cu unele bune notații de atmosferă, evocă prea direct scrierile lui D. R. Popescu și Eugen Barbu, fără să declanșeze șocul emoțional al acestora. Se pare că, în general, proza noastră de război are nevoie de o infuzie de inedit, căci au început să se repete nu numai situații, dar și procedee și tipuri, diferențierile reducîndu-se tot mai mult la unele particularități strict stilistice, și ele, cum s-a mai văzut, imitabile. „Țipătul păsării din salcîmi" (o singură pasăre în mai mulți salcîmi?!) seamănă pînă la inutilitate cu „Mări sub nisipuri" de D. R. Popescu: un băiat întîlnește o fată, își spun vorbe banale, „pașnice", el pleacă să arunce în aer un tren hitlerist și moare absurd, fiindcă a întîrziat să se îndepărteze de locul exploziei. „Luna" și „Kilometrul 306" amintesc episoade, tipuri și ambianțe din alte lucrări.

În cele două povestiri despre pescari, „Insula verde" și „Ceasul pescarilor", nota personală devine distinctă. Prozatorul stăpînește mediul, personajele au un aer de intransigență și virilitate aprigă, relațiile sînt vehemente, ireductibile. Oncică din „Insula verde" o iubește pe Zoica, dar fata îl preferă pe Stănică, băiat frumos și, ca atare, cu succes în dragoste. Oncică, neînduplecat, își propune să le servească celor doi o lecție teribilă. Te aștepți să se dezlănțuie o bătaie pe viață și pe moarte, înverșunarea eroului atingînd limita, dar urmează un fel de turnir, o întrecere cavalerească la „rame" și la înot, iar Oncică își biruie adversarul și-și adjudecă iubita. Totul e extrem de naiv și ușor vetust, nu însă lipsit de un pitoresc insolit. Dialogul e impregnat de la Marin Preda: „Bine, dom'le Stănică! Vedem noi cu Aurica! Vedem noi și cu tine! Binee...", numai în schemă însă, lipsindu-i savoarea concentrată a acestuia. În „Ceasul pescarilor" este interesant comunicată atmosfera tragic-halucinantă a unei furtuni într-o așezare pescărească și rigoarea etică a asprilor cavaleri ai apelor, care condamnă fără cruțare lașitatea și slăbiciunea.

Povestirile inspirate din mediul intelectual, indiferent de interesul mai mare sau mai mic pe care-l prezintă, au un defect general: personajele vorbesc incomensurabil, autorul socotind probabil că o condiție a intelectualității o constituie facultatea de a spune neapărat lucruri „inteligente" (Camil Petrescu avea o expresie mai sugestivă: „deștepte") despre orice și în orice împrejurări. Personajele sînt adeseori obligate să emită strașnice banalități cu senzația solemnă că fac filozofie.

Cea mai bună dintre povestirile ultimei categorii și, cred, și cea mai bună din volum este „O viață pe o coajă de pepene", variantă citadină pentru „În treacăt" a lui Nicolae Velea, acesta din urmă avînd însă meritul de a fi fost mai dens și mai dramatic și de a fi apărut... mai înainte. Păsărel, ca și Duminică al lui Velea, își degrevează viața de răspunderi și îndatoriri, ocolind, superficial și iresponsabil, temeiurile grave ale existenței, într-o desăvîrșită absență a finalității, iubindu-se orgolios și consumîndu-se în trăiri evanescente. În climatul socialist, tipul Păsărel apare nociv și anacronic, dar mai găsește îngăduință la oameni ca Pașa, dispuși să accepte cu un zîmbet de mansuetudine spectaculoasele jonglerii ale indiferenței și dezangajării etice. Consecințele unei existențe „în treacăt" pot fi extrem de grave, pot costa viața unor oameni și în primul rînd a celor naivi, disponibili. Și în povestirea lui C. Gheorghiu (ca dimensiuni și structură, mai curînd o nuvelă) o fată, Adelina, este aceea care suportă repercusiunile modului defectuos de a gîndi viața al lui Păsărel. Dincolo de paralelismul semnalat, nuvela dezvoltă o traiectorie a ei, originală, mizînd mult pe desenul psihologiilor incerte, revelînd gradual trăsăturile caracterologice ale personajelor. Celelalte povestiri încearcă să fixeze ipostaze diverse ale incomunicării, uneori pe drumuri răsbătătorite, în proza tinerilor mai ales („Parabolă de noapte"), alteori fără a reuși să exprime măcar o idee clară („Imponderabilul doctorului Pascal"). Mai interesantă rămîne nuvela „Spectacolul de vineri seară", în care sînt grafiate cu finețe declinul inevitabil al unui artist devansat de propria sa vîrstă și ratarea jovială — aș numi-o — a unui director de teatru visînd zadarnic să devină regizor.

Constantin Gheorghiu este un prozator care își caută personalitatea și nu-i exclus ca la volumul următor să se retragă pe poziții proprii, distilînd influențele și delimitîndu-se în cîmpul nuvelisticii.

Dumitru SOLOMON

VASILE REBREANU

„Pisica roșcată și îngerii"

Decretarea unui experiment ca „steril" mi se pare, de la bun început, o afirmație demnă de a fi suspectată. În primul rînd, măcar pentru aceea că — elementar! — judecata de eficacitate (în ordinea esteticii, bineînțeles) presupune o curgere temporală apreciabilă, ea invocînd, în chip necesar, o detașare de obiectul examinat de către critic și, obligatoriu, o cercetare a urmărilor lui. Un „experiment" oarecare, în sine ratat, poate fi un fapt literar de o mare fertilitate (v.d.ex., suprarealismul). Cum rămîne atunci cu sterilitatea?

Am scris aceste cîteva rînduri doar ca să mă eliberez de o iritare ce mă încearcă de vreo doi-trei ani, de cînd Vasile Rebreanu, pentru motivul că a părăsit proza pur descriptivă, așezată și scrie „altfel", s-a trezit, peste noapte, pus în categoria experimentatorilor,

de destule ori fiind nevoit să înghită amare hapuri critice, care, la urma urmelor, în afară de amăreală, nu conțineau nimic. Căci V. R. nu este un experimentator. Ce aduce el? Nimic, în ordinea tehnicii literare, față de Truman Capote sau de Günther Grass, ca să numesc doar doi experimentatori. V.R. scrie o proză solidă, încărcată de semnificații, cu mijloace „moderne" doar pentru cei care spunînd „clasic" se gîndesc la Balzac, uitînd că Proust sau Joyce au murit de mult. Așa că, dacă vrem să-l judecăm pe V.R., să lăsăm de o parte problema experimentului (loc comun în scrierile criticilor ce se ocupă de d-sa.).

„Pisica roșcată și îngerii" este un caleidoscop, un miniatural univers cu un singur personaj: copilăria. O anumită copilărie, precis fixată, a celor care au fost copii în timpul războiului. Fatal, autorul ne impune imaginea unei ființe pure dar, ceea ce este inedit, tulburătoare prin amestecul de ingenuitate esențială și prime sclipiri de intuire a relațiilor sociale marcate de alienare. Copilul evoluează într-o lume ostilă, lume resimțită dureros și care încearcă să-l construiască pe măsura ei. Fiecare, sau aproape fiecare, schiță este consemnarea a încă unui pas în lumea ce ofensează.

Există, în volum, o bucată antologică, emoționantă prin imaginea pe care o propune, prin densitatea gravă foșnind în fiecare rînd, prin tristețea autentică: „Lungile tăceri ale pădurii". Are doar două pagini și jumătate și chiar dacă ar fi fost singura piesă remarcabilă și tot ar fi fost deajuns ca să spună despre „Pisica roșcată și îngerii" că este o carte foarte frumoasă. Dar mai sînt destule altele.

G.-R. CHIROVICI

Aqua Forte

NIMIC NOU SUB SOARE

Vizionarea unui jurnal de actualități produs de studioul „Alexandru Sahia" ne transmite întotdeauna un sentiment stenic, de mare și senină liniște. O pace adîncă se lasă peste sufletele noastre zbuciumate îndată ce încep a se depăna secvențele sale: nu vă neliniștiți — par să ne spună familiarele imagini, însoțite de nu mai puțin familiarul lor comentariu vorbit. Vedeți doar foarte bine, ochiul nu vă minte și auzul nu vă înșeală: nu e nimic nou sub soare.

Totul se petrece ca și cînd aspirația noastră cea mai intimă ar fi să ne convingem de o realitate căreia, în mod diabolic, am fi tentați să-i negăm evidența: succesiunea firească a anotimpurilor.

Succesiunii anotimpurilor îi corespunde, desigur, schimbarea ținutei noastre vestimentare: moda de primăvară, moda de toamnă, moda de iarnă.

Senzația de liniște a spectatorului ar crește, nu-i așa, în și mai mare măsură, dacă, privind moda de primăvară, el ar asculta și o glumă luată din sfera (știută) a umorului cam amar practicat de soții elegantelor femei. Gluma așteptată i se servește. Ea este foarte asemănătoare cu glumele din comentariile mai vechi, prilejuite de alte sezoane.

A sosit și toamna, vom avea în fine fericitul prilej de a vedea din nou primii struguri din acest an. Putem fi siguri că nu va lipsi nici gluma de rigoare în legătură cu ceea ce știm cu toții că se face din strugurii pe care îi vedem ș.a.m.d.

Puțin dezamăgiți am fost însă săptămîna aceasta cînd în jurnalul nr. 30 nu a urmat numaidecît vesela și familiara cramă așteptată cu sufletul la gură, împreună cu glumele așteptate și ele. În locul cramei ni s-a servit totuși o epigramă — așa încît lucrurile au decurs aproape normal...

După primăvară vine, în fiecare an, vara și spectatorul, liniștit, știe că priveliștea holdelor de grîu etc. va fi însoțită de un comentariu, orișicît, mai „literar", mai îngrijit, mai altfel adus din condei. Dacă nu citează dintr-un clasic al literaturii, comentariul se referă, oricum, la Alexandru cel Mare (jurnalul nr. 29) și asta nu e puțin.

UN INTERVIU AL LUI HENRI COANDĂ

La solicitarea revistei Argeș (nr. 2/1966) savantul român de renume mondial Henri Coandă — care de cincizeci de ani trăiește în străinătate și a cărui a optzecea aniversare a fost sărbătorită nu de mult — răspunde unui interviu în care amintirile personale asupra copilăriei și adolescenței petrecute în România sînt însoțite de interesante considerații asupra unor probleme actuale ale științei și tehnicii mondiale. O înaltă și caldă apreciere este adusă, în interviu, contribuției poporului român în variatele domenii ale științei și artei universale. Sînt evocate numele lui Brâncuși și N. Grigorescu, Traian Vuia, George Enescu, Carafoli, Gogu Constantinescu, Babeș, Paladi și ale altor artiști și savanți români din epoci mai vechi sau mai apropiate. „Ce noroc ar avea omenirea, declară Henri Coandă în interviul său, dacă ar exista multe nații care să-i fi adus — față de numărul de locuitori — atît cît i-a adus nația română în ultimii 120 de ani".

DE UN FARMEC BOMBASTIC

Cităm din revista „Ramuri" nr. 8 (85) a.c.: „Arterele pămîntului se țes în împletituri de o dură frumusețe, gherghefuri ale marelui act industrial, și prin ele, neauzite, pulsațiile marilor energii străbat distanțele, călătoresc rapid spre creșteri multiple".

Sau: „Țăranii au venit spre ziua de azi încinși cu istoria și cu frunzele late de porumb, setoși de nou și de frumos și s-au apucat să schimbe geografia și istoria, și matematica, și muzica. Ce profund e entuziasmul, ajuns în stadiu de esență și de timp! Știința învinge natura — ne spunea un țăran, Ion Bulgaru, de la cooperativa agricolă „Unirea" din comuna Gîrla Mare".

Un titlu: „Entuziasmul e ca marea". Și în continuare: „Pentru a folosi această metaforă, trebuie să existe o convenție, trebuie să admitem că entuziasmul este ca marea. El pornește din țărmurile îndepărtate ale sufletului, subțire ca venirea unui pescăruș, ca briza, crește cu un deget de spumă, ca o mică mare interioară, și se sparge clocotind de țărmul secundei, curbind-o spre veșnicie. Entuziasmul nu cunoaște țărmuri, el te cuprinde cu totul și cu totul".

Într-adevăr, entuziasmul nu cunoaște țărmuri, mai ales cel stilistic. Un dulce farmec bombastic ne cuprinde și ne lăsăm, iată, purtați de plăcutele fraze, drept la nouri, ca odinioară de zepeline, aeronauții...

MECANICA VIOICIUNII

Tipul de cronică cinematografică mereu mai agreat, menit vertiginos să ia locul sănătoaselor șabloane, dar în ultimă instanță la fel de plicticos și de nesărat ca și acelea: cronica „vioaie", „nervoasă", abruptă, confecționată acum pe linia „firescului". Cronicarul are aerul că participă la acțiune, se amestecă printre personaje, palpită pentru soarta lor, iar cînd constată că emoția i-a luat-o înainte, natural că se „autocenzurează" (e un „lucid", nu-i așa?) devenind la caz de mare nevoie puțin ironic, nu mult, atît cît scrie rețeta.

Mult prețuit este și stilul sincopat, lapidar, înrudit cu al afișelor pentru balurile de cartier, cu tombolă. „Un film care place, care merită să placă. Pentru că e plin de ritm, muzică, tinerețe". (Contemporanul 27/1966.) Același autor face — de astădată în perioade lungi, adecvate conținutului mai complex — și teoria eroicei sale condiții. Zguduitoare profesie de credință. „Cu periodicitatea mareelor, cronicarul de film se vede pus în situația de a-și da verdictul (te ia groaza n.n.) asupra unor comedii muzicale, care au singura pretenție (declarată!) de a distra".

Grea misie, într-adevăr, mai ales cînd realizezi că altceva e în sufletul lui, altceva așteaptă el: „Mereu în așteptarea capodoperei și negăsind-o NICIODATĂ (s.n. — rezonanțe de Edgar Poe) același cronicar își ascute EXIGENT (s.n.) pana și pulverizează (!) pelicula cu toate zecile ei de păcate capitale". Nu-i de șagă.

Semnele de întrebare retorice, ironice ori grațioase și feminine nu lipsesc mai niciodată. Pusă la locul potrivit, vorba latinească poate deschide și ea nebănuite perspective: „Începutul filmului ne propune, deliberat, un joc, o convenție. O parodie. Și noi o acceptăm, — de ce nu? dacă „Ridendo castigat mores" (Cinema, 6/1966).

ULYSSE

PALLADY — INEDIT

NOUTĂȚI EDITORIALE

● **PROZA**

— Nicolae Țic: **Pe scara vagonului**, povestiri — Editura tineretului.

★

— Plutarh: **Vieți paralele**, vol. III — Editura științifică.

Alexandre Dumas: **Vicontele de Bragellone**, vol I—IV. În românește de Pericle Martinescu. Colecția „Cutezătorii", Editura tineretului.

— Pu Sung-ling: **Duhul crizantemei.** Traducere și cuvînt înainte de Toni Radian. Editura pentru literatură universală.

● **CRITICA, STUDII**

— Mihail Ralea: **Portrete, cărți, idei.** Editura pentru literatură universală.

— G. C. Nicolescu: **Curentul literar de la „Contemporanul".** Editura tineretului.

● **ȘTIINȚA, ARTE**

— Acad. Ștefan Milcu și dr. Const. Maximilian: **Genetica umană.** Editura științifică.

— D. Berciu: **Cultura Hamangia.** Noi contribuții. Editura Academiei Republicii Socialiste România.

— Corneliu Buescu: **George Folescu.** Editura muzicală.

N. MANOLESCU — cronica literară — „LECTURI INFIDELE"

Un titlu superb, deși nu foarte original (George Mounin i-a spus volumului său despre traduceri Les belles infidèles), un condei care nu se sfiește să cultive metafora, caracterizarea degajată și să ocolească cenușiul, locul comun, dînd mereu impresia de prospețime, toate aceste calități fac din Lecturi infidele o carte ce se citește cu reală plăcere și cu nedisimulat interes. Nici vorbă, Nicolae Manolescu e cel mai călinescian dintre criticii tineri, chiar dacă, uneori, discipolul nu e întru totul de acord cu dascălul și, prin urmare, în nu știu ce chestiune de amănunt, se situează pe altă poziție. Călinesciene sînt și concepția lui despre actul critic, și modul de a comenta opera, și sistemul de asocieri, și vocabularul, și verva. E limpede: nici unul dintre confrați nu poartă atît de natural, de dezinvolt, de tinerește, haina maestrului și nu-l continuă cu atîta devoțiune și devotament. Călinescu a devenit (și era firesc să devină) un mit, un model, un creator de școală, de puncte de vedere. Personalitatea lui iradiantă, mobilitatea lui intelectuală, noutatea și îndrăzneala opiniilor sale, capacitatea lui de intuiție, de analiză și de sinteză, stilul său exercită o seducție cu totul aparte și cu totul explicabilă. Puțini dintre cei ce au crescut și cresc la umbra operei lui și-au însușit atît de bine cîteva din tainele scrisului călinescian ca Nicolae Manolescu.

Ceea ce, s-o recunoaștem, nu e tocmai atît de ușor, odată ce ecuația personalității lui G. Călinescu însemnează inteligență plus cultură, fantezie, putere de selecție și de discernămînt, gust și, nu în ultimul rînd, talent de interpret, mai corect spus vocație de critic. Oricine citește articolele și cronicile lui N. Manolescu, fie că e sau nu convins de justețea lor, nu poate pune sub semnul îndoielii faptul că acesta deține atari însușiri și că le folosește cu indiscutabil meșteșug, izbutind să descopere nu o dată, mai cu seamă în cazul valorilor consacrate, aspecte mai puțin explorate pînă acum sau nuanțe ce au darul, dacă sînt acceptate, să modifice concluzii anterioare. Discutabile, exacte ori aproximative (există, oare, în artă, opinii definitive, infailibile?), aprecierile și comentariile lui N. Manolescu stîrnesc, de regulă, interes, rețin atenția, invită la confruntare, determină reacții pro sau contra. Evident, punctele de plecare sau de sosire ale eseurilor sale (mă refer la Lecturi infidele) nu sînt, de obicei, foarte inedite. Intenția lui nu e de a răsturna ierarhii sau de a impune, cu orice preț, nume controversate, nici măcar de a legitima un unghi de percepție critică nou, un mod de evaluare estetică nou. Cutare idee (în legătură cu, să zicem, Anton Holban) a mai fost formulată și de E. Lovinescu; alta (privitoare la gidismul aceluiași) o întîlnim și în Istoria literaturii a lui Călinescu; interpretarea prozei lui Pavel Dan are la bază o propoziție a lui Eugen Ionescu relativă la Urcan bătrînul; un articol, altfel excelent scris, cum e Titu Maiorescu, polemist, dezvoltă și demonstrează un pasaj dintr-o „cronică a mizantropului" inserată în Jurnalul literar; analiza Cărții nunții se întemeiază pe o mărturisire desprinsă tot din Istoria literaturii; discuția la Joc secund pornește de la un interviu al lui Ion Barbu; Pseudopostfața se sprijină pe Călinescu și pe Croce, reluînd tezele acestora despre istoria literară, funcția criticii, inefabil, inanalizabil, istoric, relativismul și subiectivitatea judecății de valoare etc.

Glosînd, Nicolae Manolescu nu face însă eroarea de a repeta demonstrația. Însușindu-și o optică sau un punct de vedere determinat, strădania lui e de a se mișca liber prin spații, de a produce la rigoare argumente noi, de a insista mai mult asupra unor laturi, de a izola fenomenele ce i se par caracteristice, de a comunica impresii totuși personale. Cartea nunții devine, atunci, un roman cu teză, care „ilustrează cîteva din părerile despre proză ale autorului", un roman „construit", de loc liric, ci, dimpotrivă, „de o obiectivitate desăvîrșită", un exercițiu în înțelesul superior al cuvîntului, turnînd în materie modernă o schemă universală. Capacitatea de a cuprinde, în sinteză, o operă complexă și de a o defini prin coordonatele ei fundamentale, de a situa amănuntul în ansamblul (adesea contradictoriu și baroc) din care face parte ca element constitutiv al unui întreg, pare a-i lipsi însă, măcar deocamdată, lui N. Manolescu, ca și preocuparea de a descoperi numaidecît „structuri noi". De aceea, probabil, nici nu se aventurează încă la lucrări monografice, care presupun disciplină, renunțarea la capriciul impresionist, arhitectură. În comentariul la amănunt, în analiza pe fragmente, se simte însă la el acasă. Corelațiile stabilite, cu scopul de a înlesni o mai bună percepție a specificului unei opere, a noutății acesteia, sînt nu arareori de mare prospețime, deschizînd efectiv porți noi interpretării. Analiza unor poeme barbiene ca Oul dogmatic sau Riga Crypto și lapona Enigel prin raportare la Eminescu (Scrisoarea I și, respectiv, Luceafărul), spre a da un exemplu printre altele posibile, e negreșit pregnantă. În Oul dogmatic, „ca în Scrisoarea eminesciană, viața iese din colaborarea a doi factori", unul feminin, celălalt masculin, atenția poetului întorcîndu-se nu spre geneza propriu-zisă, ci spre „clipa ireală care precede nunta", momentul punctînd „una din puținele încercări, după Eminescu, de a exprima inexistența, locul fără «hotar» unde vremea încearcă în zadar să se nască din nimic". Riga Crypto e „un Luceafăr cu rolurile inversate și într-un decor de-o nebănuită noutate". Crypto, explică N. Manolescu, „împărățind peste bureți «în pat de rîu și-n humă unsă», îmbie pe lapona Enigel să rămînă cu el «în somn fraged și răcoare», adică la umbră. «Crai Crypto, inimă ascunsă» este simbolul forțelor telurice, trăind în umbră și umezeală «da vecinic tron de rouă parcă», în timp ce Enigel se închină soarelui înțelept". Motivul e al aspirației teluricului la botezul apolinic al soarelui"; dialogul amintește și el de poemul eminescian; „Muzicii de sfere din Luceafărul, Riga Crypto și lapona Enigel, conchide criticul, îi răspunde cu ingenuități de descîntec popular". Idei interesante conțin și alte eseuri. De pildă, cel închinat nuvelelor lui Duiliu Zamfirescu, unde se insistă asupra narațiunii inspirate din viața automatică a bătrînilor, asupra celei populate cu „oameni de prisos" și cu femei enigmatice, fermecătoare prin incertitudine. Sau comentariile pe marginea naturii simbolismului bacovian.

Convingătoare sau mai puțin convingătoare (de la caz la caz), analizele nu sînt altceva decît proiecția, în ultimă instanță, a unor convingeri de ordin estetic, pe care Nicolae Manolescu le schițează în Pseudopostfața cărții sale și în alte capitole, ori de cîte ori interpretarea textelor pretinde și o fundamentare teoretică, de principiu. Autorul Lecturilor infidele e, fără îndoială, un antidogmatic și, cînd se ivește prilejul, nu se dă în lături să ironizeze rigiditatea, prejudecata, ignorarea specificității literaturii, supralicitarea conținutului, în dauna general-valabilului, eternumanului etc. Ca reacție, atitudinea e perfect îndreptățită. Numai că, opunîndu-se unor tendințe vădit eronate, la modă cu ani în urmă, criticul nu rezistă ispitei de a se situa la celălalt pol și, în consecință, renunță la cîteva criterii a căror valabilitate e inutil de pus în cumpănă, chiar dacă Benedetto Croce sau G. Călinescu (înainte ca acesta să adere la marxism) le-au respins. Unul dintre ele e criteriul istoric. Percepția estetică, nu empirică, a literaturii ar face, după Manolescu, ineficace raportarea operei autentice la epocă: „Doar raporturile exterioare sînt fapte istorice, nu și operele ca atare (decît în punctul de producere)", pentru că „operele adevărate, în care ne oglindim și ne regăsim, ne însoțesc permanent, ca un cer plin de stele, mereu același și mereu altul, deasupra capetelor noastre". Orice operă „există" nu prin structura ei exterioară, fizică, ci „în structurile ei ascunse, care trebuiesc descoperite", căci „marea operă este o hieroglifă". Sarcina interpretului, adică a criticului (din acest unghi „studiul istoric al literaturii, istoria literară ca disciplină se confundă cu critica"), ar fi, cu alte cuvinte, de a privi opera sub specie aeternitatis (de vreme ce ea „nu cunoaște trecut sau viitor, doar un prezent perpetuu") și de a-i „inventa" ceea ce Manolescu numește „realitatea infinită". Practic însă lucrurile nu stau tocmai așa. Opera literară e, oricum am întoarce-o, o realitate concretă, a cărei materie vie e alcătuită din fapte, relații, determinări, condiționări, probleme, tipuri, stări sufletești, împrejurări sociale, economice specifice unui anume moment. Ițic Ștrul, dezertor, ca și Catastrofa, notează criticul, „sînt de obicei trecute între nuvelele de război, ceea ce poate fi adevărat tematic, dar nu explică vitalitatea lor încă astăzi". Drumul printre linii, în țara nimănui, al lui Ițic și al tovarășului său „nu e un drum oarecare, ci o călătorie în necunoscut, tragică și absurdă". Ceea ce, la modul simbolic, e adevărat. Vizînd însă nuvela de datele ei concrete, istorice, ce mai rămîne din ea? Ion și Răscoala, spune Manolescu interpretîndu-l pe Călinescu, „sînt numai pe deasupra scrieri realiste (în accepția tradițională a cuvîntului), în măsura în care putem recunoaște o lume istoricește determinată, ele zugrăvind în fond existențe universale, prin eroi exponenți ai unei condiții umane eterne". Golind romanele de problematica lor „istorică", sub pretextul de a le desluși „structura intimă" general valabilă și veșnică, însemnează a comite o eroare după alta, de vreme ce umanitatea și individul au o istorie, trăiesc un proces de evoluție multilateral, care vizează nu numai latura fenomenală a existenței, ci și adîncurile esenței umane, istoricul nu e o categorie formală, ci de conținut, iar opera artistică trăiește totuși prin dialectica dintre general și particular. Istorică e, nu mai puțin, viziunea scriitorului și, adesea, și modalitatea lui de expresie. E improbabil că, trăind astăzi, Dante sau Balzac ar mai gîndi și ar mai scrie cum au gîndit și au scris la vremea lor. A-i înțelege așa cum erau ei, a-i situa în contextul epocii, a-i raporta la înaintași, contemporani și urmași, a le sesiza intențiile, a-i privi, deci, din unghiul unei istorii literare care să nu fie neapărat „știință inefabilă", nu mi se pare o operație tocmai lipsită de sens. Chiar cînd te limitezi a face doar critică literară. Cît de inconsistentă e teoria anistoricității operei, o probează, volens-nolens, însuși Nicolae Manolescu, analizînd poezia bacoviană.

Interpretarea operei doar din perspectiva a ceea ce ar reprezenta expresia „existenței universale", a „condiției umane eterne" face inutilă, în cele din urmă, și discutarea ideilor pe care le conține textul literar. Faptul că Ion Barbu, de pildă, are o gîndire idealistă (recunoscută) n-ar mai conta și, în consecință, criticul nu consideră absolut necesară o dezbatere a poeziei și din unghi filozofic. Că Ion Pillat a fost, într-una din etapele evoluției sale, un gîndirist (fie el și neortodox) sau că Duiliu Zamfirescu avea convingeri sociologice nu tocmai progresiste, care i-au influențat proza, n-ar constitui realități esențiale și, ca atare, n-au de ce să rețină atenția cititorului și a criticului. Dacă însă sub aspect strict artistic o operă nu cere numaidecît delimitări de poziții, sub raport ideologic comentariul presupune acceptarea sau respingerea opiniilor promovate de scriitor, explicarea lor, interpretarea lor. Operația e necesară întrucît ideile nu se conturează ca entități autonome, ci ca laturi componente (adesea implicite) ale operei, colorînd viziunea, dîndu-i un anume specific și o anume finalitate.

Dar unul din meritele (și nu cel mai neînsemnat) ale cărții lui Nicolae Manolescu e că propune puncte de vedere și invită la discuție. Ceea ce nu e deloc puțin.

Aurel MARTIN

LECTURI INTERMITENTE

(Urmare din pagina 1)

noul premiu Goncourt, atribuit lui Marcel Proust, pentru „A l'ombre des jeunes filles en fleur", ce retnvia, sta scris, psihologismul lui Stendhal. Și cu această nouă descoperire, dezertam din Arad, promițîndu-mi delicii, pe care le și realizam în vara următoare, cînd mă afundam sub umbra brazilor de pe Banța, din coasta Uioarei, cu Mureșul în vale, „în căutarea timpului pierdut", cu primele lui volume, și cu atît de caracteristicul lor tipar compact de la „Nouvelle Revue Française".

Lăsasem în urmă Aradul, și pe bunii lui amfitrioni, anii se adăugau anilor, îmi dam, din cînd în cînd, seama că e la mijloc o nedreptate, greu de remediat, pînă cînd, sesiunea din mai, de la Cîmpeni, a Societății de științe istorice și filologice, filiala Cluj, schita întîia mare reparație, vestind, pentru 16 ale lunii în curs, centenarul nașterii poetei Maria Botiș-Ciobanu. Și este poate locul să spunem un cuvînt și despre rosturile acestei instituții, cu o atît de discretă activitate, care este Societatea de științe istorice și filologice. Cititorul deobște, și cu atît mai mult specialistul, cunoaște cele zece tomuri ale publicației periodice, „Limbă și literatură", cele cîteva tomuri, periodice, de „Literatură universală" sau de contribuțiuni istorice, în care s-au publicat atîtea valoroase studii de istorie, de istorie literară autohtonă sau universală, de folclor, de stilistică și metodică, însă activitatea cea mai de preț a Societății stă în impulsul, pe care, grație filialelor și subfilialelor, răspîndite în toată țara, îl dă investigațiilor științifice regionale, ilustrînd cultura locală și punînd în lumină valori ascunse, pe care cultura națională nu le poate nesocoti. Așa au fost cele două zile de comunicări ale sesiunii din mai, de la Cîmpeni, consacrate în întregime valorificării culturale a Munților Apuseni. S-au evocat fapte de eroism ale celor două revoluții, a lui Horia și a lui Iancu, personalități universitare, ca aceea a profesorului Ioan Paul, originar din Roșia Montană, a folcloristului Ion Pop Reteganul, fost un timp învățător în Munții Apuseni, a compozitorului Nicodim Ganea ș.a.m.d. Două comunicări, a d-rului Emil Botiș și a lui Ion Bogdan, din Timișoara au reînviat figura nobilă a Mariei Botiș-Ciobanu, sub toate variatele ei aspecte: de pedagogă, poetă și folcloristă. Și mustrarea, tîrzie, ne-a îndreptat spre cele trei cărți, de temei, ale Mariei Botiș-Ciobanu, despre care vorbea atît de frumos, încă de acum patru decenii, Tudor Arghezi.

În 1926 apărea la Cluj, în a III-a ediție, ciclul de „Scrisori către eleve", tipărite întîia oară în 1900, salutată cu elogii de revista „Transilvania" din același an, și pe care Nicolae Iorga le socotea extrem de „folositoare". Izvorîte din dorința fierbinte de a veni în ajutorul „școlărițelor" sale, cum spunea Iorga, aceste „Scrisori" tratează subiecte adecuate, cu cari elevele aveau să se întîlnească în viață sau pe care aveau datoria să le pătrundă, precum: iubirea de neam, economia, luxul și aroganța, prietenia, răutatea, lectura, împlinirea datoriei, fericirea. Dacă unele din „Scrisori" folosesc tonul predicei sau al lecției, convingător expuse, altele relatează propriile experiențe ale școlărițelor, ca o dovadă că pilda a dat roade. Ridiculizînd excesul de tricolor și de costum național, care ascunde, nu o dată, o falsă „iubire de neam", deoarece protagonistele vestmîntului național, și prin folosirea ostentativă a limbilor străine, și prin dispretul pentru cartea și revista românească, vădeau o categorică răstălmăcire a „iubirii de neam", Maria Botiș-Ciobanu scria, printre altele: „Limbile străine să le respectăm, dar limba noastră să o iubim, și să ne silim a o cunoaște perfect, să-i cunoaștem literatura, și să ajutăm și cu bani progresarea acestei literaturi, cumpărînd cărțile bune ce apar căci, laudă Domnului, avem destule azi", iar în „Scrisoarea VII" ce tratează despre „Lectură", școlărițele se întrec, și emulația emoționează, în preferințele lor pentru unul sau altul dintre clasicii noștri. Anton Pann, Bolintineanu, Creangă, Coșbuc cu „Balade și idile", alături de Andersen și Tolstoi defilează în auzul satisfăcut al profesoarei, ce asistă, cu invitată, în pădure, la umbra unor stejari bătrîni, căci reuniunea se ținea în plin aer. Iar școlărița ce prezidă, recomandă și ea la rîndu-i: „Poezii" de Goga, „La gura sobei" de Vlahuță și altele. *„Limbile străine să le respectăm, dar limba noastră să o iubim"* spunea autoarea și dragostea școlărițelor pentru literatura națională arată că sămînța a căzut în pămînt bun. *Diligo Burdigalam, Roman colo* („Iubesc Bordeaux-ul, Roma o venerez") spunea, cu acel simț al ierarhiilor clericale, în al patrulea veac al erei noastre, poetul Ausoniu, originar din Bordeaux, și versul acesta, cu retușele de rigoare, ni l-a reamintit aforismul de mai sus al Mariei Botiș-Ciobanu.

„Afară de Coșbuc, nimeni n-a scris bucăți de felul acesta, o descriere atît de justă a dragostei rustice" spunea încă din 1903 Chendi în studiul său „Din școala lui Coșbuc: Maria Cunțan și Maria Cioban" și constatarea aceasta nu poate fi tăgăduită. Cu observația că ea nu trebuie generalizată. La vremea cînd Maria Ciobanu debutează la „Familia", în 1898, individualitatea poetului „Baladelor și idilelor" era deplin consolidată și o înrîurire ca aceea, pe care el o exercită asupra unei poete, ce-și extrăgea și temele și seva inspirației dintr-un peisagiu identic, e mai mult ca firească. Coșbucian e și Neculuță, însă numai în adaptarea tehnică a metrului și ritmului. În începuturile sale, dacă-mi aduc bine aminte Mallarmé, atît de originalul și hermeticul poet francez, fusese hugolian. Eminescu, la începuturile sale, mai exact în majoritatea poeziilor din „Familia" dinainte de 1870, e tributar lui Bolintineanu, lui Nicoleanu și altor stihuitori de epocă. Sînt influențe fatale, deci explicabile, și așa a fost cazul, pentru o parte din poezia sa, cu Vlahuță, robit de Eminescu, așa e cazul cu Maria Ciobanu. Ca și la Coșbuc, sînt în poezia Mariei Botiș-Ciobanu, scene de dragoste feciorelnică, meditată la războiul de țesut, alarme dintr-un sărut, acel sărut atît de cast, raportat la sex-appel-ul epocei noastre, și de a cărui multiplicare, practicată și de Catul își rîdea Martial, iubiri chinuite și derivate în cantilenă, pentru că ambianța psihologică e aceeași, același aluatul uman, același fundamentul geografic. Și totuși, în ciuda acestor legi de fier, înrîurirea poeziei lui Coșbuc în poezia Mariei Botiș-Ciobanu nu e servilă, nici exclusivă. Cutare fabulă („Privighetoarea și broaștele") denotă o strună din care poeta ar fi putut scoate mult mai multe imagini. Scenele cu Moții, fie că se tînguiesc de continua devastare a pădurilor Munților Apuseni, și după înfăptuirea marei Uniri, fie că improvizează, în răscoala lui Iancu, din 1848—1849, un ton primitiv, fie că, precum în idila „Cercuitorul", întrețese un dialog, atît de delicat de dragoste, scenele acestea toate sînt numai ale Mariei Botiș-Ciobanu, care le-a cunoscut la temelia Munților Apuseni și a vibrat cu ele. Fecioara ce se scaldă în pîrîul de care se îndrăgostește, nu e una din eroinele metamorfozelor ovidiene. „Un dor ascuns mă chiamă la carpinii din deal: / Altarul mi-i de-odată scutit de-al urei val, / Pe mușchiul de mătasă o clipă să mai stau, / Din cupa poeziei un picur să mai beau" sînt sugestive stihuri primăvăratece", dintr-o elegie hibernală. Și iată și un sonet, „Sfîrșit de toamnă", poate unicul, ale cărui tertine surprind, în agonia peisagiului de toamnă, un principiu inexorabil, formulat cu rafinată discreție. Ele continuă imagina cocoarelor ce emigrează: „Cu ochii le petrec pe cer departe / Și-așa tăcută, trist a plînge-mi vine / *Cînd mă gîndesc că totul dela sine* / / *Se-ntîmplă-așa cum ar fi scris în carte* / Și de ai tăi, de toate te desparte / Și pînzele uitării cad pe tine". Și-n perspectiva unor atari stihuri, de o atît de categorică originalitate, legenda „surioarei" lui Coșbuc începe să se destrame.

Volumul de legende, credințe și obiceiuri, intitulat „Țara Moților" al Mariei Botiș-Ciobanu a făcut obiectul unui referat special la sesiunea de la Cîmpeni, în care cercetătorul Ion Bogdan a stăruit asupra importanței pe care o reprezintă aceste credințe în vîlve, balauri, șolomonari etc., legate de băile de aur din Munții Apuseni, pentru reconstituirea trecutului proto și preistoric al Daciei. Nădejdea sa că se va găsi și printre noi, într-o bună zi, un Frazer sau un Muller care să descifreze tainele acestor comori ascunse e întrutotul îndreptățită. Pînă atunci, cetitorul se poate desfăta cu atîtea scene de viață autentică surprinsă la izvoare și de tot atîtea ori în chiar culorile ei locale și în poezia lor originară. Căci nu e vorba numai de întîmplările în sine, de răpiri, răzbunări sau fapte bune, pe care vîlvele, duhurile minelor de aur, le-ar întreprinde. Scenele acestea sînt în același timp și autentice și pitorești icoane de viață. Cînd femeile, patruzeci la număr, strînse la clacă, torc fuioarele de toamnă, în așteptarea preotului, care să le binecuvînteze, vîjîitul fuselor e așa de puternic „de gîndeai că se rupe pămîntul". Eroinele din „Mărgaia" (de fapt o etimologie populară, designînd locul unde *merg ăia*, smeii) răpite de smei, sînt trei fete făloase, dispretuind pe jucătorii de seama lor, desmierdate prea mult și. cu expresia neaoșă și rară, „crescute tare pe apă puțină". Despre feluritele specii de vîlve, ale holdelor, ale apelor, ale pădurilor, ale băilor, bune sau rele, vorbește cu multă și expresă poezie Vuța lui Ilaeri (probabil un Iraclie, metatezat). Iar despre „toaca" din Țara Moților, un adevărat instrument muzical, ca și tulnicul, ce se bate tot postul Paștelui, la casele unde sînt fete sau juni de însurat, puteți afla multiple detalii în dramatica povestire „La trandafir"...

...Căci un drum prin Țara Moților, în Munții Apuseni, în tovărășia cărților Mariei Botiș-Ciobanu, al căror ecou cei o sută de ani de la nașterea ei îl amplifică, e un drum de vrajă și de miracole inedite.

PALLADY — INEDIT

GRIGORE HAGIU

INIMILE

I

un tir intens de inimi bate
de dincolo de dealu-mpăduri:
cad inimi pe pămîntul înțeles
mai înainte încă de-a ne naște
cutremurind văzduhul sălciilor înflorite
la rusalii
mireazma coborînd-o
în vadul rîului retras

bat inimi și se-aprinde iarăși
fantoma nucului trăsnit
din mijlocul grădinii
se înfierbîntă iar acoperișul casei
pe-a cărui tablă roșie se coc
plesnind în zbor porumbii rotitori
vine încet în fața frizeriei taurul
de briciul luminat de soare fascinat
și-n gîtul noatenului
nechezind în visul meu de cîmp
se-nfige lancea curbă-a unui șarpe
greșos de alb pe burtă

bat inimi explodînd pe gura
frumosului și palid înecat
și vin bătînd din aripi
să-și clocească ouăle
în rănile soldaților
și cad pe masă
între sticle și pahare
amurgu-ncețoșat pornindu-l
e una-n care seceta
cu toată forța ei tronează
în pîntec ni se-nfige noul copilor
și răscolește-acolo și învîrte
roșcate măciulii
scaeți de șanțuri

bat inimi mari pe orizont
e cerul și pămîntul plin de inimi
și-arată lucrurile smulse
înfățișarea lor de inimi
bat inimile innegrind văzduhul pe o parte
cealaltă să le-arate-n lume pur
dar inimile trec tot mai departe
întunecînd în lunecare
copilul ce am fost bucată cu bucată

II

bat inimile cu clopotnițe înfipte-n ele
și turle-n vîrf cu orologii
din zbor cu flăcări luate
în timp ce-n poduri
pe cruci și minutare
nesimțind nimic
dorm păsările încă somn de noapte

bat inimile-n ele
cu temple vechi
acolo-și rup fecioarele veșmintele
un viitor posibil delirînd
bat inimile-n zbor adăugîndu-și
tinerii sfincși pe care cad din cînd în cînd
bărbații explodînd de întrebări
bat inimile cu întreg alaiul
turtit în alipire
de un magnet în cruce
bat inimile-acestea toate
și nu m-ating
robit deocamdată
infernului din mine

bat inimile dar e una mai ales
care ne ia pe amîndoi
zburînd în timp ce facem dragoste
i se aud pereții din afară
luînd foc pe aerul asprit
dar nici nu apucăm
s-o mai vedem la părăsire
ne și desparte alta-n două
pulsăm în ea și nu ne-atingem
pe coridoare-n cerc urmîndu-ne
cînd oxidați de depărtare
cînd prea ușori și-n toate limpeziți

bătînd în jurul nostru
ne-adună inimile
și deodată între noi
și între-mbrățișare
nimic nu mai încape
o inimă îți taie însă capul
și-atunci
numai cuvîntul cel din urmă spus
mai pot să ți-l sărut
asimilată cărnii mele ești
lipsită de voință
de-mpotrivirea unui singur gînd
părinții noștri ies pe cîmp
din casele aprinse lîngă pomii înfloriți
cutremurați de-mperecherea noastră
nefirească

III

cad inimile printre arborii înzăpeziți
deschid în gheață copci
pe orizont de mare vînătă
și fumegă pe rîuri la dezgheț
izbesc în soare
pe cruste prea uscată
și le rostogolește vîntul
pe drumuri la-ntîmplare
sînt norii ce acoperă pomii
și-albastru îi apasă
cînd pleacă
să le plesnească mugurii
deschid pe casele din dealuri ușile
și cîntă pentru cine știe să le-asculte

cad inimile mari în lanuri
în cele galbene de grîu și coapte
mai ales
polenul scuturîndu-l
și groapă de fîntînă fac pe cîmp
și-n formă de ulcioare
cu aripă de pasăre în cer
îmi trec pe lîngă buze
lîngă salcîmii rari de umbră
o inimă din nou mă naște
din propria-mi durere
și vin cosașii să mă vadă
în loc de cap o inimă pe umeri port
și pieptul mi-e o inimă
și mîinile-mi sînt două inimi încleștate
și voi pleca pe două tălpi de inimi
și voi privi cu două inimi limpezi
voi auzi cu două inimi îngropate-n mine
și voi vorbi și săruta
cu gura mea de inimă

și coardele de liră mă biciuie
și foarte vulnerabil sînt
din creștet pînă la călcîie
dar binecuvîntarea de-a fi inimă
și de a naște numai inimi
otrava presupusă mi-o răscumpără
și mi-e destul să-mi știu
bătaia fără de oprire
în trupul mare ce mi-e dat să-l locuiesc
adînc în trupul nevăzut
menirea el și-o știe
la fel și eu pe-a mea
și unul niciodată nu-l va umili
pe celălalt

ROMÂNI PE GLOB (IV)

(Urmare din pagina 1)

R. Stoian: S-a căutat să li se dea cît mai multe și mai variate cunoștințe, pentru că într-adevăr ei acolo nu sînt numai niște simpli lucrători, ci trebuie să fie — așa cum spuneați — niște adevărați reprezentanți ai tehnicii noastre de specialitate.

— *Și?*

R. Stoian: Realitatea este că pînă acum, oriunde i-am trimis, specialiștii noștri și-au cîștigat o reputație foarte bună.

— *Cum iau naștere aceste colaborări?*

R. Stoian: De obicei, Ministerul Comerțului Exterior solicită specialiști care să viziteze țările care prezintă interes pentru colaborare. De altfel, ați văzut că ceilalți cu care ați vorbit au arătat că s-au dus în acest scop, pentru a cunoaște posibilitățile de colaborare cu țările respective, pentru a cunoaște o serie de elemente locale, necesare pentru a anvizaja posibilitatea unor lucrări de ale noastre acolo.

Stînd de vorbă cu partenerii, trimisul nostru află care sînt problemele de prim interes pentru țara respectivă în domeniul industriei de petrol. Întorcîndu-se în țară, sînt examinate cu atenție rezultatele acestei prime luări de contact, de către organele de specialitate ale ministerului nostru și ale Ministerului Comerțului Exterior și urmează — dacă lucrurile merg bine și există interes de ambele părți — tratativele tehnico-comerciale.

— *Cum se duc prin Industrial-Export.*

R. Stoian: De obicei, da. Aceste tratative se concretizează, în final, prin acordări, prin contracte între Industrial-Export și partenerul respectiv. De aci începe munca noastră efectivă, de furnizor general. Trebuie să știți că Ministerul Petrolului este furnizor general intern pentru tot ce se referă la industria de petrol, iar Industrial-Export este furnizor general extern, cu legături directe cu partenerii străini. Dar, bineînțeles, chiar pentru contactele pe care furnizorul extern le are cu partenerii săi, de ceie mai multe ori recurge tot la asistența tehnică a ministerului nostru.

Dacă este vorba de instalații de rafinării, atunci se trece mai întîi la întocmirea unei oferte tehnice, în care, răspunzîndu-se la dorințele exprimate de partenerul extern, se propun soluțiile tehnice și tehnologice care ar sta la baza viitorului proiect. În această ofertă se stabilesc și volumele de utilaje și materiale necesare construirii obiectivului respectiv, a unei rafinării sau a unei instalații de rafinare, se face descrierea fluxului tehnologic și al instalației, care vor face parte din viitorul obiectiv, se dau caracteristicile materiei prime ce va trebui utilizată și ale produselor rezultate din prelucrarea acestei materii prime, în fine se dau o serie de parametri de performanțe, pe care va trebui să le îndeplinească instalația. La acestea, Industrial-Export adaugă condițiile comerciale. Se arată și garanțiile pe care partea română le poate oferi.

— *Ce am construit noi în India?*

R. Stoian: În India am construit o rafinărie la Gauhati, în satul Assam, din nord-estul Indiei, ați scris și despre ea, și două instalații de solventare a petrolului cu bioxid de sulf, la Barauni.

Bineînțeles, perspectivele sînt largi, pentru că reușita rafinăriei de la Gauhati, despre care au luat cunoștință foarte mulți interesați din alte țări în construirea de rafinării, a stîrnit un deosebit interes pentru colaborarea cu România în acest domeniu. Interes sporit și datorită tradiției țării noastre, cunoscută — în materie de petrol — în toată lumea.

— *Ca vechime în industria petroliferă ce loc ocupă țara noastră?*

R. Stoian: În Europa sîntem cei mai vechi.

— *În materie de instalații de foraj stăm foarte bine ca nivel tehnic, nu-i așa?*

R. Stoian: Da. Avem instalații foarte moderne.

— *Ce tipuri?*

R. Stoian: Unul dintre tipuri este așa-numitul 4 D H, care sapă pînă la adîncimea de 7.500 metri, ceea ce este un record. Dar revenind la punctul de pornire, aș dori să clarificăm toate etapele.

— *Poftiți.*

R. Stoian: După trimiterea acestei oferte și acceptarea ei de către partener, se încheie contractul și încep lucrările de proiectare. Proiectarea se execută de Institutul nostru specializat în proiectări, al Ministerului Petrolului. Proiectul, uneori se vizează de partener, alteori nu, după cum se convine în contract. După aceea se trece la proiectul de execuție, din care rezultă, în detaliu, tot necesarul de utilaje și materiale, adică întreaga furnitură pînă în cele mai mici amănunte, necesară construirii obiectivului respectiv.

— *Aceste proiecte de execuție — mă refer la rafinării — merg apoi la uzinele constructoare de mașini...*

R. Stoian: Da și execuția lor se urmărește de către specialiștii ministerului nostru, care controlează, în uzină, pe faze de fabricație, pînă în faza finală, aceste utilaje, dîndu-se o deosebită atenție calității și aspectului lor estetic. După aceea se expediază în țara respectivă. În acest timp, în țara respectivă se pregătesc — cu ajutorul nostru — lucrările de organizare a șantierului, se stabilesc echipele și forțele umane necesare pentru acel șantier și încep să fie trimiși primii specialiști. Sînt, de obicei, inginerii constructori și topografii care controlează la fața locului cum se fac fundațiile viitoarelor utilaje. Cu alte cuvinte, încep practic săpăturile, pe baza unor desene care se trimit din țară, în timp ce utilajele sînt încă pe drum, sau uneori chiar în curs de fabricație. În momentul cînd utilajele ajung pe șantier, se trimit specialiștii pentru lucrările de construcție și montaj. Această fază, cum ușor vă imaginați, este cea mai lungă. Odată cu lucrările de construcție și montaj, pe care le urmăresc și le controlează specialiștii noștri, aceștia împărtășesc din experienta lor personalului autohton. De multe ori, chiar în contract se prevede — ca obligație — acest lucru și specialiștii noștri îl satisfac din plin. V-au vorbit și ceilalți tovarăși de asta, tovarășul Luchian care a pregătit cadre în Afganistan, tovarășul Teodorescu în Birmania. Cred că nu există specialiști care să împărtășească cu atîta suflet cunoștințele lor, ca specialiștii români. Spre deosebire de furnizorii din țările capitaliste, noi le spunem încă de acasă oamenilor noștri: Faceți totul ca viitorii specialiști din țările respective să-și însușească atît de repede meseria, să se califice atît de repede și de bine în specialitatea respectivă, încît să nu mai aibă nevoie de ajutor din partea nimănui, nici chiar din partea noastră. De altfel, este semnificativ faptul că în India, de pildă, de unde la început trimiteam echipe foarte numeroase, la cererea indienilor, pentru lucrările de foraj, treptat-treptat, continuînd exportul de instalații de foraj în același ritm, dacă nu chiar mărit, am scăzut numărul de specialiști pînă la cifra absolută. În momentul de față, instalațiile exportate de noi în India continuă să lucreze, fără să mai existe vreun specialist român acolo, ceea ce înseamnă că indienii lucrînd alături de petroliștii noștri, au reușit să asimileze într-atît de bine meseria că astăzi știu să-și rezolve problemele foarte bine și singuri.

— *Este o dovadă a generozității concepției noastre specialiste asupra colaborării.*

R. Stoian: Nu avem secrete necomunicabile partenerilor cu care lucrăm în materie de foraj. Și la rafinării, la fel.

— *Dv. personal, în ce țări ați fost?*

R. Stoian: Am fost în India, dar după ce se pusese în funcție rafinăria de la Gauhati. Am fost s-o văd, și felul cum ea a fost amplasată și organizată pe teren, m-a făcut să înțeleg de ce toți vizitatorii străini și indienii au apreciat-o și-o apreciază atît de elogios. Înainte de orice, te impresiona aspectul general, ansamblul arhitectonic și amplasarea lui inteligent și ingenios integrată în spațiu. Nu mai vorbesc de faptul că privită de la distanță, pe fundalul verde strălucește impetuos. Coloanele fiind din bronz de aluminiu, lucesc albe, cu niște siluete foarte elegante.

Am fost să văd nu numai rafinăria, dar să văd și ce preocupări au specialiștii noștri — căci erau încă toți acolo — și să cunosc și părerile și impresiile partenerilor. Părerile și impresiile erau excelente. Am fost și în Afganistan, unde am vizitat șantierul unde lucrau specialiștii români și unde, de asemenea, am constatat satisfacția deplină pentru felul cum au muncit oamenii noștri și pentru rezultatele obținute acolo.

— *Sînt multe sonde ridicate de români în India?*

R. Stoian: Dacă îmi amintesc bine, am livrat 13 instalații, cu care specialiștii noștri au săpat, însă, 35 de sonde. Indienii, devenind și ei specialiști, au săpat cu aceleași instalații, mult mai multe.

— *India a fost terenul cel mai întins de lucru pentru petroliștii noștri?*

R. Stoian: — Da. Acolo s-a desfășurat — și ca durată, și ca volum — cea mai intensă activitate.

— *Pe urmă vine Afganistanul?*

R. Stoian: Pe urmă vine Afganistanul, ca număr de oameni trimiși anual acolo.

— *Ce alte țări au mai făcut obiectivul lucrărilor noastre?*

R. Stoian: Birmania, unde și astăzi lucrează specialiștii noștri și, probabil, activitatea lor se va amplifica; Egiptul, unde deocamdată au fost numai stabilite contacte, dar sperăm să avem și acolo activitate. În Bulgaria, de asemenea, am lucrat foarte mult: lucrări geologice și de foraj.

În Albania am lucrat, în Ghana unde în momentul de față sînt și instalații și specialiști români.

Argentina, de asemenea, a cumpărat instalații de foraj de la noi.

— *Cuba a cumpărat?*

R. Stoian: A cumpărat și Cuba, dar nu am trimis specialiști. Cu cîteva luni în urmă am scris niște articole, în care arătam țările unde am exportat noi instalații. Sînt vreo 80 de țări.

— *Deci, ați fost în India, în Afganistan, și unde ați mai fost?*

R. Stoian: Am fost pentru tratative în țările C.A.E.R.: Ungaria, Bulgaria, R. D. Germană.

În ce-i privește pe indieni... primele impresii ale tehnicienilor și inginerilor indieni au fost culese de ei înșiși chiar de aci, din țară de la noi, pentru că înainte de a se începe lucrările de construcție la rafinăria de la Gauhati au fost în țară aproape 100 de tehnicieni și ingineri indieni, care au fost instruiți teoretic și practic în unitățile noastre, familiarizîndu-se cu instalații asemănătoare acelora pe care le construiam noi pentru India. În felul acesta, ei au devenit direct în contact cu oamenii cu care trebuiau să lucreze, chiar de aci. Prin urmare, primele impresii au fost culese de aci, din țară, și ele au fost foarte bune în ce privește hărnicia, comunicativitatea, modestia oamenilor noștri, care chiar dacă erau specialiști — deci „profesorii lor" — totuși se mențineau la raporturi foarte prietenești cu ei. Aceleași impresii și-au format toți autohtonii din țările respective, în urma contactului — acolo — cu specialiștii noștri.

Sînt foarte neinspirat astăzi, îmi lipsește total elocvența.

Stăteam de vorbă cu specialiștii noștri și-mi mărturiseau emoția puternică pe care au avut-o cînd rafinăria a fost terminată și cînd, pe cea mai înaltă coloană de aluminiu, a fost ridicat tricolorul românesc și-l vedeau fîlfîind în vînt. Sînt multe de spus, dar vă repet, nu știu ce am azi, sînt foarte obosit și nu merge de loc.

— *Să nu fie din pricina sobrietății — glumesc, și încheiem.*

PALLADY — INEDIT

MARTIN BORMANN

DRAMĂ ÎN 3 ACTE, 10 TABLOURI

DE MARIN PREDA

JEAN PAULESCU, poet şi ziarist parizian
VENTRE
MARCELINE
BRULON
EMMANUEL
prieteni ai celui de sus
DOCTORUL MAX, alt prieten al celui de sus
RICARDO, deputat din Trinidad (America de Sud)
SCHAEFFER, şeful coloniei Pabaco (America de Sud)
SCHULZE, ajutorul lui
KATRIN, idem
JOACHIM, idem
REINHARDT
MEINHARDT
KRANZ
şefi de detaşamente
ÎNTIIUL COLONIST
AL DOILEA COLONIST
AL TREILEA COLONIST
AL PATRULEA COLONIST
AL CINCILEA COLONIST
AL ŞASELEA COLONIST
AL ŞAPTELEA COLONIST
WINTER, colonist
ÎNTIIA COLONISTĂ
A DOUA COLONISTĂ
HANNA HECKER, colonistă
HOLZ, colonist
UN COLONIST
FRIZ
JOSEF copiii LINDEMAN
GERHART

Colonişti, bărbaţi şi femei, copii, băieţi şi fete, un chelner şi o cîntăreaţă de cabaret
Acţiunea se petrece în jurul anului 1965

ACTUL I

SCENA 1

(Paris, într-un cabaret; MARCELINE, VENTRE, BRÛLON, EMMANUEL)

MARCELINE: Ce ziceţi de Ventre care ne caută şi se preface că nu ne găseşte? Ventre!
VENTRE *(intră)*: A, bine că nu lipsiţi. Dacă mai sînteţi şi în stare să staţi un sfert de oră fără să faceţi nici un calambur, aş putea să rămîn cu voi şi să vă spun ceva. Ce zici, Marceline?
MARCELINE: Eu? De ce?
VENTRE: Pentru că aş putea să-ţi spun totul numai ţie, dar fiindcă sînt şi ei...
BRÛLON: *Ventrebleu!*
VENTRE: Ce spuneam!
MARCELINE: Ai într-adevăr..
VENTRE: Da, peste un ceas are să vie aici să ne vadă Jean Paulesco, s-a întors de unde a dispărut şi m-a rugat să vă povestesc ce e cu el. Vine să ne vadă cu o singură condiţie: să nu-l trădăm.
MARCELINE: Adică?
VENTRE: Poartă barbă şi şi-a schimbat numele. Ne-a rugat să-i spunem domnul Petricu. Deci, nu uitaţi, domnul Petricu.
EMMANUEL: Dă-i drumul la povestea ta de adormit în picioare.
MARCELINE: Într-adevăr, l-ai văzut?
VENTRE: Nu, el m-a văzut pe mine, eu nu l-am recunoscut. Ventre, zice, eu sînt, Jean Paulesco... Atenţie, nu-mi spune pe nume, sînt urmărit! Vreau să vă văd diseară pe tine, pe Marceline şi pe Emmanuel... *(ezită)* şi pe Brûlon...
BRÛLON: Şi pe mine!
VENTRE: În Saint-Germain-des-Prés. Dar, zice, mi-e frică mai ales de imbecilul acela de Brûlon, să-şi închipuie că este vorba de o glumă.
BRÛLON: Aşa a spus?
VENTRE: Da, însă cu tandreţe!
BRÛLON: Atît de emoţionat...
MARCELINE: Destul. Ai de gînd să-l laşi să ne spună despre ce e vorba?
VENTRE: Nu spun cine, zice, în orice caz persoane de anvergură, cu interese mari în Africa, m-au însărcinat (şi eu am acceptat) să plec din Bruxelles ca ziarist, în realitate consilier din partea acelor persoane pe lîngă domnul Chombe, şeful guvernului congolez. Am stat eu, zice, cîteva luni şi am făcut pe consilierul, dar domnul Chombe nu înţelegea nimic din ce-i spuneam şi atunci m-am hotărît să-l schimb. Asta însă a înţeles-o domnul Chombe imediat, chiar înainte ca eu să-mi pun în practică intenţia şi a vrut să mă aresteze. Noroc că m-a anunţat din timp cineva şi am putut să dispar cu un avion...
MARCELINE: Şi?
VENTRE: Şi cînd s-a dat jos din avion la Bruxelles, doi necunoscuţi îl şi aşteptau la ieşire, fiindcă patronii lui fuseseră puşi la curent şi vroiau să-l cureţe.
MARCELINE: De ce?
VENTRE: Păi pentru că a vrut el nu ştiu ce să facă acolo, să-l schimbe el pe Chombe!... A scăpat la aeroport şi acum îl urmăresc...
EMMANUEL: Aha!
BRÛLON: Ce mai...
MARCELINE: Şi nu l-ai întrebat dacă în Congo s-a inspirat el cînd a scris versurile care i-au apărut în *Caiete de sezon?* Cele mai rele versuri ale lui, nu spun cele mai proaste, fiindcă nu sînt proaste.
VENTRE: Asta o să ai ocazie să-l întrebi tu singură cînd o să vină. Atenţie, băieţi, chiar vine. Nu uitaţi, să nu-i spuneţi cumva pe nume, că se ridică şi pleacă, pe cuvînt de onoare. Brûlon, nu-i nici o glumă! Helo, *monsieur* Petricu! *(Intră Paulescu; muzică de cabaret).*
PAULESCU: Îmi daţi voie, Petricu.
BRÛLON: Brûlon. Încîntat.
EMMANUEL: Emmanuel. Răpit.
PAULESCU: Şi doamna?
VENTRE: Marceline Debaisieux, un milion de franci.
PAULESCU: De cînd nu te-am mai văzut, ai căpătat apucături americane!
VENTRE: Cine, eu?
PAULESCU: Domnilor, sînt încîntat că vă cunosc, cu atît mai mult cu cît sînt stupefiat să văd că civilizaţia noastră n-a clintit nimic din intimitatea structurii noastre pirătereşti, aşa cum era ea cu cinci sute sau o mie de ani în urmă. Pe atunci însă, foarte adesea sîngele vărsat se amesteca cu vinul şi cu aurul, şi omul care domina pe alţii trăgea el însuşi sabia şi lupta. Acum omul de acţiune se numeşte spion şi joacă rolul cascadorilor din filme ca să strălucească alţii în ierarhiile noastre, el nu e decît o cifră. Iar forţa morală nu-ţi mai aduce prieteni, fiindcă lumea e departe de tine, cu toate că-i eşti prizonier apropiat şi nu poţi să faci nici o mişcare fără ca să te zbaţi ca într-o plasă.
MARCELINE: Strivitor!
BRÛLON: Ce mai...
PAULESCU: Dumneata m-ai înţeles greşit. Eu nu sînt chinuit de întrebări. Eu nu gîndesc ceea ce nu pot împlini. Omenirea e plină de oameni care nu pot împlini ceea ce gîndesc. Şi cu toate astea, stimată doamnă, puţine lucruri rămîn în vremea noastră care pot inflama spiritul unui tînăr, deşi anii în care între gîndire şi faptă e posibilă o scînteie, vai, sînt atît de scurţi! Congo era o ţară virgină în care totul putea fi început altfel... Virgină însă nu e cuvîntul potrivit! În drumul meu de la aeroport la vila care mi-era rezervată, demnitarul care mă primise la coborîrea din avion opreşte maşina în dreptul unei croitorii şi se întoarce îmbrăcat într-un costum nou... Îl văd că-mi prezintă o notă de plată pe care-mi cere să i-o achit.. Am scos o sută de dolari şi am plătit, crezînd că demnitarul meu negru şi-a uitat portmoneul acasă... Nu, mi-a mulţumit în acest fel: *merçi pour votre cadeau* şi mi-a făcut plăcerea să se prezinte apoi cu mine domnului Chombe îmbrăcat în acest costum. Un wiski, te rog, cu un Perrier. *(Pauză; se cîntă undeva în fund muzică de cabaret).* În sănătatea dumneavoastră doamnă şi pentru succesul dumneavoastră domnilor. Domnilor, fiindcă veni vorba de virginitatea moravurilor, tatăl meu... Dar aici daţi-mi voie să vă spun două vorbe despre el... În ţara lui de origine (e vorba de România) se trăia uşor — aşa spunea el —, puteai să faci comerţ şi fiii dumitale puteau să urmeze în şcoli şi să ajungă savanţi şi artişti mari. Un singur lucru nu-i plăcea... Amestecul... În comerţ apărea la un moment dat un ins cu o găină în mînă şi se amesteca printre negustori. Te apropiai de el să cumperi, cît ceri pe ea, atît, poftim banii, dă-mi găina. Ei bine, individul după ce lua banii în loc să-ţi dea găina o lua la fugă şi cu găina şi cu banii, în timp ce lumea rîdea şi în clipa aceea se producea pentru ideea de comerţ un lucru extrem de grav, dacă vă puteţi da seama... Scîrbit de o astfel de întîmplare în care pierduse tot ce avea, tatăl meu a părăsit apoi ţara şi s-a îmbogăţit uşor pe Coasta de Azur, unde se respectau toate regulile convenite ale comerţului. Era un om tradiţional, un fel de Nastratin, de ce, zicea el de fiecare dată cînd se punea problema să-şi facă un alt costum — şi era furios şi în acelaşi timp resemnat că nu-l înţelegem — de ce adică să-mi fac unul nou, n-o să fiu tot ăla? Mama însă era mai tînără decît el cu douăzeci de ani şi credea că un costum nou mai reducea cît de cît din această diferenţă. Încă o dată în sănătatea dumneavoastră doamnă! *Monsieurs* să bem în cinstea cunoştinţei noastre! Trăiască poezia şi pictura!... *(Pauză; muzica de cabaret se aude din nou în fund).* Cînd mi-am luat doctoratul era bolnav, şi-mi spune pe româneşte, mă, tu eşti tobă de carte, asta vrea să zică *être un puits de science,* sau literal umflat ca o tobă de atîtea cunoştinţe, dar în cap, zice, ai ceva? Am, zic, aş putea să fiu profesor de limba germană, dacă tu nu mi-ai da voie să fiu poet. Poţi să fii ce vrei, zice, dar să nu-ţi laşi copiii să moară de foame pe drumuri! Iată, domnilor, principiile simple care ar trebui să alimenteze certitudinile noastre de totdeauna.
MARCELINE: *Monsieur,* sînt curioasă să ştiu ce-o să-mi răspunzi dacă o să-ţi spun că sînt absolut de acord cu dumneata.
PAULESCU: Că m-aţi bănuit că în mod intenţionat am dorit să fiţi în dezacord cu mine. Nu. Dar oamenii cred adesea că nimic nu e mai uşor de comunicat şi de înţeles ca starea lor de spirit. De comunicat da, dar de înţeles... După un voiaj lung avem întotdeauna iluzia că am devenit mai transparenţi...
EMMANUEL *(care luase din buzunarul lui Ventre un ziar)*: *Monsieur* Petricu, iată o ştire bună pentru dumneata. Domnul Chombe a căzut.
PAULESCU *(tresare)*: Şşşş!... *(ia ziarul).*
VENTRE: Acuma putem să-i scoatem barba. Jean, acuma...
PAULESCU: Încă nu. Şi va trebui să plec... Individul acela înalt şi gras care stă la bar mă cunoaşte... De altfel, şi eu îl cunosc... Cînd am zis „eşti tobă de carte", a tresărit şi s-a uitat încoace. E romancier, un ins cu creierul de plastilină, face ce vrea cu el, deci poate să facă şi pe trădătorul...
MARCELINE: Eşti prieten cu el?
PAULESCU: Am fost, stimată doamnă.
MARCELINE: Şi de ce nu mai sînteţi?
PAULESCU: De ce nu mai sîntem? Pentru că oamenii ar putea descoperi între ei acel punct de convergenţă care seamănă cu cel pe care-l poţi găsi între soare şi un obiect mişcînd o lupă... acea lumină care apropie de fapt distanţe atît de uriaşe, dar oamenii evită! Devin ordinari şi odioşi, numai ca să ne împiedice să-i cunoaştem...
MARCELINE: De ce?
PAULESCU: N-aş putea să vă spun. Formidabil! *(Îşi scoate barba şi lasă ziarul din mînă).* Într-adevăr, n-are rost... Formidabil!
VENTRE: Ce este, Jean, i s-a întîmplat ceva domnului Chombe?
BRÛLON: L-au făcut congolezii Ciombră?
PAULESCU: Băieţi, părăsesc Parisul cu primul avion. Ia spuneţi-mi, cunoaştem noi pe cineva în Trinidad, în America de Sud? Ia uitaţi-vă aici! *(le arată ceva în ziar)*
EMMANUEL: În Trinidad? Care dintre ele, că sînt vreo trei în America de Sud? Într-unul din ele e doctorul Max, ai uitat?
PAULESCU: Aşa e. Chiar în ăsta e. Soră-sa trebuie să-i ştie adresa.
MARCELINE: Şi pleci cu adevărat? Dar de ce?
PAULESCU: Unui ziarist nu i se pun asemenea întrebări, Marceline. Sau mă crezi şi tu doar un mercenar, cum citeam ieri într-o gazetă... *(Se ridică).* Am plecat, băieţi, la revedere, petrecere plăcută în lipsa mea. Şi aruncaţi acea barbă de carnaval. *A bientôt, un jour... (pleacă).*

SCENA 2

(Jean Paulescu, o servantă, doctorul Max, Ricardo, în Trinidad, America de Sud)

SERVANTA: *Senor,* vă caută un străin din Paris, spune că-l cheamă Jean Paulesco.
DOCTORUL MAX: Să intre imediat.
PAULESCU: Te salut, băiatule, să trăieşti.
DOCTORUL MAX: Jean, nu credeam să ajungi şi pe aici, cad jos! *(Se îmbrăţişează).* Am auzit că te-ai dus în Congo şi ai intrat în conflict cu domnul Chombe.
PAULESCU: E adevărat, lumea a ajuns prea mică, nici nu te întreb cine ţi-a spus. Mi-era imposibil să-mi închipui că se poate vedea atîta mulătrime pe străzile acestui oraş. Nu ştiu însă care e starea sanitară...
DOCTORUL MAX: Nu prea bună, dar aici se naşte şi se moare mai uşor ca în Europa. Nu cumva ai venit să faci un reportaj pe tema asta?
PAULESCU: În nici un caz. Eu nu sînt reporter.
DOCTORUL MAX: Am auzit că voi ăştia de la *Trois colonnes* sînteţi şi spioni, e adevărat?
PAULESCU: Sîntem în serviciul ziarului.
DOCTORUL MAX: Şi aveţi chiar calităţile necesare unui spion?
PAULESCU: Eşti curios ca un provincial, nu mai ţii la mine ca altădată, te interesează aspectele exterioare ale vieţii noastre din Europa.
DOCTORUL MAX: Vroiam şi eu să ştiu cum arată un spion...
PAULESCU: N-o să ştii.
DOCTORUL MAX: Ce să-ţi dau să bei? *(Sună)*
PAULESCU: Ce se bea pe aici, pe stradă?
DOCTORUL MAX: Suc de trestie de zahăr cu lămîie.
PAULESCU: Şi eu gheaţă.
DOCTORUL MAX: Bineînţeles.
PAULESCU: Perfect.
SERVANTA: Ce doriţi, *senor?*
DOCTORUL MAX: *Jugo de cana.*
SERVANTA: Şi cafele?
DOCTORUL MAX: Adu şi cafele.
PAULESCU: Eşti un medic foarte bun sau eşti un medic cu clientelă bună? Văd că eşti bogat, e casa ta, nu?
DOCTORUL MAX: Da, sînt un medic de spital aglomerat de bolnavi. Am însă şi ce zici tu, o bună clientelă.
PAULESCU: Şi de ce mai lucrezi atunci şi la spital?
DOCTORUL MAX: Pentru că spitalul e prea mic şi sper să obţin din partea guvernului să-l mărească şi să-mi repartizeze medici.
PAULESCU: Înseamnă că ai relaţii bune.
DOCTORUL MAX: Foarte bune.
PAULESCU: M-am gîndit eu bine la tine.
DOCTORUL MAX: Văd. La scrisori nu-mi răspundeţi nici tu nici Emmanuel, dar cînd ai nevoie vii pînă aici... Ia spune!
PAULESCU: Nici tu nu eşti mai breaz. Mi-a spus soră-ta să-ţi transmit să te ştergi pe frunte de sudoare cu mîna aia cu care-i scrii.
DOCTORUL MAX *(rîde)*: O să mă revanşez la toamnă şi o să mă reped pînă la ea la Paris, dacă te întorci curînd, spune-i. Tu te-ai însurat, Jean?
PAULESCU: Nu.
DOCTORUL MAX: Dar de ce? Serveşte-te! Să ştii că generaţia asta a noastră post-postbelică, am ajuns la convingerea că nu vrea să se maturizeze fiindcă nu are nici cea mai vagă idee că poate să moară.
PAULESCU: Să moară o generaţie? Cum?
DOCTORUL MAX: La modul cel mai firesc care se poate imagina: să vină altă generaţie din urmă şi s-o dea la o parte, fără s-o mai întrebe dacă mai are sau nu chef să se maturizeze.
PAULESCU: Asta în cazul în care starea de spirit a generaţiei noastre s-ar dovedi cu totul diferită de a celei următoare.
DOCTORUL MAX: Şi nu crezi că ar fi?
PAULESCU: Nu. Şi noi şi ei ne ferim instinctiv, dar fără şovăieli, de problemele generaţiilor care au făcut ultimul război. Să se spele cu ele pe cap. Mai bine mă înţelegeam cu tata, el nu cunoştea sentimentul ireversibilului deşi a trăit două războaie care l-au dislocat de două ori. La bătrîneţe avea starea de spirit a celui care abia acum se pune în sfîrşit şi el pe trai! Ne mutasem la Avignon şi cumpărasem o casă cu o grădină. Se poate trăi într-o casă izolată la marginea oraşului cu ajutorul unei grădini. Iată piatra de temelie a unei filozofii care de la Voltaire pînă azi constituie pentru majoritatea oamenilor soluţia lucidă împotriva vicleniilor istoriei. De altfel văd că ai şi tu una, în afara faptului că din punctul ăsta de vedere întregul tău continent de adopţiune e un uriaş loc de refugiu.
DOCTORUL MAX: Da, am şi eu una, vrei să ţi-o arăt?
PAULESCU *(se ridică)*: Foarte frumos!... Splendid!... Neverosimil!
DOCTORUL MAX: Ce este?
SERVANTA: Vă caută *senor* Ricardo.
DOCTORUL MAX: Da, să intre, pofteşte-l în salon. *(Către Paulescu).* Un parlamentar, membru în Camera Reprezentanţilor... Vrei să-l cunoşti?
PAULESCU: Dacă nu te stinghereşte.
DOCTORUL MAX: Nu, dar te rog să nu foloseşti în nici un fel în presă numele lui... Tu pleci şi eu rămîn cu ei şi vreau să mi se aprobe să lărgesc spitalul.
PAULESCU: Dacă zici să nu-l folosesc, e suficient, dar ce motiv ar fi?
DOCTORUL MAX: Niciodată nu poţi să ştii ce interes poate să prezinte cutare eveniment sau persoană pentru un ziarist.
PAULESCU: *Bon. D'accord!* Nu spune că sînt ziarist.
DOCTORUL MAX *(deschide uşa)*: *Senor* Ricardo.
RICARDO *(intră)*: Scuză-mă că te vizitez neanunţat, dar nu te reţin mult, ţi-am dat un telefon şi la spital, şi la cabinet în oraş, şi *senora* mi-a spus că te-ai retras aici pînă poimiine... Lucrezi ceva?
DOCTORUL MAX: Da, pregătesc un memoriu către minister în chestiunea spitalului. S-a întîmplat ceva, *senor* Ricardo? Să-ţi prezint un prieten din Paris, un poet, *monsieur* Jean Paulesco.
RICARDO: Ricardo. *Enchanté monsieur.* Da, s-a întîmplat, la poliţie *senor,* s-a prezentat azi o femeie în vîrstă de patruzeci şi trei de ani, mamă a doi copii, şi un tînăr în preajma a douăzeci de ani care sînt amîndoi într-o stare cu totul anormală. Sînt slabi ca nişte schelete şi plini de înţepături pe tot corpul, şi cînd nu delirează povestesc că au reuşit să fugă dintr-o colonie agricolă unde trăiau ca într-un lagăr. E vorba de o colonie germană, aflată cam la trei sute de kilometri de aici, pe care guvernul nostru, acum vreo cincisprezece ani, şi-a dat consimţămîntul să se înfiinţeze. Fugarii sînt speriaţi să nu fie trimişi înapoi, zic că vor fi omorîţi, cum au păţit trei dintre ei anul trecut... Şeful poliţiei spune că ar trebui internaţi într-un spital şi alimentaţi sub supraveghere medicală şi pe urmă, după ce se înzdrăvenesc, să vedem ce e cu ei! Acest caz *senor,* mi se pare o sfidare fără precedent a legilor ţării noastre şi nu voi admite ca aceşti colonişti, care au fost primiţi de noi ca oameni liberi să fie transformaţi în sclavi şi torturaţi. Acţiunea pe care vreau s-o întreprind trebuie să fie urgentă şi eficace şi m-ai ajuta direct dacă i-ai interna în spitalul dumitale şi i-ai îngriji ca să putem sta de vorbă cu ei cît mai repede. Ce zici?
DOCTORUL MAX: De acord, *senor* Ricardo, îmi pare rău că nu am telefon aici ca să vorbim imediat cu şeful poliţiei. Cum ai aflat?
RICARDO: Ziarele de după-amiază au publicat ştiri despre această fugă senzaţională şi poliţia mi-a confirmat că nu e nimic născocit de ziarişti. M-am dus pe urmă şi i-am văzut cu ochii mei.
PAULESCU: *Monsieurs,* cunoaşteţi cumva drumul care duce la această colonie? Vreau să spun, există un trafic rutier în această direcţie? Colonia germană Pabaco constituie obiectivul călătoriei mele în America de Sud şi aş vrea să ajung acolo în cel mai scurt timp. Vreau să trăiesc în această colonie. Sînt profesor de limba germană.
DOCTORUL MAX: Cum adică vrei să trăieşti?
PAULESCU: Adică să mă stabilesc acolo! Presupun că există la ei o şcoală. Şi presupun că guvernul o să fie bucuros să-mi aprobe şi mie să devin un colonist ca şi ceilalţi, în ciuda evenimentelor care tocmai se petrec aşa cum ne relatează domnul deputat. Să sperăm că gravitatea lor nu se va confirma... Mă voi duce acolo, vă rog să mă sprijiniţi.
DOCTORUL MAX: Va să zică tu ştiai că există o astfel de colonie.
PAULESCU: Mai mult, şi asta e bine s-o afle şi domnul deputat să nu facă vreo greşeală în acţiunea pe care are intenţia s-o întreprindă. Colonia e patronată de o asociaţie privată din Germania care are ca scop printre altele să ajute financiar pe orfani sau bolnavi. Coloniştii nu primesc întreaga retribuţie a muncii lor, o parte din ea se depune la un fond comun şi le asigură existenţa pînă la sfîrşitul vieţii... Există colonişti care ca să ajungă aici şi-au vîndut tot ce aveau, să poată plăti drumul. Nu uitaţi că omul nu şi-a pierdut niciodată speranţa într-un paradis terestru! Celălalt paradis e fructul disperării sau al resemnării! Or, germanii sînt un popor care nici nu se resemnează nici nu disperă! Nu e cazul meu, fie şi pentru motivul că nu sînt german. Am recomandări de la această asociaţie şi v-aş ruga să-mi arătaţi pe o hartă minuţioasă în ce mod se poate ajunge acolo.
DOCTORUL MAX: Ce spui, *senor* Ricardo?
RICARDO: Părerea mea e că *monsieur* ar face mai bine să aştepte s-audă ce vor spune cei doi fugari cînd vor fi în stare să vorbească, fiindcă s-ar putea ca după aceea să nu mai dorească să se ducă să trăiască acolo. E bine să ne păstrăm luciditatea şi să nu ne aruncăm fără sens în aventură.
PAULESCU: Domnule deputat, cred că atît luciditatea şi clarviziunea cît şi orbirea şi aventura nu se cîştigă ca să se piardă aşa de uşor. Dorinţa mea de a mă duce acolo nu poate fi împiedicată de nişte incidente.
RICARDO: *Monsieurs,* cred că e bine că am avut ocazia să ne cunoaştem, vă voi sprijini să ajungeţi acolo aşa cum doriţi. Sînteţi cetăţeanul unei ţări care şi-a făcut din ideea de libertate gloria ei cea mai de invidiat şi sper deci că dacă veţi descoperi acolo că drepturile omului au fost încălcate de cine ştie ce aventurier, nu veţi şovăi să ne daţi urgent de veste.
PAULESCU: *Monsieurs,* faceţi-mi plăcerea şi acordaţi-mi sprijinul necondiţionat. Acordaţi-mi aceleaşi drepturi pe care le-aţi acordat coloniştilor cînd s-au stabilit în ţara dumneavoastră.
RICARDO: Le veţi avea, *monsieur. (Către medic). Senor* Max, la începutul lunii are loc şedinţa Congresului. Dacă după îngrijirile medicale fugarii îşi menţin dezvăluirile de la poliţie, voi face o declaraţie în parlament. Pe mine nu mă interesează nu ştiu ce fel de asociaţie care patronează nu ştiu pe cine. Mă interesează să fie respectate legile ţării mele şi să nu fie sfidate de nimeni fără teama de a fi pedepsit.
DOCTORUL MAX: *Senor* Ricardo, iată o fişă de internare în spital, fugarii pot fi duşi la mine şi să li se dea imediat primele îngrijiri. Mîine voi fi şi eu acolo să văd despre ce înţepături poate fi vorba.
RICARDO: Ar fi vorba de înţepături de injecţii, după cum spunea medicul legist.
DOCTORUL MAX: Foarte bizar.
RICARDO: Îmi dai un telefon de la spital îndată ce se poate vorbi cu ei, — *au revoir, monsieur* Paulesco. Mîine dimineaţă vă voi comunica amănuntele demersurilor care trebuiesc făcute în problema care vă interesează. *Senor* Max vă va ţine la curent.
PAULESCU: *Merçi, monsieur (Ricardo iese).*
DOCTORUL MAX *(către Paulescu)*: O să scrii pe urmă în *Trois colonnes* după ce te întorci deacolo şi istoria celor doi fugari se confirmă.
PAULESCU: Te înşeli! Interesele presei din Europa sînt mult mai misterioase decît crezi, o istorie ca asta cu nişte fugari prăpădiţi care au intins-o dintr-o colonie pe care n-o cunoaşte nimeni n-are ce căuta în săptămînalul nostru. Îţi spun, ai căpătat o psihologie de provincial.
DOCTORUL MAX: Ai dreptate. Nu te înţeleg şi nici nu am sentimentul că dacă aş mai insista te-aş înţelege mai bine. Chiar vrei să devii colonist acolo?!
PAULESCU *(rîde)*: Nici eu n-am sentimentul că dacă aş insista ţi-aş înţelege teama. Nu vreau să *devin,* ai uitat că noi nu vrem să *devenim,* devenirea înseamnă schimbare şi apropiere de sfîrşitul care nu ne interesează. Noi *sîntem* şi tot ce facem noi nu e altceva decît sforţarea de a fi conformi!
DOCTORUL MAX: Conformi cu ce?
PAULESCU: Uite, am să încerc să-ţi spun. În copilărie în casa noastră se povesteau nişte istorii, mi-aduc aminte de una în care la marginea unei păduri apărea un soi de căpcăun care cerea periodic să i se trimită cea mai frumoasă fată din sat... Nu era nimic de făcut cu el şi i se dădea ceea ce cerea, pînă apărea un fel de cavaler care doar el singur era în stare să-l răpună. Ei bine acest căpcăun există cu adevărat şi ne smulge într-adevăr cele mai frumoase fete în timp ce noi continuăm să credem în acel cavaler care însă nu există! Tu trăieşti cu iluzia că fetiţa ta, care va creşte şi se va face frumoasă în acest paradis, n-o s-o vadă satul şi n-o s-o dea căpcăunului, fiindcă o s-o ţii tu închisă în grădină...
DOCTORUL MAX: Da, ştiu, există şi în Apocalips o asemenea apariţie. Bunica se speria rău cînd se găsea cîte cineva şi tălmăcea aceste istorisiri arătîndu-i exact cum se potriveau aceste evenimente descrise acolo cu cele din viaţă.
PAULESCU: Ei, văd că le-ai înţeles tu bine pe toate şi mă mir de ce mă mai întrebi.
DOCTORUL MAX: Nu înţeleg ce cauţi în această colonie, chiar dacă m-aş forţa să cad de acord că ineluctabilul nu face decît să ne lase să ne îngrăşăm ca grecii în peştera lui Polifem, ca să fim pe urmă mai gustoşi la dejunul lui respingător. Dar nu vom reuşi decît să ne mărim chinurile, n-o să spui că nu mai trebuie să mai naştem fete, ar fi inutil, ne-ar lua altceva.
PAULESCU: Afară de noi înşine, fiindcă în cele din urmă noi tot ajungem să nu ne pese. Însă nu vom înceta niciodată să sîngerăm pentru ai noştri şi nu vom găsi niciodată nimic atîta timp cît ne lăsăm înăbuşiţi de iluzii sau întărîtaţi de elogiile aduse de unii aşa-zisei *necesităţi.* Eu mă mişc şi încerc să mă apropii cît mai tare de marginea pădurii, poate descopăr mult mai mult decît că ea există.
DOCTORUL MAX: Abia acum îmi dau seama că aşa trebuie să fii tu, cum eşti! Te înţeleg mai puţin ca altădată, dar în schimb îmi eşti mai drag. Mi-e frică să nu ţi se întîmple ceva.
PAULESCU: Nu trebuie să-ţi fie. E preferabil să mori cu surîsul pe buze la douăzeci şi cinci de ani decît cu o strîmbătură de groază la şaptezeci şi cinci. Dacă am trăit bine, nu dorim să părăsim această lume, iar dacă am fost nefericiţi, de ce n-am părăsit-o cînd eram inocenţi?

ACTUL II

SCENA 1

(Biroul conducerii coloniei Pabaco; Schaeffer, Schulze, Reinhardt, Meinhardt, Paulescu, Friz, Josef, Gerhart, Katrin, Kranz, Un colonist).

SCHAEFFER *(dintr-un dosar)*: Wilhelmine Lindeman, 43 de ani, mamă a trei copii. Copiii sînt la noi?
SCHULZE: Da.
SCHAEFFER: Reinhardt!
REINHARDT: Da, *Herr* comandant.
SCHAEFFER: Vorbeşte cu Katrin şi pregătiţi-vă să plecaţi cu cei trei copii ai lui *Frau* Lindeman la Trinidad, să se convingă şi *senor* Ricardo că nu e cazul să-şi exerseze însuşirile lui oratorice pe spinarea coloniei noastre. Dacă ia cuvîntul în Congres, nu e bine, *meine Herren.* Cum de s-a ajuns aici?
SCHULZE: Lucrau foarte rău amîndoi şi atunci i-am mutat în detaşamentul Lila. Şi, după două săptămîni, au fugit.
SCHAEFFER: Nu înţeleg, înseamnă că s-au sustras de sub controlul lui Katrin. Altfel ce nostalgie smintită o mai poate împinge pe o femeie de 43 de ani...
SCHULZE: Cum ar fi putut?
SCHAEFFER: Meinhardt!
MEINHARDT: Da, *Herr* comandant.
SCHAEFFER: Să vie încoace Katrin. Cheamă-l şi pe Kranz. *(Din alt dosar)* Wolfgang Beil, nouăsprezece ani. Dacă *Frau* Lindeman ar fi fost mai tînără, am fi putut presupune că e vorba de o legătură amoroasă şi de-aceea au fugit amîndoi. Aşa nu înţeleg ce i-a putut apropia, să vie imediat şeful detaşamentului Lila.
SCHULZE: S-a dus Meinhardt după el.
SCHAEFFER: În afară de aceste două ziare, n-a mai apărut nimic nicăieri, Schulze?
SCHULZE: Ba da, într-un ziar parizian, dar eu nu l-am mai găsit, mi-a spus *senor* Pedro!
SCHAEFFER: Şi ce spunea?
SCHULZE: Că într-o colonie ca a noastră s-ar ascunde Martin Bormann.
SCHAEFFER: *(Tresare; tăcere grea)* Formidabil! Cine a putut da o asemenea informaţie?
SCHULZE: Nici eu nu înţeleg din ce sursă a putut fi...
SCHAEFFER: Era dată ca o ipoteză?!
SCHULZE: „După unele zvonuri", aşa se spunea.
SCHAEFFER: După unele zvonuri!
SCHULZE: Da, aşa mi-a spus *senor* Pedro!
(Intră Paulescu, însoţit de un colonist)
COLONISTUL: *Herr* comandant, a venit unul nou
PAULESCU: Bună ziua. Vreau să vorbesc cu domnul şef al coloniei.
SCHAEFFER: Eu sînt. Ce doreşti?
PAULESCU: Vin din Europa, şi vreau să devin colonist aici.
SCHAEFFER: Cine v-a spus de noi?
PAULESCU: *(arată hîrtiile)*: Am recomandări din partea Misiunii.
SCHAEFFER: Luaţi loc! Aţi venit pe jos de la Pabaco?
PAULESCU: Da.
SCHAEFFER: Sînteţi antrenat, nu vă văd aşa voinic... să ştiţi însă că deocamdată nu avem nici-un fel de şcoală, sîntem o colonie tînără şi întîi trebuie să ne construim case de locuit cu tot confortul şi pe urmă să ne creăm instituţiile necesare, şcoală, biserică, primărie şi altele. Era mai bine dacă eraţi medic, dar avem nevoie şi de profesori. Acceptaţi să rămîneţi pînă ne construim o şcoală?
PAULESCU: Depinde cît.
SCHAEFFER: Noi ne-am propus-o pentru curînd! Dar la urma urmei puteţi învăţa copiii şi în aer liber, o să vă facem rost de-o tablă şi de-o masă şi de tot materialul didactic necesar copiilor şi puteţi să începeţi imediat. Sînteţi singur, trebuie s-o luaţi de la cap! Cunoaşteţi însă că în colonia noastră retribuţia are un caracter special?
PAULESCU: Desigur.
SCHAEFFER: Adică?
PAULESCU: Vom beneficia toată viaţa de ajutorul comunităţii, în schimbul muncii noastre.
SCHAEFFER: Da, asta e legea care ne călăuzeşte. *Herr* Paulescu, dumneata nu eşti german după nume, după limbă însă da, vorbeşti ca un universitar din Marburg.
PAULESCU: Întîmplător chiar acolo mi-am făcut şi studiile. Mama e de origine germană, din Basel, numai tatăl e de origine român, naturalizat francez înainte de război.
SCHAEFFER: Reinhardt, ai ceva de zis?
REINHARDT: Da. Aş vrea să-l întreb pe *Herr* profesor ce mai ştie să facă în afară să-i înveţe pe copii la şcoală.
PAULESCU: Ştiu să pilotez un avion *biplace* şi să îngrijesc caii. Ştiu să sap şi într-o grădină!
SCHAEFFER: Perfect! Reinhardt, arată-i lui *Herr* Paulescu colonia şi înscrie-l unde vrea, pînă îi facem rost de material didactic. *Mein Herr,* fii binevenit la noi şi caută să faci în aşa fel încît să nu aud vorbindu-se de dumneata, fiindcă asta va însemna că ceva nu e bine. Şi dimpotrivă, că totul e în regulă dacă nu aud nimic.
PAULESCU: N-ar fi mai bine ca principiul să fie inversat?
SCHAEFFER: Adică?
PAULESCU: Adică eu să uit de existenţa dumitale şi dumneata nu. Fiindcă atîta timp cît cetăţeanul îl ignoră pe conducătorul său, şi nici măcar nu ştie cum îl cheamă, înseamnă că conducătorul respectă legile şi nu încalcă drepturile nimănui. Nimeni nu e silit să se gîndească la el şi să-şi pună întrebarea asupra felului cum îşi exercită el prerogativele. Măsurile lui sînt în ordinea firească a lucrurilor şi ele nu bat la ochi decît cînd această ordine are în ea ceva arbitrar: voinţa conducătorului.
SCHAEFFER: De acord cu dumneata *mein Herr,* o să mă străduiesc să nu te uit, dacă aşa doreşti. Du-te deci cu el, Reinhardt. *(Cei doi ies; intră Katrin, Meinhardt şi Kranz).* Kranz, ce s-a întîmplat în detaşamentul dumitale cu *Frau* Lindeman şi Wolfgang Beil? Ce era între ei?
KRANZ: N-am observat nimic, *Herr* comandant.
SCHAEFFER: După dumneata, de ce-au fugit şi mai ales de ce s-au dus la poliţia din Trinidad? Le-ai făcut ceva?
KRANZ: Nimic, *Herr* comandant.
SCHULZE: Au spus la poliţie că i-am ţinut înfometaţi. Erau slabi ca nişte schelete.
KRANZ: Cred, după ce-au străbătut 300 kilometri pe jos puteau să şi moară. N-aveau bani la ei!
SCHAEFFER: De ce le-a venit în gînd să fugă? De ce tocmai ei doi?
KRANZ: M-am gîndit şi eu, *Herr* comandant. Nu înţeleg de ce.
SCHAEFFER: Cînd au fost mutaţi la dumneata, munceau mai bine?
KRANZ: Parcă mai bine.
SCHULZE: Dormeau bine?
KRANZ: N-am observat nimic care să-mi sară în ochi.
SCHAEFFER: Schulze, dumneata ce crezi?
SCHULZE: Eu cred că întîi s-a întîmplat ceva care i-a apropiat, pe Wolfgang Beil şi pe *Frau* Lindeman, şi abia pe urmă s-au înţeles să fugă, dar ce anume, nu înţeleg.
SCHAEFFER: Katrin!
KATRIN: Da, *Herr* comandant.
SCHAEFFER: Nu cumva i-ai omis pe *Frau* Lindeman şi Wolfgang Beil?
KATRIN: Nu, sînt în registru amîndoi, aş fi observat căsuţa goală. Bifez numele fiecăruia în dreptul datei.
SCHAEFFER: Şi?
KATRIN: Nimic, *Herr* comandant.
(Intră Reinhardt cu cei trei copii ai lui Frau Lindeman)
SCHAEFFER: Copii, ce e cu *Frau* Lindeman? Intraţi — staţi pe banca aceea şi să-mi spuneţi ce s-a întîmplat... Bine Katrin, vezi că domnul acela cu care era Meinhardt e un nou colonist, du-te şi înscrie-l *(Katrin iese).*
(Cei trei minori Lindeman, Friz, Josef şi Gerhardt răspund la întrebări cu efort de memorie, şi cînd reuşesc, parcă au o revelaţie)
FRIZ: Nu ştim ce e cu mama, nu ştim nimic!
JOSEF: Nimic nu ştim!
GERHART: A plecat aşa...
SCHULZE: Dar de Wolfgang, ce ştiţi?
FRIZ: Wolfgang?
JOSEF: Care Wolfgang?
GERHART: Wolfgang Lemke?!
SCHAEFFER: Ce e cu Wolfgang Lemke?
GERHART: El a încălicat azi pe mînz şi a căzut cu el, şi-a rupt un picior.
SCHAEFFER: Cine? Mînzul sau Lemke?
GERHART: Lemke! Mînzu-a fugit...
SCHULZE: Dar de Wolfgang Beil, ce ştiţi voi?
FRIZ: Wolfgang Beil? A!
JOSEF: Care se scula devreme!...
SCHAEFFER: Ei, se scula devreme, l-ai văzut sculîndu-se devreme? Cît de devreme?
JOSEF: Aşa, spre ziuă! Sta lîngă palmierul din spatele grajdului şi fuma. Se uita aşa, înainte.
SCHULZE: De cîte ori l-ai văzut aşa devreme?
JOSEF: De cîteva ori!
SCHAEFFER: De mult?
JOSEF: Nu aşa de mult... După ce a fost mutat la domnul Kranz..
SCHAEFFER: Şi cu *Frau* Lindeman, cu mama voastră, l-aţi văzut stînd aşa de vorbă?
FRIZ: Numai o dată!?
GERHART: De ce minţi, Friz? Niciodată mama n-a stat de vorbă cu Wolfgang
SCHAEFFER: Poate nu l-ai văzut tu?
GERHART: Poate...
SCHULZE: Tu ce zici Josef? Cine ştie mai bine, Friz sau Gerhart?
JOSEF: Mama..
REINHARDT: Ei!
MEINHARDT: Spune!
JOSEF: Acum o săptămînă...
SCHULZE: Ei spune, Josef, fiindcă nu ştim unde s-a dus şi vrem s-o găsim să vă trimitem şi pe voi după ea. Dacă e în Trinidad, vedeţi şi voi oraşul...
JOSEF: Nu ştiu nimic! *(Are un acces de disperare şi izbucneşte într-un plîns sfîşietor, nefiresc).* Nimic nu ştiu. Nu ştiu unde s-a dus. Noi nu ştim nimic. Nu ne-aducem aminte.
SCHAEFFER: Nu e nimic, băieţi, dar duceţi-vă la Trinidad cu *Herr* Schulze şi o căutaţi împreună pe *Frau* Lindeman. Hai plecaţi, lasă că o să vă aduceţi voi aminte... Poate vă aduceţi aminte pe drum, poate cînd o să ajungeţi în oraş... Plecaţi mîine dimineaţă la Pabaco şi poimîine luaţi cursa! Reinhardt! Du nota asta lui Joachim! *(Ies Reinhardt şi minorii Lindeman).*
SCHULZE: Eu am înţeles ce nu-şi aducea aminte Josef.
SCHAEFFER: Da, şi eu am înţeles, numai Kranz n-a înţeles de ce *Frau* Lindeman şi Wolfgang Beil nu dormeau.
KRANZ: Nu era interzis. Mi s-a spus că au început să lucreze mai bine, ieşeau primii la tăiat trestie şi mi s-a părut că fac anume ca să se uite că erau anticonformişti.
SCHAEFFER: Trebuia să ne spui şi nouă, Kranz.
KRANZ: Mi s-a părut prematur. Am mai avut cazuri de îndreptare pe care le-am raportat — şi pe urmă...
SCHAEFFER: Da, ai dreptate. Fii atent pe viitor, Kranz, cine nu simte o oboseală firească după 12—13 ore de muncă, raportează-ne, nu e bine ca oamenii noştri să sufere de insomnii şi

noi să nu cumpărăm medicamentele de care avem nevoie.

SCHULZE: Dacă eram preveniți la timp, nu trebuia acuma să cheltuim bani ca să-i aducem înapoi. Înțelegi că trebuie să cheltuim niște bani, nu?

KRANZ: Poate că nu...

MEINHARDT: Tot n-ai băgat de seamă în zece ani că în țara asta banii cu cît lipsesc mai mult, cu atît trebuiesc cheltuiți mai mulți?

SCHAEFFER: Ia uite-aici ce-a zis Meinhardt. El, cînd vorbesc alții, parcă stă la coadă, dar și cînd vorbește el, ăilalți rămîn doi kilometri îndărăt... *(rîd toți de se spetesc)*. Bine Kranz și Meinhardt, vedeți cum stați cu apa, reparați mai repede pompa aia, să nu dea iar peste noi vreo epidemie! Murim toți pînă să ne vină vreun ajutor din Pabaco! Ca să nu mai vorbim de Trinidad. Ați văzut că anul trecut pînă să ne vină streptomicina au și murit trei...

KRANZ: N-a fost din pricina apei...

SCHAEFFER: Poți să știi din ce pricină a fost? Toate la un loc, apa, alimentele, căldura... Fiți atenți! *(ies Kranz și Meinhardt)*. Viața în mijlocul naturii o fi ea frumoasă, dar moartea nu e frumoasă nicăieri.

SCHULZE: Doar cînd nu știi.

SCHAEFFER: Și crezi că nu știi? Totdeauna știi și dacă locul unde te prinde e frumos poți să-ți dai seama ce plăcere e să vezi ce pierzi.

SCHULZE: Și dacă nu e?

SCHAEFFER: Dacă nu e, e și mai rău! Crezi că e mai bine?

SCHULZE: Ba nu cred de loc!

SCHAEFFER: După tine, care moarte crezi că e mai bună?

SCHULZE: Cred că de glonț, dar uneori îți se pare că e mai bine dacă ai fi aruncat în valuri!

SCHAEFFER: Și alteori?

SCHULZE: Alteori în somn...

SCHAEFFER: Părerea mea, Schulze, după o matură gîndire, e că cea mai bună moarte e moartea altuia! Am citit în nu știu care mîrlic englez, că ar fi scris acest epitaf pentru nevasta lui: „Călătorule, aici zac eu și cîtești tu, mai bine ai zăcea tu, și-aș citi eu!" Perfect de acord!

SCHULZE: Nu totdeauna. Mi se întîmpla ceva ciudat cîteodată în avion cînd îl prindeam în vizor pe Ivan. Era foarte impetuos și se repezea în ai noștri foarte viteaz, dar nu știa că bîta mea era mai lungă ca a lui. În fine, număram secundele cînd aveam să-l ciuruiesc și îl vedeam în minte prăbușindu-se cu focul după el. Chiar așa se și întîmpla! Apăsam pe mitralieră și atunci îl vedeam arzînd! Mă luam pe urmă după parașuta lui și îl găuream în aer! Uite, zicem, și mori așa în aer... Frumos! Și la alt atac mă uitam cum mă ia la țintă. Ei! zicem! Trage, hai! Trăgea el, dar...

SCHAEFFER: S-ar părea că sîntem o națiune de sinucigași, Schulze, dar nu sîntem, nu-i așa?

SCHULZE: Nu, de ce? Eram doar foarte obosiți! Așteptam foarte încordați victoria, și nu venea... Vedeam că sîntem mai tari, dar... *(intră Katrin)*.

SCHAEFFER: Ai văzut, băiatu-ăsta care a venit... Știe să piloteze...

SCHULZE: Da...

SCHAEFFER: De ce-o fi venit? Nu părea să-și fi vîndut acasă tot ce avea ca să-și plătească drumul.

SCHULZE: Nici mie nu mi s-a părut.

SCHAEFFER: Ce i-o fi atras spre noi? Un profesor de limba germană în Franța e totdeauna bine plătit.

SCHULZE: Da, dar ce ne privește pe noi? Cine știe ce-l împinge din urmă! O fi făcut ceva pe-acolo!

SCHAEFFER: Nu l-ar fi recomandat Mosmann! O să trebuiască să-i facem rost de material didactic.

SCHULZE: O să-i facem, avem acuma mijloace să înființăm și-o școală. Așa înfloresc civilizațiile, cînd se creează undeva condițiile materiale necesare, apar și băieți de-ăștia, care dacă nu sînt altceva decît ceea ce par, atunci sînt de fapt excedentul unei civilizații din altă parte.

SCHAEFFER: Ce zici, Katrin?

SCHULZE: Eu am plecat.

SCHAEFFER: Bine, Schulze.

SCENA 2

(Piața coloniei unde e și biroul lui Katrin. Coloniști, bărbați și femei; Katrin, Paulescu).

KATRIN *(intră în biroul ei)*: Să vină Herr Paulescu.

PAULESCU *(intră)*: Eu sînt. Bună ziua.

KATRIN: Bună ziua. Luați loc, *Herr* Paulescu, dați-mi pașaportul dumneavoastră. *(Scrie într-un registru).*

PAULESCU: Spuneți-mi, vă rog, *Fräulein*, colonia are poliție locală?

KATRIN: Nu.

PAULESCU: Și cum controlează autoritățile de district viața civilă de-aici?

KATRIN: Colonia depinde de orășelul Pabaco.

PAULESCU: Deci primarul de-acolo, și toate autoritățile constituite, își exercită legalitatea și asupra coloniei noastre?

KATRIN: Desigur.

PAULESCU: Fiindcă vreau să plec chiar azi după amiază la Pabaco, să mă prezint primarului și șefului cu învățămîntul. Fără ajutorul lor n-o să putem face rost de material didactic.

KATRIN *(după o tăcere)*: La ce oră vreți să plecați?

PAULESCU: Exact ca să nu m-apuce noaptea pe drum.

KATRIN: Cînd plecați, veniți să vă dau pașaportul. *(Îi dă o hîrtie)*. *Herr* Paulescu, v-am repartizat la detașamentul lui Reinhardt, puteți pînă una alta să învățați să tăiați trestie. Mergeți acum la *Herr* Joachim... De altfel văd că sînteți de mult pregătit pentru clima de-aici, sînteți ars de soare. *Herr* Paulescu, țineți brațul așa, cu mîna pe șold. Răsuciți puțin cămașa.

PAULESCU: Ce este? A!

KATRIN: Se obișnuiește cînd treci dintr-un continent în altul. *(Îi înfige acul în braț și îi face o injecție).*

PAULESCU: Vasăzică dumneata cumulezi mai multe funcții în colonie.

KATRIN: Sîntem puțini cei care știm să facem și altceva decît să cultivăm cereale și să creștem vite. Ești binevenit, *Herr* Paulescu! Conducerea noastră o să aibă neapărat nevoie de dumneata, dar o să te rugăm întîi să lucrezi într-un detașament, să cunoști, ca să zic așa, pe cont propriu viața coloniei. Autoritatea dumitale asupra coloniștilor va fi pe urmă la fel de mare ca și a noastră.

PAULESCU: Deci îmi vorbești în numele conducerii?

KATRIN: Da.

PAULESCU: Și nu e de dorit să am vreo inițiativă!?

KATRIN: Nu înainte de a lucra într-un detașament. Dacă dorești, poți să pleci la Pabaco, dar noi zicem că e mai bine să lași chestiunea asta pe seama coloniștilor, să-ți faci întîi un nume bun printre ei și abia pe urmă să punem problema școlii. Cei din Pabaco n-or să ne ajute, așa că va trebui să recurgem tot la brațele alor noștri.

PAULESCU: Cîți copii sînt în colonie?

KATRIN: Cel puțin o sută.

PAULESCU: Și toți sînt analfabeți?

KATRIN: Nu toți...

PAULESCU: Nu înțeleg.

KATRIN: *Herr* Paulescu, eu aș putea să te fac să înțelegi, că nu mă doare gura, dar nu sîntem siguri că dorești cu adevărat să devii colonist aici la noi; începe întîi și lucrează și atunci o să ne convingi!...

PAULESCU: Așadar eu trebuie să vă conving pe voi că vreau să devin colonist și nu voi că aveți nevoie de încă unul.

KATRIN: Bineînțeles. Nu putem primi pe cineva care nu vrea să vină. Ar fi absurd!

PAULESCU: Ai dreptate. Beneficiarii civilizațiilor înfloritoare uită cu timpul că voința indivizilor care le-au creat trebuie mereu dovedită și de aceea încep la un moment dat s-o admire la barbari. Stupid adevăr! Nu mă voi conforma lui, stimată *Fräulein*, și voi începe prin a refuza să vă dovedesc că vreau să devin colonist. Voi fi fără dovezi.

KATRIN: Nouă ne e indiferent pe ce cale veți veni spre noi, v-am spus că sînteți binevenit. Dar v-am arătat calea cea mai ușoară.

PAULESCU: Adică?

KATRIN: Trebuie să începeți prin a vă cîștiga hrana și dreptul de a locui într-una din casele noastre. N-avem posibilitatea să vă avansăm ceva din viitorul dumneavoastră salariu de profesor și nici nu vă putem ține chiar dacă dumneavoastră aveți bani, coloniștii au să creadă că vi i-am dat noi, din fondul comun.

PAULESCU: Se contează deci numai pe ceea ce oamenii pot crede în rău?

KATRIN: *Herr* Paulescu, numai răul e dăunător și e normal să ținem seama numai de el. Ceea ce oamenii pot crede în bine, întrucît ne poate interesa în cazul de față? Sigur că cei mai mulți se vor bucura că vom avea printre noi un om învățat care va avea grijă de copiii noștri, dar întîi că nu toți au copii și, în al doilea, noi nu trăim încă bine ca să ne gîndim la ce ne-ar folosi să plătim un profesor... Dacă acest profesor începe prin a-și plăti singur salariul muncind cu ei împreună, atunci...

PAULESCU: Am înțeles! Nu voi mai pleca la Pabaco!

KATRIN: Mă bucur sincer, *Herr* Paulescu, aș fi regretat dacă ne părăseai.

PAULESCU: Așa este, *Fräulein*, ne place să fim împreună cei de-o vîrstă și nu sînt decît cîțiva ani cînd avem figuri frumoase oriunde ne-am duce pe pămînt. Sînt și eu nedumerit să te găsesc pe dumneata pe aceste locuri. De unde vii?

KATRIN: Din Germania! Nu mi-aduc aminte de lungul voiaj pe care l-am făcut, știu doar că mi-era tot timpul somn și din cînd în cînd vomitam... Eram foarte mică!

PAULESCU: Și cine te aducea?

KATRIN: Tata. Mama murise în Berlinul în flăcări, parcă le văd...

PAULESCU: Înțeleg. Tatăl dumitale era nazist, unul din cei mari, probabil, care a putut fugi.

KATRIN: Nazist? Ce este asta?

PAULESCU: Partizan al lui Hitler.

KATRIN: Cine era Hitler?

PAULESCU: *Führer*-ul Germaniei.

KATRIN: *Führer*! Nu știu, mie nu mi-a spus nimic de cînd îl știu.

PAULESCU: Și unde e acum tatăl dumitale?

KATRIN: A murit acum trei ani. El era șeful coloniei.

PAULESCU: Și nu te-a învățat istoria Germaniei?

KATRIN: Mă ducea cu o sareță la școală, eram mai aproape de Trinidad, într-un sat, da' nu prea m-am omorît cu învățatul. Pe urmă am venit aici și mi-a spus că colonia are nevoie de-un sanitar și m-a băgat să învăț în spitalul din Pabaco...

PAULESCU: Nu m-aș mira să aud că faci și operații cu un simplu cuțit pe care îl smulgi de la centura cutărui colonist!

KATRIN: Nu, de ce să fac așa? Se vindecă singur!

PAULESCU: Așa e! Iată secretul de bază al medicinii! Și unde îl găsesc pe acest *Herr* Joachim?

KATRIN: August! Du-te și arată-i unde îl poate găsi pe *Herr* Joachim. *(Paulescu iese)*. Spune-i lui *Herr* Joachim să treacă diseară pe la mine. Dă-i hîrtia asta.

SCENA 3

(Pe malul unui rîu, într-un peisaj saturat de verdeață și lumină. Coloniști, bărbați și femei, fac baie: Winter, Paulescu, Hanna)

ÎNTÎIUL COLONIST: Nu știu de unde a făcut rost Winter de portocale.

AL DOILEA COLONIST: Winter ăsta mănîncă tot timpul și cînd te uiți la el parcă e o glumă.

AL TREILEA COLONIST: Cică într-o zi l-a chemat *Herr* Joachim să spele pe jos în birou. Sub pat era oala cu arpacaș cu prune și carne. Nu-și-ce face *Herr* Joachim și iese țipînd pe-afară... Cînd se întoarce, Winter nu mai era. Scoate *Herr* Joachim capul pe geam și strigă: Winter! Nimic. Pierise Winter. Căutați-l cineva, zice, să vie să termine de spălat pe jos, unde dracu să-l ia s-a cărat? Și se așează să lucreze la birou. Cînd odată aude așa de sub pat un clefăit ca de cîine care se îneacă cu ce-a înghițit și se apleacă *Herr* Joachim și îl vede acolo. „Ieși afară", zice. Winter se uita la el holbat. „Ieși afară", zice *Herr* Joachim. Nu vrea să iasă de-acolo, pînă l-a apucat *Herr* Joachim de-un picior și l-a tras *(rîd)*.

AL PATRULEA COLONIST: Să-l lăsăm să se apropie. Nu vă uitați la el.

AL CINCILEA COLONIST: I se vede cămașa umflată la spate, le-a dat mai pe spinare să nu se bage de seamă.

AL ȘASELEA COLONIST: Și dacă nu se oprește, ce-i facem?

AL ȘAPTELEA COLONIST: Îl strigăm. Lăsați că-l strig eu. Winter, unde ai plecat? Treci și fă baie, că peste un ceas trebuie să plecăm, treci și te odihnește! *(Intră Winter).*

WINTER: *(înghite speriat)*. Nu, că eu am făcut baie, mă duc acuma să-i spăl rufele lui *Herr* Joachim, nu mai merg la trestie. *(Coloniștii năvălesc asupra lui, îl apucă de picioare și îl întorc cu capul în jos lăsîndu-i portocalele; îl îmbrîncesc apoi în apă).*

ÎNTÎIUL COLONIST: Winter, dacă îmi speli și mie izmenele, îți dau și cămășile.

WINTER *(iese din apă)*: Du-te dracului.

AL DOILEA COLONIST: Ce portocală bună! De unde le-ai luat, Winter?

ÎNTÎIA COLONISTĂ *(se apropie)*: Dă-mi și mie jumate.

AL DOILEA COLONIST *(îi dă)*: Ce mai face *Herr* profesor? Mai zace?

A DOUA COLONISTĂ: Nu, l-a mai trecut... Lucrează!

ÎNTÎIA COLONISTĂ: Zice el că e profesor!

AL DOILEA COLONIST: E chiar profesor!

AL TREILEA COLONIST: Dacă ar fi cam ca noi de bătrîn ți-aș spune eu ce fel de profesor e, dar așa, e el profesor cum sînt eu primar la Pabaco.

AL PATRULEA COLONIST: Cine știe ce-o fi făcut pe-acolo de unde vine!

AL CINCILEA COLONIST: Așa e, ce-o fi cu Holz, nu înțeleg.

AL ȘASELEA COLONIST: Holz, spunea Fliesbach, chiar cu o zi înainte, a rebotezat pe Peter Schmitz, și-acuma are Peter *(își arată gura și face un gest elocvent)*. Rîdea Fliesbach. „De ce rîzi, zic, tîmpitule?" „Peter zice, nu mai putea să spună."

AL ȘAPTELEA COLONIST: De ce?

AL ȘASELEA COLONIST: Asta l-am întrebat și eu și îl văz pe Fliesbach că se strîmbă... zicea...

PRIMUL COLONIST: Fliesbach ăsta!

PRIMA COLONISTĂ: Spune-le ce-a pățit Hanna azi.

A DOUA COLONISTĂ: De dimineață, cînd s-a dat jos din pat, odată am auzit-o din curte cum scoate un țipăt. Am crezut c-a mușcat-o vreun păianjen negru de picior, îți spărgea urechile... Ne-am dus la ea, i-am turnat o găleată de apă în cap și a leșinat...

AL DOILEA COLONIST: Ce se întîmplase?

A DOUA COLONISTĂ: Își cumpărase și ea o pereche de pantofi de lucru, că avea picioarele pline de răni, nu mai putea să meargă desculță, ieri a adus *Herr* Joachim zece perechi de la Pabaco. Și noaptea nu se știe cine i i-a schimbat cu unii rupți.

AL PATRULEA COLONIST: Ce vorbești!

A DOUA COLONISTĂ: Da, acuma umblă iar desculță.

AL ȘAPTELEA COLONIST: *Herr* Schulze tot nu s-a întors cu *Frau* Lindeman și Wolfgang Beil de la Trinidad.

AL DOILEA COLONIST: O să se întoarcă ei! D'aia tăiai tu azi la trestie de-ai fi zis că-ți gîtuii singur turloaiele cu cosorul, de grija lui *Frau* Lindeman și a lui Wolfgang Beil?

AL ȘAPTELEA COLONIST: Cum o mai fi la Trinidad! Ce-aș mai da să mai mă văd o dată în Trinidad!

AL DOILEA COLONIST: De ce, te-ai născut în Trinidad?

(Prins de o exasperare bruscă, al șaptelea colonist îl lovește, se bat apoi cu o sete crîncenă, rostogolindu-se încleștați; nu sare nimeni, se despart singuri, disperați și istoviți).

PAULESCU *(intră)*: *Grüss Gott*!

AL DOILEA COLONIST *(vesel)*: *Grüss dich Gott*, *Herr* profesor. Cum merge?

PAULESCU: Merge bine.

AL DOILEA COLONIST: Cum e cînd aruncați două priviri în viață? Asta a spus-o cutare poet, nu-i așa, *Herr* profesor?

PAULESCU: În orice caz, după dumneata mai bine decît cînd îți arunci una în cărți.

AL DOILEA COLONIST: Numai că omul nu are trei priviri, *Herr* profesor!

PAULESCU: Are un ochi la spate, numai să nu dormi cu el, să te pomenești cu cineva că-ți dă una după ceafă, în semn de prietenie și-ți fură și pantofii din picioare.

AL DOILEA COLONIST: Asta e ca o glumă, *Herr* profesor.

PAULESCU: Ce vrei să spui?

AL DOILEA COLONIST: Nimic.

PAULESCU: Ba da, te crezi nemuritor și înduri orice, și fiecare răsărit de soare îl vezi dintr-o groapă din ce în ce mai adîncă. Pînă n-o să-l mai vezi deloc.

AL DOILEA COLONIST: Din contră, *Herr* profesor, sînt prea muritor și nu de groapă mi-e frică, ci de foame și sete. Nici un om nu le suportă.

PAULESCU: Cine îl pune să le suporte? Să bea un pahar cu otravă și să-și potolească și setea și foamea. Așa cu speranța în inimă face tot felul de jertfe și cînd ații mor pentru el ca să-i ebereze. Îl găsește mîncat de gărgărițe pe dinăuntru.

AL DOILEA COLONIST: N-o să trăiți mult, *Herr* profesor, dacă o să puneți la inimă suferințele unei fete. La noi în colonie nu trebuie să vă îndrăgostiți.

PAULESCU: Nici nu mă voi îndrăgosti și nici nu mă interesează suferințele cutărei fete.

AL DOILEA COLONIST: Uite-o și pe Hanna.

AL PATRULEA COLONIST: Hanna, uite, *Herr* profesor ne ia pe noi la rost din pricina ta.

AL CINCILEA COLONIST: Cică o să căдem nu știu unde!

AL ȘASELEA COLONIST: Și o să ne mănînce gărgărițele.

AL TREILEA COLONIST: Succes, *Herr* profesor *(pleacă)*.

AL PATRULEA COLONIST: Și dacă o să ajungi șef să nu ne dai să bem otravă, *(pleacă toți)*.

AL CINCILEA COLONIST: Apă și pîine ne-ajunge, *Herr* profesor, iar zahăr avem destul, bere nu prea avem și cînd o să îmbătrînim să nu cădem în gaura aia în care zici și să murim ca niște cîini.

AL ȘASELEA COLONIST: Să ai grijă de noi, *Herr* profesor!

PAULESCU: E adevărat ce-am spus, *Fräulein*, n-o să mă îndrăgostesc de vreo fată de-aici, dar pe tine îmi place să te văd. Cînd mă uit la tine mă simt tot atît de singur și de fermecat ca în mijlocul unei grădini. De mult vroiam să te întreb, chiar de cînd te-am văzut, care e porcul care a grohăit prima oară prin grădina asta? Fiindcă frumusețea excită mai tare pe desfrînați decît pe virtuoși. De ce nu-mi răspunzi? Nu cumva nu e adevărat?

HANNA: Nu.

PAULESCU: Cum se poate? Înseamnă că toți băieții de-aici se întrec unii pe alții care să fie mai cumsecade!

HANNA: Nu.

PAULESCU: Atunci ești îndrăgostită!

HANNA: Nu sînt.

PAULESCU: Foarte bine, nici să nu te îndrăgostești curînd, fiindcă atunci ai să începi să mi-roși a bărbatul cu care ai să te culci și steaua ta o să apună.

HANNA: Steaua mea o să-mi apună și-așa!

PAULESCU: S-ar zice, *Fräulein*, că ceva te împiedică să trăiești cum ți-ar plăcea. Bănuiesc că

Desen de NICA PETRE

faptul că ești frumoasă și că nu ești în același timp vicleană. Dacă e așa, zgîrie-te pe față cu un ciob și o să ai partea ta de fericire pe pămînt.

HANNA: Nu pot să stau de vorbă cu nimeni. Și atunci nici nimeni nu stă cu mine de vorbă.

PAULESCU: Vrei să spui că nimeni nu-ți face curte!

HANNA: Da.

PAULESCU: Și crezi că am să pot eu să aflu de ce? Primul lucru pe care îl află în viață o fată, chiar dacă e proastă din naștere, sînt dușmanii ei. Azi-noapte ți-au furat pantofii, cine ți i-a furat?

HANNA: Nu știu.

PAULESCU: Nu cumva ești proasta satului?

HANNA: Nu.

PAULESCU: Atunci cum de nu știi cine ți i-a furat? *(aparte)* Foarte ciudat, i se fură ce poartă în picioare, dar nu ce are între picioare *(fetei)*. N-oi vrea să spui acuma că ești zeița coloniei, de nu se atinge nimeni de tine!

HANNA: Dacă mi-au furat pantofii, cum o să fiu zeița coloniei?

PAULESCU: Ți i-o fi furat o femeie, nu un bărbat!

HANNA: Dă-i dracului de pantofi. O să merg și desculță. *(tăcere)*.

PAULESCU: Asta înseamnă că vrei ceva de la mine! *(tăcere)*.

HANNA: Din pricina lui. Dar și lor le e frică, nu pun mîna să-i înfigă un cuțit în spinare. Nici nu știi ce le face! Uită-te la cîte unul cum umblă săptămîni de zile cu nasul și gura strivite. Și măcar dacă ar fi adevărat ce zic unii, că eu nu zic că nu e și el băiat bine făcut, dar măcar să-mi fi dat și el o dată bună ziua, ce mai faci Hanna! Atunci de unde? Și să-i vezi cum stau jos cu gura năclăită de sînge și ai zice că sînt și veseli, ptiu! Cînd vine cîte unul nou își cer iertare și tac din gură, nu-i spune nimeni ălora să se ferească și mă mir că nu ți-au făcut și pe pînă acuma, dar n-o să scapi, uite eu îți spun să știi. *(tăcere)*.

PAULESCU *(aparte)*: Credeam că cunosc destul limba asta, ca să înțeleg orice mi-ar spune cineva. *(fetei)* Așadar, Hanna, pînă la urmă tot despre o istorie încîlcită cu un băiat e vorba!

HANNA: Care băiat?

PAULESCU: Ăla care zici că nu știu ce le face la ceilalți și o să-mi facă și mie din pricina ta.

HANNA: O să-ți facă, da' nu din pricina mea. Unul singur a scos o dată un cuțit din buzunar și i-a spus: Dacă te apropii, te omor. Și l-a lăsat în pace. Așa să faci și tu. *(Fata scoate un cuțit mic din buzunarul pantalonului ei de lucru, și i-l dă)*. Mi-au furat ei pantofii, le-am furat și eu lor un cuțit! Bagă-l aici în pămînt, lîngă buturuga asta și în ziua cînd o să te „boteze" aflu eu și ți-l aduc. *(Sapă pămîntul și ascunde cuțitul)*. Dar să știi și tu unde e, dacă nu pot eu să viu.

PAULESCU: Hanna, văd că ai pus ochii pe mine, bravo. He, era gata să te cred neroadă. Se spune că dacă te iei după măgar te duce la vînă. Dar dacă te iei după o fată, nimeni nu poate să spună unde te duce. Fiindcă ai furat cuțitul, lasă-l aici îngropat, dar uite ce te rog, spune-i băiatului ăla că nu e sigur dacă atunci cînd o vrea el să mă „boteze" cum zici, eu o să pot să-i fac pe plac. Poate că o să-i fac, mai ales că asta e, după cum am înțeles și dorința coloniștilor, dar spune-i că nu e sigur că o să pot.

HANNA: Să nu cumva! Îți strîmbă gura și-ți rupe dinții.

PAULESCU: Gura se drege singură și dinții se pot pune la loc, Hanna, să știi că n-o să mă convingi tu să-l umilesc eu pe băiatu' ăsta care probabil că nu te iubește fiindcă e prea îngîmfat.

HANNA: Nu e adevărat. Nu pentru mine vreau, pentru tine. Mi-a plăcut și mie o dată un băiat, țineam foarte mult la el, era prieten cu tata, adică tata îi jurase lui taică-siu să aibă grijă de el. Și cînd a murit și tata...

PAULESCU: Da' tat-său unde a murit?

HANNA: Cică la Berlin, de mult, noi eram mici, nu mai știu cum a fost, cică era război... Povestea tata cînd nu era Wilhelm de față, au trecut pe sub o poartă și i-a căzut lui tat-său o bombă drept pe el, l-a zburat în bucăți și o bucată de carne i-a căzut și lui tata uite aici pe umăr și el odată a zvîcnit așa din umăr s-o arunce jos. D-aia tata a rămas pe urmă cu zvîcnitura asta, nici un doctor, zicea, nu poate să-l vindece, că i se lipise pe umăr, n-a putut s-o dea jos dintr-o zvîcnitură. Uite-așa făcea, dar nu tot timpul, erau zile cînd nu se vedea. Da' el zicea că tot simțea...

PAULESCU: Și mama lui Wilhelm ăsta trăiește?

HANNA: Nu mai trăiește nici ea, spunea tata că a murit în adăpost înecată de apă.

PAULESCU: Ce fel de apă?

HANNA: Nu știu, așa zicea că erau într-un tunel sau adăpost și a dat apa peste ei și l-a înecat pe toți, că erau mulți.

PAULESCU: Și Wilhelm cum a scăpat?

HANNA: Wilhelm era la țară la bunica lui, tata a găsit-o ca vai de capul ei, îi dărîmase casa un tanc, da' ea și Wilhelm tot mai trăiau.

PAULESCU: Aha! Și tatăl tău l-a luat cu el. Dar maică-ta?

HANNA: Nu, că nu l-a luat chiar atunci, mai tîrziu cînd am venit aici. Mama trăiește, dar n-a vrut să vină cu tata, au divorțat, nu știu ce-au făcut!

PAULESCU: Și îți plăcea de Wilhelm!

HANNA: Îmi plăcea foarte mult, dar după ce a murit tata nu știu ce s-a întîmplat cu el, săracu, parcă s-a blegit... adică nu, după aia a venit el și s-a înmuiat așa, îmi vine să și plîng cînd mă gîndesc la el.

PAULESCU: Da' ce, a murit?

HANNA: N-a murit, dar s-a făcut așa blînd și dulce, cum e Wilhelm, cum să fie, bine... ce-i spui, aia zice și el!

PAULESCU: Așa o fi firea lui!

HANNA: Nu, că nu era așa, așa s-a făcut din ziua cînd a împlinit douăzeci de ani și i s-a întîmplat și lui să-l „boteze" Holz. Cică nu se putea. Împlinea douăzeci de ani, își mai băteau și joc! Da' mi-e necaz că el știa, și înainte să-i dea Holz una și să-l arunce jos, parcă rîdea, nu știu ce era în capul lui, credea că dacă îl vede Holz așa zîmbind, o să-l lase în pace. Fiindcă pe unii îi lasă... Dar și ăla! *(gest)*. Și de-atunci nu-mi vine să mai schimb o vorbă cu nici unul, mă uit și cînd le văd cîte-un dinte lipsă parcă le văd fața strivită și zic că mai bine rămîn fată mare decît să mă sărut cu vreunul.

PAULESCU: Și el?

HANNA: El ce?

PAULESCU: Cum lasă el o fată frumoasă să nu pună nici unul mîna pe ea?

HANNA: Nu știu! Unii spun că din pricina lui Katrin.

PAULESCU: De ce?

HANNA: Nu știu, sînt îndrăgostiți de ea!

PAULESCU: Ce vorbești?

HANNA: Sigur. *Herr* Schaeffer, cu Katrin și cu *Herr* Schulze sînt șefii noștri, și nu știu ce-a zis într-o zi de mine Katrin și de-atunci...

PAULESCU: Interesanți băieți! Și ție ți-e frică să nu ajung și eu ca Wilhelm! Dar ia spune-mi Hanna, nu cumva pe *Herr* Schaeffer îl cheamă de fapt Martin Bormann?

HANNA: Nu știu. N-am auzit! Dar cine e Martin Bormann?

PAULESCU: Dar de Hitler ai auzit?

HANNA: Nu.

PAULESCU: Hitler a fost *Führer*-ul Germaniei, el a făcut războiul, și Martin Bormann era șeful Cancelariei Reichului, cum ar fi aici *Herr* Joachim. Ei, după război au fost toți spînzurați și se spune că numai Martin Bormann ar fi fugit și ar fi pe-aici... Mi-ar fi plăcut să-l văd!

HANNA: Nu știu, o fi, el a venit după ce a murit tatăl lui Katrin și *Herr* Schulze n-a zis nimic, da' lumea spunea că pe el îl lăsase tatăl lui Katrin șef.

PAULESCU: Ce zici tu de poza asta? Seamănă cu *Herr* Schaeffer?

HANNA: Cum o să semene? Ăsta e tînăr, Herr Schaeffer are peste șaizeci de ani!

PAULESCU: Mergem la cîmp. Ai făcut baie?

HANNA: Nu.

PAULESCU: Vrei să faci cu mine?

HANNA: Nu pot.

PAULESCU: De ce?

HANNA: Să te văd și pe tine pe urmă pe jos...

PAULESCU: Deci l-ai iubit întîi pe Wilhelm.

HANNA: Trebuia să se întîmple în ziua aia și să ne căsătorim...

PAULESCU: Și nu s-a mai întîmplat...

HANNA: Nu.

PAULESCU: Să știi că eu am respect pentru fecioare, să nu-ți fie frică de mine.

HANNA: Nu mi-e frică! Fac baie cu tine. Dar să-mi juri că nici ție n-o să-ți fie frică și ai să faci cum ți-am spus.

PAULESCU *(aparte)*: Nici ea nu știe cît e de disperată. Dar ce frumoasă e! *(o îmbrățișează)*. Cît ești de frumoasă, Hanna, ce ochi ai, ce frumos e părul tău! *(o sărută)*. Niciodată n-am sărutat o gură mai dulce ca a ta. Niciodată o fată n-a tremurat în brațele mele cum tremuri tu. Dacă nu de frica mea tremuri, îți jur că am să te ascult și n-o să mă vezi căzînd pe jos. Mă crezi?

HANNA: Te cred.

PAULESCU *(o sărută, ea se zbate cu violență)*: Atunci de frica mea tremuri!

HANNA: Da.

(Se sărută din nou, ea se zbate iarăși, dar nu se mai desprind).

ACTUL III

SCENA 1

(Într-o pădure la marginea coloniei. Paulescu și Hanna dorm în iarbă. Prin apropiere se află același rîu. Soarele apune.)

PAULESCU *(se trezește)*: Ah, ar trebui să mă țin departe de fata asta, mă adoarme lîngă ea ca pe-un țăran lîngă o vită. Iat-o cum stă întinsă după o zi de trudă și o clipă de dragoste. Îi place să zacă pe pămînt. Ce bizar poate să fie sufletul unei fete, a venit la mine foarte neliniștită (probabil că tînărul Holz se pregătește să ofere coloniștilor spectacolul mult așteptat), nu mi-a spus nimic, și apoi a adormit, ca și cînd îmbrățișările noastre tăcute i-ar fi istovit sufletul. Se produce un schimb, îmi dă mie toate forțele ei, să nu mă las înfrînt de băiatul acela! Ca și cînd niște pumni pot înfrînge pe cineva! Ce s-o fi petrecînd de fapt?

(Se apropie în acest timp de un copac, bagă mîna într-o scorbură și scoate de-acolo ceva).

HANNA *(se trezește scoțînd un țipăt de spaimă)*: Unde ești?

PAULESCU: Aici! Ce e cu tine?

HANNA: Ce făceai acolo? Ce ai în buzunar?

PAULESCU: Nimic, niște bani... Mi-a spus Katrin că nu e bine să arăt că am bani și i-am ascuns aici. Dar acuma cred că pot să... Ce e cu tine?... Aș vrea să mergem duminică la Pabaco și nu pot, eu să merg cu hainele mele, bune, și tu... Dar ce ai? Dormi cu ochii deschiși?

(Hanna își trage brusc răsuflarea și izbucnește în plîns; se întinde pe jos, se apucă cu mîinile de iarbă și rămîne nemișcată; plînsul ei e total, năprasnic și inexplicabil).

PAULESCU: Așadar, ca să putem plînge trebuie întîi să muncim, apoi să trăim o clipă de fericire și după aceea să dormim. De ce ne-am mai trezi dacă asta ne așteaptă?

(Fata îl ascultă în tăcere, apoi se ridică încet, ca după trecerea unui val).

HANNA: ...Și tata spunea: La început, zice, ne cunoșteam unii pe alții, știam de unde venim și din ce am scăpat și acuma uite că nu mai știm nimic.

PAULESCU: Asta zicea el, dar tu nu știi nici de unde-ai venit și nici din ce-ai scăpat. Așa că tu ar trebui să știi...

HANNA: Zici că vrei să mergem duminică la Pabaco. O să mergem. Dar s-ar putea să nu mergem.

PAULESCU: De ce?

HANNA: Crezi că sîntem numai noi? Înainte îi spuneai lui *Herr* Joachim decuseară și el se uita afară pe geam și se scărpina la ceafă. O să plouă, zicea, du-te. Dar dacă vezi că se adună așa norii în partea asta unde sîntem noi, îți iei picioarele la spinare și te întorci să strîngem finul. Da' la început nici măcar nu trebuia să întrebi!

PAULESCU: Și pe urmă?

HANNA: Nu știu cum ne-am pomenit cu unul care s-a pus la marginea drumului și ne oprea, ne întorcea îndărăt. Ce e cu tine, Franz, ești nebun, i-au spus oamenii și l-au spus comandantului; era atunci tatăl lui Katrin. Comandantul a rîs, l-a gonit de-acolo pe Franz ăla nebunul. Dar n-a trecut mult și ne-am pomenit cu altul. Ăsta nu mai sta la discuție, avea o bîtă în mînă, nici nu vorbea, îți făcea doar așa cu capul: îndărăt. Comandantul n-a mai rîs, a pus mîna pe-o hîrtie, a scris ceva pe ea și zice, arată-i asta și o să-ți dea drumul.

PAULESCU: Și pe urmă?

HANNA: Dădea drumul! Pe urmă a murit tatăl lui Katrin și un timp a stat *Herr* Schulze comandant pînă a venit *Herr* Schaeffer. Fugiți, zicea el, de la mine cu istoriile astea, plecați unde vreți, înțelegeți-vă cu șefii de detașamente cum lăsați treaba și duceți-vă și la Trinidad, dacă aveți chef, nu numai la Pabaco.

PAULESCU: Și?

HANNA: Ce să te înțelegi cu șefii de detașamente?! Dacă ar fi după ăștia, nimeni n-ar trebui să se mai miște nici pînă la rîu. Noroc cu *Herr* Schulze, care a sărit pe ei, că vroiau să despartă bărbații de femei și băieții de fete și să ne facă niște dormitoare așa mari, ca să nu mai pierdem timpul! Așa ziceau ei!

PAULESCU: Și?

HANNA: Și ne duceam toți la *Herr* Joachim și ne înțelegeam cu el, pînă într-o zi cînd nu s-a mai întors unul. Era un om foarte muncitor, te mirai de unde învățase el toate muncile! Toți țineam la el și unii ziceau că de ce nu-l face pe el șef de detașament! Cum o să-l facă! Și după el au mai fugit vreo trei.

PAULESCU: Și?

HANNA: Și atunci s-a format o „comisie extraordinară", din cinci inși, nu știm cine sînt ăștia, și șeful de detașament face o listă cu cei care vor să plece duminica, o iscălește că răspunde de ei și o înaintează la comisie.

PAULESCU: Și?

HANNA: Și unii pleacă, alții nu pleacă! Și nu trebuie să zici nimic de nimeni, fiindcă nu știi cine e în comisie, cum s-a întîmplat cu unul care nu știu ce le-o fi zis și ba pleci săptămîna viitoare, ba săptămîna ailaltă, pînă l-au găsit spînzurat în grajd. Da' asta n-ar fi nimic!

PAULESCU: Sigur, de ce să fie! Ăsta a avut un cap de pasăre, există o pasăre care își bagă gheara în gît dacă pui mîna pe ea și nu-i mai dai drumul. Dar sînt și păsări care cît le prinzi, încep să cînte. Papagalii de pildă. Ăștia chiar repetă atît de bine ce zici tu că nu-ți faci nici-o grijă cu ei!

HANNA: N-ar fi nimic, că pînă la urmă tot te duci, dar uite la băiatu-ăsta!

PAULESCU: Cine, Holz?

HANNA: Da.

PAULESCU: Ei, ce e cu el?

HANNA: Pe vremea cînd trăia tata, știai una, că dacă muncești, toate lumea te vorbește de bine. Dacă se lega vreunul de tine și cine știe ce-ți zicea, săreau ceilalți. Acuma nu mai sare nimeni! Tu muncești de curge sudoarea de pe tine și el te minte ca un nerușinat, de față cu tine îi spune lui *Herr* Joachim că nu tu ai lucrat pe locul ăla, el a lucrat!...

PAULESCU: Și *Herr* Joachim ce zice?

HANNA: Noroc că mai e *Herr* Joachim, dar crezi că nu se duc mereu la comandant și îi cer să-l schimbe? De cînd au murit coloniștii vechi nu mai le e frică de nimeni.

PAULESCU: Nu e nimic, Hanna, o să muriți și voi, cei care vă mai amintiți cum a fost la

(Continuare în pagina a 6-a)

(urmare din pagina 5)

început și atunci colonia o să respire ușurată. O să fie o sărbătoare populară și toată lumea o să joace și o să cînte. Fă-te și tu că nu știi nimic, și ai să vezi cum se schimbă, așa, pentru tine toate culorile...

HANNA: Nu pot să-l uit pe tata și pe Wilhelm și cum am copilărit noi împreună. Aveam și o grădină mică și ne-a luat-o cînd tata mai trăia, dar era bolnav, îl durea rău capul și parcă ardea cămașa pe el. De ce îmi luați grădina? I-a întrebat pe *Herr* Joachim. E a mea, eu am săpat-o și îngrijit-o, cine a hotărît să mi-o luați voi mie, nu e teren destul cît e pampa de mare?

PAULESCU: Și? *Herr* Joachim ce-a răspuns?

HANNA: Că așa a hotărît adunarea generală.

PAULESCU: Ei! Dacă așa a hotărît adunarea generală, ce poți să mai faci! Hanna! *(o ia în brațe).* Să știi că nu mai există grădini nicăieri, trebuie să le uităm!

HANNA: Ți-am adus asta! Bagă de seamă că mîine te pîndește Holz după masă.

PAULESCU *(ia cuțitul și-l aruncă în rîu)*: Nu i-ai spus ce ți-am zis să-i spui!

HANNA: Ba da, dar s-a făcut că n-aude.

PAULESCU: Nu pot să scot cuțitul fără să mă gîndesc cu adevărat că trebuie să-l omor! Și cum să-l omor cînd nu știu ce vrea de la mine?!

HANNA: Ajungea să te vadă cu el în mînă, acuma ce-ai să faci?

PAULESCU: O să-l las să-mi dea cîțiva pumni! Era odată un filozof care trecea liniștit pe stradă și cineva i-a tras cîteva picioare în spate. De ce nu vă supărați, a zis atunci un elev al lui, lăsați-mă pe mine să-l aranjez. De ce, a zis filozoful, dacă m-ar fi lovit tot așa un măgar cu copitele, ar fi trebuit să-l dau în judecată? Așa și tu, dacă o să-mi dea Holz cîțiva pumni, să scot cuțitul și să-l omor?

HANNA: Mi-ai jurat! Dacă aș fi știut, aș fi fugit de tine.

PAULESCU *(o ia în brațe)*: Nu! Să nu-ți fie frică. Nu sînt eu chiar așa de slab! *(o smulge de la pămînt și o poartă pe brațe).*

HANNA: Nu. Dar or să-l ajute, ai să vezi!

PAULESCU: Nu te mai gîndi la el *(o depune jos, o îmbrățișează).* Gîndește-te la mine... Numai la mine!

SCENA 2

(Biroul conducerii coloniei; Schaeffer, Paulescu, Katrin).

PAULESCU *(intră)*: *Grüss Gott.*

SCHAEFFER: *Grüss dich Gott, Herr* profesor. Cum merge? Văd că v-ați ținut de principiul dumneavoastră și ne-ați ignorat complet. Poate nici nu știți cum ne cheamă. Nici noi nu ne-am abătut de la datoria noastră de șefi, așa cum ați spus, am avut grijă să nu vă uităm: o să aveți curînd o sală de clasă. Doriți ceva?

PAULESCU: Da, aș vrea să plec mîine la Pabaco...

SCHAEFFER *(nedumerit)*: Pleacă unde vrei, *Herr* profesor!

PAULESCU: Aș vrea să meargă cu mine Hanna Hecker! Ne întoarcem a doua zi.

SCHAEFFER: Katrin, nu înțeleg, i-ai spus tu lui *Herr* profesor că trebuie să ni se adreseze nouă dacă...

KATRIN: Hanna Hecker nu poate să meargă mîine la Pabaco și dacă o să lucreze tot așa de rău ca în ultimul timp, o s-o repartizăm la *Detașamentul Lila*, unde să învețe cum se taie trestia de zahăr. Umblă pe la rîu în loc să muncească.

PAULESCU: Nu te supăra, stimată *Fräulein*, dar Hanna Hecker e cea mai bună din detașamentul ei, întrebați-l pe *Herr* Joachim, dacă nu mă credeți pe mine.

KATRIN: Dacă ar fi să ne luăm după *Herr* Joachim...

SCHAEFFER: Ce spune șeful de detașament?

KATRIN: Ce spune, mai bine să nu mai discutăm.

PAULESCU: Să zicem că ce spune șeful de detașament e adevărat. Ce legătură are asta cu faptul că un om vrea să plece în ziua lui liberă la Pabaco sau în altă parte?

KATRIN *(vehementă)*: Cum ce are? Să stea aici!

PAULESCU: De ce să stea?!

KATRIN: Așa! Să nu plece nicăieri.

PAULESCU: Nu înțeleg, stimată *Fräulein*. Dacă nu trebuie, de ce să stea?

KATRIN: Așa! Să stea aici *(arată pămîntul)* să muncească pentru înflorirea coloniei, nu să se ducă și să se plimbe cu străinii.

PAULESCU: Cum să nu se plimbe? De ce?

SCHAEFFER: *Herr* profesor, *Frau* Lindeman și Wolfgang Beil au declarat la Trinidad că au fost bătuți cu biciul, că li s-au făcut nu știu ce injecții, că au fost torturați... De ce să-și calomnieze ei în felul ăsta compatrioții? Dumneata ai văzut cum trăim noi, muncim cinstit să devenim o colonie înfloritoare și tot ce hotărîm se face cu aprobarea adunării. Cui nu-i place, să plece din mijlocul nostru. N-avem nevoie de ei! Să se ducă în raiul din Pabaco!

PAULESCU: *Herr* Schaeffer, vreau să rămîn cu dumneata între patru ochi. *(Katrin iese). Herr* Schaeffer, e adevărat ce spui dumneata, și nu înțeleg de ce au inventat cei doi fugari istoria cu torturile și injecțiile. Dar cine poate să suporte cu ușurință să fie expulzat dintre ai săi, oricum ar fi ei, chiar dacă le poartă otrava în sînge? Oamenii pier și locurile rămîn, și omul vrea adesea să se întoarcă la ele; dumneata pui mîna pe ele și speculezi această mare neliniște a omului; ai gustul puterii, îi ții prizonieri cu voința lor, cea mai rafinată dintre puteri. Cine ești dumneata, unde ai învățat asta?

SCHAEFFER: Nu-ți dramatiza supărarea, *mein Herr*. Katrin e geloasă, poți să pleci liniștit cu *Fräulein* Hecker la Pabaco și să stați acolo cît vreți. Știu că ai ceva bani, acuma nu mai e cazul să te ferești, puteți să vă distrați fără grijă unde vreți, la Pabaco sau la Trinidad, sau chiar la Rio de Janeiro! Unde îți place, *mein Herr*, nu e cazul să te formalizezi și să-mi pui întrebări de identitate. Sîntem aici cîțiva foști naziști, dar ne bucurăm de ocrotirea legilor acestei țări, pe care n-o interesează cine am fost mai înainte. Înseamnă că nici pe dumneata nu trebuie să te intereseze.

PAULESCU: *Herr* Schaeffer, dumneata știi lucruri care au rămas cel puțin pentru o parte a umanității o enigmă. Îndată după război, toată lumea știa despre ce e vorba, parcă știam și eu, deși abia trecusem de cinci ani, și v-au spînzurat, v-ați sinucis sau ați fugit. Acum enigma se reface.

SCHAEFFER: Nu știu ce dorești de la mine, tinere. Ferește-te!

PAULESCU: Puține lucruri și nimic care să te coste mai mult decît posibilitatea de a supraviețui.

SCHAEFFER: Ce vrei să spui?

PAULESCU. Îți las frica, asta nu se împarte cu nimeni; altceva vreau să aflau eu de la dumneata.

SCHAEFFER. Te ascult...

PAULESCU. Dumneata supraviețuiești de douăzeci de ani. Cu ce preț?

SCHAEFFER. Nu înțeleg.

PAULESCU: Umilința la care cineva e supus nu e o adevărată umilință și înjosirea nu e o adevărată înjosire cît timp cu ele se plătește speranța de a supraviețui! Dar nu a avut limite înjosirea la care voi ați supus pe omul prizonier pentru ca în cele din urmă să-l ucideți. De ce?

SCHAEFFER: Nu există răspuns. Nimeni nu poate să prevadă ce se întîmplă în clipa cînd descătușează anumite forțe. Nimeni, *mein Herr!* Și cu toate acestea, nimeni nu ezită prea mult să le descătușeze, avînd pe urmă de ales între anarhie și tiranie. Dumneata prezinți consecințele drept enigme! Așa vor rămîne pentru totdeauna.

PAULESCU: Vorbești ca un orb care spune că oriunde ar privi cu ochii lui stinși, tot un întuneric de catran întîlnește. Eu nu sînt prea fericit de ceea ce mi-au lăsat generațiile anterioare, dar nici nefericit, nu-i acuz, au făcut ce-au putut, inclusiv cei care, vizitînd după război lagărele voastre de exterminare, s-au dus mai încolo o sută de metri și s-au spînzurat de gardul lagărului, cu cravata, spre stupefacția imbecilă a ghizilor. Eu nu sînt un astfel de european, care doarme și apoi cînd se trezește se sinucide. Eu sînt treaz, și îți cer să-mi răspunzi.

SCHAEFFER: Te ascult, o să mă străduiesc să-ți spun tot ce știu! Dacă Germania avea mulți tineri ca dumneata, nu pierdeam războiul, *Herr* profesor...

PAULESCU: Mă flatezi, în loc să-mi răspunzi.

SCHAEFFER: ...Deși la noi se spune că *Hundert Professoren, Vaterland verloren*, cu o sută de profesori țara e pierdută. Vă ascult!

PAULESCU: *Herr* Schaeffer, în istoria războiului vostru eu n-am găsit nici o luptă, numai exterminări. Cînd a început adevărata luptă, ați pierdut.

SCHAEFFER: Nu înțeleg.

PAULESCU: Într-un război, un tînăr din generațiile următoare caută nu știu ce virtuți și le găsește în eroismul celor care se apără sau în lupta indivizilor de a-și păstra nu știu ce sentimente: curajul sau iubirea... În istoria războiului vostru nu s-a auzit nici strigătul de disperare al femeii despărțită de iubitul ei, nici cîntecul tragic al celui care se jertfea apărîndu-și patria. Femeia a fost despuiată în hohotele de rîs ale soldaților și eroului i s-a ars gura cu lampa de benzină. A fost un război dus într-o tăcere sinistră, nu s-a auzit nimic, martorii acelor timpuri spun că n-au știut nimic și unii dintre ei nici acum nu cred cînd li se amintește. Nici proasta nu crede că nu e nimic că s-a jucat puțin cu un băiat, pînă i se umflă burta și naște un monstru.

SCHAEFFER: Nu e păcat de dumneata, *Herr* Profesor, să-ți spargi capul cu lucruri care nu mai sînt?

PAULESCU: *Herr* Schaeffer, în țara de origină a tatălui meu, în secolul trecut nu s-a găsit odată în Valahia un călău care să execute o sentință. A fost scos din adîncurile ocnei un condamnat pe viață, căruia i s-a promis libertatea dacă devine el călău. A refuzat! Acum omenirea e plină de călăi! Nu sînt atîția vinovați cîți călăi stau gata să-i ucidă. *(Intră Katrin).*

KATRIN: *Herr* Paulescu, te caută *Fräulein* Hecker, nu știu ce vrea să-ți spună.

PAULESCU *(se uită pe geam; aparte)*: E adevărat, ce poate să mai fie încă? Mă întorc îndată, *Herr* comandant.

(Paulescu iese; în ușă îl așteaptă fata).

HANNA *(îl apucă de gît și îl sărută cu patimă, nu-i mai dă drumul și îl imploră)*: Nu ieși din birou. Spune-i comandantului despre ce e vorba, el poate să dea ordin să te lase în pace. Dacă ar fi fost Schulze aici, l-aș fi rugat eu, dar tot nu s-a întors de la Trinidad și *Herr* Joachim n-are nici o putere.

(În birou, Katrin și Schaeffer îngrijorați).

SCHAEFFER: Nu înțeleg, dacă zici că au reușit să vorbească cu *Frau* Lindemann și s-o convingă să se întoarcă, atunci ce rost mai are tot scandalul?

KATRIN: Nu știu. *Senor* Pedro zice că nici un minut nu trebuie să mai stați, că el a pornit încoace cu toată poliția și nu trebuie să vă găsească aici.

SCHAEFFER: Și chiar așa a comunicat că *Herr* Schulze...

KATRIN: Vă repet cuvînt cu cuvînt ce mi-a spus polițistul în civil trimis de *senor* Pedro, a avut ordin să nu stea de vorbă cu dumneavoastră. În cîteva ore, colonia va fi înconjurată de un cordon de poliție, ca urmare a anchetei judiciare care s-a ordonat de către Congres, la cererea deputatului Ricardo. Din Trinidad s-a trimis un batalion de soldați, care însoțește un înalt magistrat însărcinat cu puteri depline. *Senor* Pedro era foarte speriat.

SCHAEFFER: Gălăgios și imbecil deputat! Și *senor* Pedro ce l-a apucat de s-a speriat așa?

PAULESCU *(afară pe scări)*: ..Da, dar pînă la urmă tot ar găsi ei un prilej, și m-ar provoca, mai bine să terminăm acum, du-te și amestecă-te printre ei, sau mai bine du-te unde-am fost ultima oară, așteaptă-mă acolo!

SCENA 3

(Piața coloniei, Paulescu, Holz, Hanna, Joachim, Kranz, coloniști).

(Paulescu intră și Kranz îi pune piedică, Paulescu însă își regăsește echilibrul).

PAULESCU: *Herr* Kranz, după cîte știu, nu dumneata trebuie să te lupți cu mine!

AL DOILEA COLONIST: He, he, *Herr* profesor vrea să lupte. Holz, unde ești?

HOLZ: Aici sînt. Ce s-a întîmplat?

AL DOILEA COLONIST: *Herr* profesor a lăsat-o azi pe Hanna și vrea să te învețe minte.

HOLZ: Așa e, *Herr* profesor?

PAULESCU: Ascultă Holz, am auzit că celor ca tine degeaba le vorbești, că orice le-ai spune ei îți răspund cu un rînjet. Că ai un cuțit la tine și că după ce ai ascultat toate raționamentele să nu-l folosești, ucizi cu el. E adevărat? *(Holz rînjește).* Va să zică e adevărat. Dar să știi că eu n-o să stau cu tine la discuție.

HOLZ: Ce vorbești, *Herr* profesor, te pomenești că ai și tu un cuțit.

PAULESCU: Sigur că am.

HOLZ: Ia arată-l, *Herr* profesor!

AL TREILEA COLONIST: Auziți, are un cuțit la el!

AL PATRULEA COLONIST: Scoate-l, *Herr* profesor, ce mai așteptați?

PAULESCU *(strigă)*: Am să-l scot imediat și am să-l lovesc pe primul care s-o apropia de mine pe la spate.

HOLZ: Faceți loc. Kranz, lasă-l în pace.

PAULESCU: Și tu ar trebui să lași locul unuia îndrăzneț, să nu ne pară rău că ne zdrobește figura un fricos.

HOLZ: Dacă sînt fricos, zdrobește-mi tu mie figura.

AL CINCILEA COLONIST: Dă-i una, *Herr* profesor.

AL ȘASELEA COLONIST: Aruncă-l la pămînt și să spună...

AL ȘAPTELEA COLONIST: Curaj, *Herr* profesor. *(Paulescu se dă îndărăt, Holz îl urmărește în cerc).*

HOLZ: Aștept să dai, *Herr* profesor, sau să scoți cuțitul, dar să știi că n-o să aștept mult. *(Holz îl lovește și îl trimite la pămînt; Paulescu se ridică, este lovit din nou, a treia oară abia se mai ridică în genunchi, apoi pe picioare; Holz se pregătește să-l lovească din nou).*

PAULESCU *(strigă)*: Holz, oprește-te! *(Rumoare, strigăte de veselie).*

ÎNTIIUL COLONIST: Auzi, cică să se oprească!

AL DOILEA COLONIST: Are haz *Herr* profesor!

AL TREILEA COLONIST: Oprește-l singur, *Herr* profesor!

AL PATRULEA COLONIST: Curaj, *Herr* profesor, mai e una singură, cînd trebuie să zici...!

(Holz se apropie, Paulescu se oprește și e trimis la pămînt. Nu se mai poate ridica. Holz, cu pași rari, așteaptă cîteva secunde, apoi ridică talpa și strivește cu ea chipul celui căzut, fără s-o mai ridice, ca și cînd ar sugera că asta va fi pentru totdeauna. În clipa aceea, Hanna Hecker scoate un țipăt de groază; Paulescu se zbate și țîșnește în picioare. Se clatină în timp ce scoate un revolver din buzunar. Îl împușcă pe Holz, care se prăbușește).

PAULESCU: Luați-l de-aici și îngropați-l. Și să nu îndrăznească cineva să se apropie de mine, dacă nu cumva are chef să-l trimit și pe el pe lumea-ailaltă. Regret că n-am putut să vă fac pe plac, deși am avut toată bunăvoința.

JOACHIM: Era o glumă de-a lor, ți-a pus talpa pe gură ca să spui: m-ai răpus, leule. Pe urmă te lăsau multă vreme în pace.

PAULESCU: Nu toate glumele sfîrșesc bine, *Herr* Joachim. N-ar fi rău să știm dinainte, asta-i o glumă și asta-i o jumătate de glumă. Dar uite că nu știm. *(O caută pe Hanna cu privirea).*

AL DOILEA COLONIST: *Herr* profesor (dă-te la o parte Flieschbach, vrei să-ți găurească și ție pielea cu un glonț?), *Herr* profesor, acum o să vezi și dumneata răsăritul soarelui dintr-o groapă.

JOACHIM: Dați-vă la o parte.

AL DOILEA COLONIST: Poftiți, *Herr* profesor, aveți trecere liberă. Noi sîntem niște coloniști pașnici.

JOACHIM: La o parte!

SCENA 4

(Paulescu; locul din pădure unde se întîlnise cu Hanna ultima oară).

PAULESCU *(intră singur)*: Hanna, ești aici?... Încă n-a venit, o fi speriată, n-am făcut cum mi-a spus ea... Cu toate că dacă aș fi avut cuțitul ar fi ieșit rău. Holz nu părea dispus să se lase impresionat... Se pare că între un intelectual și un cuțit trebuie să existe neapărat o incompatibilitate. Așa este! Cuțitul apropie prea tare pe cei doi care vor să se omoare, în timp ce forțele care îi împing sînt oarbe. Or, un intelectual e un om luminat... Ce-a vrut să spună colonistul ăla că o să văd și eu acum soarele din groapă? Că această crimă mă va lega de ei pentru totdeauna sau că voi fi arestat și închis? Dar sîntem într-adevăr luminați? Iată întrebarea. *(Ceva se mișcă în pădure).* Hanna, tu ești?... Nu e nimeni, o pasăre. Ce-o fi cu ea de întîrzie? *(Se așează jos și așteaptă; lumina zilei se stinge încet).* Singurătate și tăcere. Hanna nu vine! *(Se ridică neliniștit de întunericul care se lasă).* Cine e, stai pe loc... O jivină, parcă a fost ceva tot cu aripi. Ce se întîmplă cu fata asta?... Să fie oare aceste clipe, fatale, să nu fiu unde ar trebui să fiu? A dispărut din mulțime și am plecat imediat în urma ei. Hanna! Zadarnic! *(Iese).*

SCENA 5

(Paris, în același cabaret; Paulescu, Marceline, Brûlon, Ventre, Emmanuel; muzică de cabaret).

PAULESCU: ...M-am întors înapoi din pădure să-l caut pe Schaeffer și să-i cer socoteală de dispariția fetei. Dar am dat de poliția din Pabaco, înconjurînd colonia și m-au arestat. Aflaseră că-l omorîsem pe Holz, m-au trimis în aceeași seară la Trinidad și m-au închis. Între timp, spectaculoasa anchetă pornită din Trinidad și-a urmat cursul, a fost cercetat cimitirul coloniei și nu mai știu ce-au făcut și după instrucție mi-au dat și mie drumul. Dar mi s-a anulat viza și nu mi s-a mai dat voie să mă-ntorc să văd ce s-a întîmplat cu Hanna. Ce i-au putut ei face acestei fete de n-a mai venit să mă vadă? Cît am stat închis m-a vizitat doctorul Max și l-am rugat să intervină pe lîngă influentul deputat Ricardo să se intereseze ce e cu ea și s-o scoată de-acolo, dar nu s-a putut face nimic. Domnul deputat mă socotea parcă pe mine vinovat că declarațiile celor doi fugari nu se verificau și că mașina uriașă de trupe și poliție pe care declarația lui din Congres o pusese în mișcare nu reușea să descopere nimic și ancheta mergea în gol. N-am înțeles, aveau aerul, după cum mi-am dat seama din interogatoriile la care am fost supus, că dacă n-aș fi venit eu acolo nu s-ar fi întîmplat nimic. În orice caz mi s-a spus în cele din urmă că mi s-a dat drumul cu o condiție: să plec imediat și să nu mai revin pe acele locuri.

VENTRE: Și Martin Bormann?

PAULESCU: A fugit.

BRÛLON: Era chiar Martin Bormann, marele nazist?

PAULESCU: Putea să fie.

EMMANUEL: Și n-au dat de el, n-au aflat măcar pe unde a trecut și cum a reușit să dispară?

PAULESCU: Nimic. S-a aflat doar atît, că pașaportul cu numele de Schaeffer figura șters de zece ani din controalele poliției.

VENTRE: Și cei doi fugari, ce pîndeau ei în timpul nopții înainte de-a fugi?

PAULESCU: Un paznic pe care-l știau ei că adoarme în post. *Frau* Lindemann, în anul cînd a sosit ea în Trinidad, a cunoscut acolo pe cineva și pe urmă, cînd a venit în colonie, urma să se căsătorească cu persoana asta. Cinci ani de zile l s-a tot spus, că ba-i dă drumul, ba nu-i dă și cînd a reușit să fugă a apucat-o isteria, s-a dus direct la poliție și a spus tot ce i-a trecut prin cap. Băiatul era în aceeași situație, ăsta nici nu s-a mai întors, s-a căsătorit acolo, dar pe *Frau* Lindemnn a reușit *Herr* Schulze s-o convingă că a făcut „un pas nechibzuit". Nu i-a fost greu, fiindcă bărbatul acela pe care-l cunoscuse ea la venire o așteptase cîtva timp, dar pe urmă o uitase. *(Pauză; muzică de cabaret).*

EMMANUEL: Să ieșim în seara asta, zgomotul muzicii mi se pare că seamănă cu niște behăituri de capră.

VENTRE: Să mergem în altă parte.

BRÛLON: Să mergem în Marais, acolo sînt *les Oubliettes*. Uitătoarele, unde-ți lăsai oscioarele.

MARCELINE: Mergeți, venim și noi.

BRÛLON: *Au revoir les amis.*

(Pauză; muzică de cabaret; cei trei ies pe rînd).

MARCELINE: Ce s-a întîmplat, deci, cu fata asta?

PAULESCU: Nu știu.

MARCELINE: Crezi că i-au făcut ceva?

PAULESCU: Mi s-a transmis printr-un polițist al lui Pedro că ei tot nu știu unde e ascunsă Hanna Hecker, conducerea coloniei zicînd că a fugit după mine și că trebuie să fie la Trinidad. În realitate, mă urmăreau neîncetat, să nu fac cine știe ce declarații la un eventual proces. Ar fi urmat amenințarea că n-aveam s-o mai văd pe Hanna niciodată. Și-așa n-o s-o mai văd! Marceline, dacă vrei, mai putem să-i prindem pe Emmanuel și ceilalți, dar eu n-o să mai pot să stau. Am ieșit din casă numai pentru tine și să vă dau de veste c-am venit. Dar mult mai bine ar fi fost dacă nu m-aș mai fi întors.

MARCELINE: Mult mai bine ar fi fost dacă n-ai fi avut de ce să pleci. Fiindcă și tu și fata aceea care te iubea ați rămas în viață doar ca să nu mai fiți niciodată fericiți... Enigma de care vorbeai tu s-a închis și mai tare...

(Pauză; muzică de cabaret; scena rămîne deschisă).

FINE

20 iulie 1966.

UNDE NI SUNT CINE-VISĂTORII?

Pînă în ziua cînd se va cristaliza, și la noi, categoria scenaristului — despre care am discutat în penultimul număr al „Luceafărului", anticipînd, fără să știu și fără să vreau, masa rotundă din numărul trecut al „Gazetei literare" — cred că scriitorul e unul din cei dintîi chemați să-și dea contribuția la înălțarea artei noastre cinematografice. Din două motive. O dată, pentru că lucrează într-un domeniu străvechi de comunicare artistică — aproape tot atît de vechi cît e și lumea — și, în consecință, poate să întindă puntea cea mai solidă între marea, continua tradiție a culturii și civilizației umane, și noua, tînăra artă care e cinematograful, ceea ce reprezintă un imens avantaj pentru acesta din urmă, prin elevație, prin înnobilare. A doua oară, pentru că în ciuda unor deosebiri substanțiale, în ciuda unor „factori diferențiali", — scriitorul și cineastul au o sarcină comună: aceea de a nara. (Cu părere de rău pentru toate soiurile de „avangarde", care după ce au suferit eșecuri principiale în literatură — vezi „antiromanul", „școala privirii", „noul roman" — tind să le transmită și cinematografului, — personal, continuu să consider arta filmului ca o artă narativă, în sensul pur și clasic, apt în același timp de a asimila elementele celor mai îndrăznețe primeniri ale expresiei).

Practic, în producția noastră de filme, simbioza scriitor-cineast n-a dat roade bune, cu cîteva excepții (și ele excepțiind, la rîndul lor, filmul de actualitate). În loc să-și lărgească și să-și adîncească zonele de contact — Dumnezeu știe de ce! — scriitorul și cineastul (mai exact: regizorul) au început să se intimideze reciproc, întreținînd o dispută sterilă și crispată — deloc avantajoasă pentru cinematografie — și aruncînd în luptă propriile lor arme speciale, repede transformate în prejudecăți. Scriitorul l-a buimăcit pe cineast cu „metafore", „alegorii", „simboluri", „elipse" etc. de pagină stilistic îngrijită, iar regizorul l-a improscat pe scriitor cu „travellinguri", „panoramice", „fondu"-uri etc. de „strictă specialitate". După aceea, s-au retras, ambii, pe pozițiile inițiale, nevrînd să știe că aceleași „sperietori" puteau fi lesne preschimbate în flamuri albe ale împăcării artistice.

Adevărul adevărat, însă, acela care îi liniștește și pe unul și pe celălalt, e următorul: dacă un regizor cu idei, cu „ceva propriu de spus", poate foarte bine și foarte ușor să facă un film și fără scriitorul scenarist (căruia i se substituie), la fel de bine și de ușor poate să facă film, fără regizor (căruia i se substituie) și un scriitor cu un minimum de viziune și sensibilitate cinematografică. Chiar și la noi: cu numeroșii noștri operatori de mîna întîia, cu echipele de tehnicieni tot mai versați, tot mai stăpîni pe meșteșugul lor, orice ins (deci și scriitorul) poate să facă film, cu condiția de a avea ce spune și de a avea, cît de cît, o înclinație, o vocație cinematografică. La Brașov, cine-amatorii au întărit cu energie această propoziție, pe care nu mă sfiesc s-o lansez ca pe o „sfidare" artistică sau, cum se mai obișnuiește, ca pe o „chemare la întrecere".

Și fiindcă a venit vorba de cine-amatori, și fiindcă am constatat, în scris, lipsa scriitorilor din rîndurile acestora, profit de ocazie și relansez o sugestie. Nu cunosc — cu excepția solitarului Mihai Gavril — nici un scriitor-cine-amator, după cum știu că nu există un cineclub pe lîngă Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" (marele povestitor, se știe, a fost doar pescar și vînător amator). Oricît de vagă și, pentru mulți, neroadă, neavenită, ar părea asociația de idei, dar tocmai în această puțin măgulitoare realitate văd una din explicațiile — repet, oricît de îndepărtate, subterane — ale **non-cinematograficității** scenariilor noastre. Vorbind de cineclub, mă gîndesc atît la „prietenii filmului", la cultura cinematografică a scriitorilor (destul de precară, după cît ne dăm cu toții seama), cît și la cine-realizatori, la cei care fac, ei înșiși, filme. Mai e necesar să amintesc că la uzinele din Oțelul Roșu, la C.F.R. Timișoara, la Casa Pionierilor din Brașov etc., există — cu frumoase state de serviciu voluntar — asemenea cinecluburi?

Îmi aduc aminte că, acum vreo două luni, la Budapesta, am fost invitat, împreună cu Rusalin Mureșan, în casa unui scriitor, prieten al literaturii noastre și al literaților români, Takács Tibór. După cină, gazda s-a oferit să ne proiecteze cîteva din „filmele" realizate **manu propria** într-o călătorie în Italia. Mărturisesc că am acceptat din pură politețe, așteptîndu-mă să asist la derularea unui naiv capriciu pe peliculă. Dar pe cît de greșită mi-a fost difidența, pe atît de viu mi-a fost entuziasmul, după proiecție: filmele lui Takács erau veritabile documentare de artă și despre artă. Orașele italienești, pe care le cunoșteam în marea majoritate, mi s-au relevat cu prospețime și de multe ori printr-o optică inedită. Era o Italie a scriitorului prieten, o viziune particulară, în care ghiceam formația culturală, gustul, temperamentul, simțul artistic și istoric al autorului. Nu știu dacă el va publica și impresii tipărite în legătură cu cele văzute, dar știu că impresiile pe celuloid purtau amprenta unui gust sigur și a unei anumite nobleți de limbaj. (În subsidiar, notez că cine-scriitorul nostru își developează și își montează singur filmele și că, implicit, „gogoașa" tehnicității s-a dezumflat de mult pentru el, aparatul de filmat și tot laboratorul auxiliar apărîndu-i la justa lor dimensiune, de simple mijloace de expresie).

Mi-am îngăduit să evoc acest episod pentru a stimula cu mai multă eficacitate — prin intermediul unui organ oficial cum e „Gazeta literară"—interesul și gustul, voluptatea chiar, a scriitorului pentru film, pentru cinematografie, considerată de data aceasta ca o activitate afină, complementară, „violon d'Ingres" sau „hobby", orice formulare fiind binevenită, contează ideea. Vreau să fac două propuneri, cum se zice, concrete. Prima are un caracter individual și e oarecum neserioasă, utopică, de cine-visător, o cu totul neobligatorie invitație adresată scriitorului român, iubitor de cinema, de a-și procura un aparat de luat vederi cu film îngust și de a-l folosi în drumețiile lui cazuale sau de documentare.

A doua propunere, însă, e serioasă și implică o atitudine și o aptitudine organizatorică: să se înființeze, pe lîngă Casa Scriitorilor (alături de interesantele seri de poezie și de artă) un **cineclub**. Un cineclub cu două secții, ca la uzinele din Oțelul Roșu, ca la pionierii din Brașov ș.a.m.d.: una de cultură cinematografică, sistem cinemateca, iar cealaltă — de creație propriu-zisă. Cred că experiența n-ar fi cu totul lipsită de sens. Dimpotrivă, cred că ar fi un mod rezonabil de a umple timpul liber (atît cît îi mai rămîne) al scriitorului. Dar, în taină, hrănesc și visul că — nu mult după înființarea Cineclubului Scriitorilor — se va resimți favorabil și producția națională de filme.

Sau criticul cinematografic n-are dreptul, și el, să viseze?

Florian POTRA

PALLADY INEDIT

COLOCVII ȘI SIMPOZIOANE ÎN CADRUL CURSURILOR DE VARĂ DE LA SINAIA

La 8 august a. c. a început la Sinaia, în cadrul cursurilor organizate de Universitatea din București, seria de colocvii și simpozioane de limbă și literatură.

În cadrul colocviului dedicat romanului românesc interbelic, prof. univ. Romul Munteanu a prezentat un raport despre principalele direcții manifestate în proza românească și relațiile lor cu literatura europeană.

La discuțiile conduse de Al. Dima și Al. Balaci, membri corespondenți ai Academiei, au participat prof. Vladimir Stupka (Cehoslovacia), d-na Le Galle (Franța), Șerban Cioculescu, membru corespondent al Academiei (România), Annamaria Alzetta (Italia), M. Zamfir (România), Penio Rusev (Bulgaria), G. C. Nicolescu (România), J. Thibaudet (Franța), Eugen Simion (România), L. Warnant (Belgia).

În deschiderea colocviului și simpozionului de stilistică, prof. B. Cazacu, membru corespondent al Academiei, a rostit un cuvînt de salut, după care prof. G. Antoine, rectorul Academiei din Orléans, a prezentat raportul intitulat **Stilistica formelor și stilistica temelor.**

La dezbateri, conduse de acad. Iorgu Iordan, au luat parte: prof. P. Ramat (Italia), L. Flydal (Norvegia), d-na Elsa Gall (Belgia), Th. Sebeok (S.U.A.), R. Hasan (Pakistan), Alberto Cirese (Italia), W. Zwänenburg (Olanda), J. Perrot (Franța), L. Warnant (Belgia).

Cuvîntul de încheiere a fost rostit de acad. Iorgu Iordan.

poezia lui RADU STANCA

Sentimental și romantic, respectînd încă de la primele sale manifestări literare formele tradiționale ale poeziei, pe care le-a cultivat întotdeauna cu grația și firescul unui adevărat trubadur, există în lirismul lui Radu Stanca linii evolutive ușor discernabile de-a lungul cărora pecetea sensibilității proprii nu se dezminte niciodată. Dacă meandrele iubirii și plăcerii de a trăi, iar apoi o imaginație luxuriantă s-au desfășurat în tematica diversă a acestui lirism, curînd totuși o umbră din ce în ce mai bogată s-a răspîndit în afectele delicate ori aprinse ale unui poet cu destin tragic, pîndit de moartea al cărei spectru l-a însoțit aproape în toată existența lui de creator.

Originalitatea lui Radu Stanca s-a revelat întîi în poemele baladești, în care jocul imaginației și fiorul liric se împletesc spre a răsfrînge într-o unitate perfectă datele particulare ale corzii lui poetice. Extrem de felurite, motivele acestor balade reconstituie fie lumea basmului universal, fie un ev mediu fabulos, fie o galantă ambianță romantică, fie epoca modernă filtrată prin fantastic și ironic, dar întotdeauna schema epică-dramatică se înalță din adîncuri sentimentale, încît baladele lui Radu Stanca, deși respectă condițiile genului, rămîn totuși poeme lirice, prin însăși natura lor. Așa cum la rîndul său, baladescul persistă adeseori în poeme de caracter primordial liric. Nu trebuie să uităm că avem de-a face cu o personalitate artistică mai cuprinzătoare, cu un autor care a frecventat cu stăruință și genul dramatic, în care a turnat aceeași sensibilitate ca și în opera poetică propriu-zisă. Cu toate că viziunea pare a se conforma obișnuitelor precepte ale romantismului (în speță ale celui german, unde balada a înflorit perfect, începînd cu forma Sturm un Drang), o distanțare, un scepticism liric al autorului (nu însă ironia romantică, nici sarcasmul lui Heine), ce se manifestă în conștiința clară că lucrează cu recuzită, dau tonalitate modernă baladelor sale. Doar fiorul liric, ostentația sentimentală pot să inducă în eroare. Crescut în școlile poetice ale secolului, autorul *Trubadurului mincinos* („Eu am iubit-o. -n Spania un castel / Porțile lui sînt prinse-n cîngi de aur / Și lîngă fiecare stă un maur / Cu fes de-argint, cu scut și cu cercel") atacă temele sale baladești cu ironia crepusculară din poveștile lui Oscar Wilde (ca de exemplu în *Sfatul țării*, în *Cea mai frumoasă floare*, *Pajul cu păr de aur* etc.) În opera sa poetică, balada și baladescul sînt forme cu totul caracteristice. Dacă prin muzicalele despletiri de amar ale *Baladei lacrimei de aur* („Atunci am dat în lume zvon / Că celui ce va ști pe tron / S-aducă lacrimi cîtă piin / Îi vom da zeci de buți cu vin / Și cu arginți. Și-un an întreg / Veniră plini de praf și jeg / Ursari și meșteri giuvaeri / Solomonari, bufoni, boieri / Și fete mai, cu lung coturn. / Dar în zadar — c-abia veniți / Plecau cu toți nerăsplătiți") străbate suflul celui mai pur romantism, în care se încrustează motive și sonorități coșbuciene, — cum romantic-medieval, în afara oricăror tradiții românești, apare Sibiul străzii Fingerling în *Balada studențească*, — în *Arhimede și soldatul* ideea îngemănează schillerianismul patetic al libertății cu invocația conceptelor de vrăji din poemele lui Valéry. Schilleriană, trimițînd chiar la poezia textului mai savuros al *Hoților*, e și balada *Coșmarul tiranului* cu dialogul lent și greu de patos, cu imaginația atît de aprinsă, care construiește și decorul depănat parcă din *Trubadurul mincinos*, amintind cadrul *Ospățului lui Pentaur* al lui Macedonski — și care se dezlănțuie într-o adevărată orgie imaginativă în *Regele visător*, unde viziunea poetică a descompunerii unui regim monarhic prinde contururi fantastice, demențiale, ca în picturile lui Bruegel, în *Tristețe înainte de luptă*, în *De-aș fi rege*, în *Corydon* — tot atîtea monologuri baladești. Pentru ca cea mai pură capodoperă a genului să fie *Buffalo Bill*, unde lirismul baladesc îmbracă, prin imaginația de astă dată ironic realistă, o idee nu numai banal de profundă ci și cucerîtor de muzicală.

Desigur, sentimentul morții, presimțirea ei, se strecoară prin atîtea din poeziile lui Radu Stanca, dîndu-le o tentă melancolică: specifică poeziei este totuși atitudinea oarecum distant estetă în fața limitelor trecătoare: jocul cu moartea, cu această sumbră dar atît de bogată *sursă de poezie*, cu acest stimulent al fanteziei, este trăit și gustat de poet într-un fel care mută problematica temei dincolo de considerațiile privind pesimismul sau optimismul creatorului. Prezentă irecuzabilă în versurile din *Poemul fluviilor*, *Canossa*, *Liliacul*, *Vizita*, *Un cneaz valah la porțile Sibiului*, *Concert de orgă*, *Vulpea*, *Expediție*, *Nocturnă*, *Trenul fantomă*, *Fata cu vioara*, *Cupa*, moartea devine în cele din urmă decor, cadru liric — și nu stare existențială, iar dacă poemul *Plîngere (Ananke)* („Ananke! Știu, sufletul acesta negru mi-e / Amenințat din nou de limite / Din nou asupră-i falnic se desiră / Teribila, sălbatica moiră") este un adevărat bocet funebru, ea apare de-a dreptul fantasmagorizată în *Invitație*, *la o artistă*, sau *Adio la prieteni*. În *Simpozion*, sentimentul unității artei și morții ține de linia estet-romantică a lui Platen sau cea estetsimbolistă a lui Hofmannsthal, iar în *Despărțire* o astfel de imagine: „Noi care-am fost pe vremuri lipiți ca două palme / Pe pieptul unei moarte" indică sensul literar-stilistic al prezenței elementului funebral în opera poetului. În atîtea din poeziile citate, femeia moartă este o metaforă. De altminteri, puternicul lirism erotic al lui Radu Stanca (lirism al unei erotice plin trăite) amestecă deasemeni elementele iubirii cu ale morții ca în *Numai noaptea*, *Fetișism*, *Pistolul* (cu fără ironică trimitere la moda sinuciderii în romantism), *Seară medievală*, *O! dacă moartea*. Ceea ce nu contrazice vitalitatea simțămîntului, care ajunge combustiune pură în *Floarea soarelui*, *De ce dai voie vîntului*, *Elegie*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *Poem*. Acestei profuziuni erotice, împletire de senzualitate și sentimentalitate deopotrivă de indiscrete, i se datorește imaginea sfintei consumată de incendiul aspirațiilor telurice, în *Lamentația Ioanei d'Arc pe rug* („Și-abia acuma văd, privind în jos / Spre limbile ce-aleargă și mă-mbie / Că — păcătoasa! — am un trup frumos / Și-un mijloc svelt și pur, ca o făclie, /—/ Că degetele mele sînt subțiri / Și sînii mei rotunzi sînt albi ca mieii / Pe care i-am păzit visînd oștiri / Și-ntîrziind în sipet jocul cheii") precum și autohtonizarea hoelderlinianei Diotime prin lirismul frenetic pămîntesc al *Eglogei*. Cornel Regman a semnalat atitudinea „titanică" din poezia lui Radu Stanca; și într-adevăr, dacă expresii ale acestui titanism (atracția față de imens și colosal), desigur de proveniență romantică, sînt vizibile în bucăți ca *Expediție* și *Poemul fluviilor*, el se manifestă sub o adevărată formă demonic-titanică în poeziile de dragoste: *Aura tragică*, *Inima mea*, *Ars doloris*.

Dar în afara acestor fețe exaltate ale lirismului stancian, care devorează și recuzita și non-poezia, ce sînt scoase din abisurile neastîmpărului și insațietății sale lăuntrice *(Navigare necesse est* demonstrează poetul), aflăm la autorul mai mult complex decît contradictoriu al atîtor poeme în care spectrul morții și insațietatea erotică se întîlnesc sub fantasmagorică zodie, versuri atît de muzical meditative, de calm erotice, precum cele din *Uneori ziua, uneori noaptea* sau *Moment cinegetic*, atît de liric pure ca cele din *Cîntec de toamnă*.

La Radu Stanca te impresionează și te captează particularitatea tonului său poetic, relevabil în muzica însăși a *Concertului de orgă* („În fiecare tub veghează-un înger / Și orga-ntreagă pare-un heruvar" sau „Orga așteaptă-n zid, ca o pădure / Cu pomii svelți, sărutul vîntului"), în muzicalitatea stihurilor din *In memoriam*, în fantezia curioasă a poemului ofitic *Douăsprezece umbre*, în consemnarea unității cosmice din *Lanțul*, în optimismul din *Toast*, ce se integrează perfect fervorii lirice stanciene, în tristețea grea de presimțiri din *Franzele*.

Cromatică și moral temerară, puterea imaginativă stanciană, în conștiința deplină a poetului că totul e tentație formală dar și modalitate proprie de a descătușa lirismul său copleșitor, capătă cea mai vie întruchipare în acest desfrîu elocutoriu, de un delirant estetism: „De-aș fi rege — aș ducea-o tot în chefuri / Și-aș întinde-oaspețe noaptea toată / Dar pe cei cu carea-și face-o lată / I-aș ucide-a doua zi în beciuri // Mi-aș vopsi picioarele cu roșu / Și-aș iubi bomboanele și danțul / Seara aș ieși, plimbînd cu lanțul / Cînd ogarul verde, cînd cocoșu" *(De-aș fi rege)*.

Și temperamentul elegiac al lui Radu Stanca apelează la jocul imaginației pentru a exprima parcă ironia vocației sale estetice: „O să rămîi în mine și după ce-o să sbori / Din inima mea neagră, ca un canar din cușcă / Tristețea mea cîndată te va ochi și-n nori; / Tristețea mea țintește mai bine ca o pușcă". *(Poem)*.

Eul liric pare să descindă dintr-un bal mascat: „De nu mai știu cîte netrebnice zile / Vin fără nădejde sub turnul tău nou, / Pișc strunele roșii, ard cîlții și feștile / Și-nconjur cetatea de jur împrejur / Dar totu-i zadarnic, căci tu ești aceea / Închisă-ntre turnuri de-un domn veninos / Anume-ntre turnuri și-anume cu cheia / Ca eu să mă tîngui amar aici jos" *(Lamentația poetului pentru iubita sa)*.

Durerea devine nu numai muzică declarată, dar și muzică în sine, prin orfismul versurilor stanciene: „Sînt multele vaere, vaere care / Atunci răsunară și-abia azi s-aud / Un singur ciocan, dar atîta cîntare / În sunetul larg al cărbunelui crud" *(Ecouri din mină)*.

Tratată cu ironie, moartea poate apărea ca un personaj, o plăsmuire literară: „Și stăm așa de fiecare dată / Pînă tîrziu la ore matinale. / Doi cunoscuți ce par tăcuți la cale /. În taină, o afacere-nsemnată" *(Vizita)* sau ca un tărîm mitic, unduit de ritmurile muzicii și dansului: „Dacă mor, oare urc ne-ndoielnic în sferele / Unde domnesc, îndoliate, Himerele // Unde bocesc, pînă udă țărînile, / Fetele-acelea ce-și sfîșie mîinile?" (Finister).

Inventator al acestei imagini romantic-titanice: „Ca niște monștri uriași cu pînzele umflate. / Pe ape liniștite și calde vom pluti." *(Naufragiu)*, poetul e în fond, dincolo de teatralitatea atitudinilor lui, de aerul ostentativ trubaduresc, un înțelept care știe că, prin caducitatea lumii, dragostea singură se păstrează cu tăriile ei fără nume: „Lucrurile lumii acesteia / Sînt bătute de vînturi ca trestia / Numai dragostea noastră stă dreaptă / În bătaia vîntului și așteaptă" / *(Argonautica)*.

Ion NEGOIȚESCU

VERONICA PORUMBACU

triptic italian

● SCARĂ

Să sui printre amurguri milaneze
în clar-obscurul gotic, pînă cînd
ajungi la sfinți pe capiteluri, stînd
de veghe-acestor ceasuri semitreze;

s-auzi acordul orgii, legănînd
un paradis visat în lungi asceze;
să tinzi spre suveranele sinteze,
încorporat în falduri de vînt,

să treci de micii monștrii ce pîndesc
albastrul, bisericud baldachin,
scoțîndu-și de sub streașină, grotesc,

să urci pe palisade de dantele,
sus, între turnurile care țin
pe nalții umeri misticele stele...

● VITRALIU

M-absoarbe lacom ochiul de vitralii,
prin care ora serii-mbracă blînd
albastra taină-a timpului, curgînd
de-afară înlăuntru, peste felii

despărțitoare: inedit vesmînt
al orelor de rugi și de travalii
ce-au încrustat martirele cu palii
obraji iluminați de harul sfînt.

Cu cît mai poartă slava mai departe
prin porturile-acelor evuri moarte,
cu-atît doresc mai aprig, mai carnal,

să mai prefac, pe un apus de soare,
în ochi de străvezii vitralii-n care
pictează-n aur Sauna lui Chagall.

● FUGĂ MUZICALĂ

Majestuoase-octave-ale culorii:
cîrîmuțind fabric cînd foșnesc
privirea în lîngul pămîntesc
prea fericiții-n umbre de ivorii,

și regal-pămîntiu cel deslușesc
în frescele Sienei, trecătorii.
...Cînd din netimpuri, farmecele orei
mi-aduc în împietritul arabesc

un psalm uitat de mult, și năzărit
printre coloanele ce fug în infinit,
ca-o vagă înșoțire de cimbale,

în zvonuri vechi de harfe și de flaut.
Și-n albul dom cu frunți medievale,
sînt dintr-odată ce-n zadar mai caut.

PALLADY

INEDIT

PERSONALITATEA LUI ION MINULESCU

Jovialitate? Cinism de hedonist care nu se sfiește să se declare atunci cînd are prilejul? Candoare sau poză? Solemnitate sau înclinație spre complicitățile familiare ale bonomiei? Ion Minulescu — pontiful simbolist care se poate întrerupe din oficierea liturghiilor lui profane spre a te bate, pe neașteptate, pe umăr — are ca personalitate literară ceva din toate acestea. Arzînd parfumuri otrăvite în faimoasele-i trepieduri de argint, el nu-și poate reține un zîmbet, nu poate rezista ispitei de a lua în glumă — cu mai multă sau mai puțină discreție — însuși ritualul pe care-l îndeplinește.

Considerat îndeobște un poet al gesturilor și al sonorităților exterioare, autorul *Romanțelor pentru mai tîrziu* este, între liricii noștri înzestrați cu darul umorului, acela care cultivă cu mai multă strălucire ceea ce aș numi arta implicațiilor paradoxale. Cinismul gălăgios poate fi socotit o simplă poză, îndărătul lui bănuindu-se un fond de ingenuitate și de bonomie. Micile sau marile impertinențe pot fi un mod de a cenzura, printr-o subtilă autopersiflare, o sensibilitate predispusă la înduioșări și cețoase reverii. Locvacitatea minulesciană însăși, cu rapidele ei oscilații între emfaza retorică și prozaismul limbajului cotidian, poate fi — oricît de ciudat ar apărea — o cale de acces spre inefabil. Asemenea efecte imprevizibile sînt posibile pentru că umorul poetului — în momentele sale cele mai adînci și semnificative — exprimă, oricît de indirect, un dialog interior purtat cu o desăvîrșită și chiar dezarmantă franchețe. De aici și puterea de contagiune a lirismului minulescian care — atunci cînd nu înfrînge rezistența unei prejudecăți estetice — cucerește dintr-odată.

Poeții simboliști, și cei francezi și cei români, exercită în genere asupra spiritului o seducție aparte, care se însoțește de reprezentări ale crepuscularului în ordine psihologică: un sentiment al damnațiunii — nu degeaba vorbea Verlaine despre „poeții blestemați" — o durere atît de intensă încît se poate confunda cu voluptatea, o atracție pentru morbid și straniu, un impuls de revoltă tragică; alteori o dispoziție pentru ironia crudă, tăioasă, vindicativă sau, la polul opus, resemnarea într-o melancolie fără ieșire — iată cîteva dintre elementele acestui peisaj sufletesc peste care se întind umbrele unui însîngerat apus. Minulescu este încă un vital, un om al dimineții, una dintre rarele naturi de o luminoasă, aș zice meridională sensibilitate, care au aderat la crezul simbolist. Ca și marele precursor al „poeziei noi" românești de la începutul secolului, — l-am numit pe Alexandru Macedonski —, Minulescu exprimă vivacitatea și labilitatea — semn de vioiciune a spiritului, de sănătos relativism — proprii temperamentului valah, în varianta sa oltenească. În măsura în care se poate vorbi de simbolism la Macedonski, acesta apare mai mult ca un mod de exaltare cosmică a vitalității sale explozive, ca un mod de intensificare pînă la orgiastic a senzorialității lui, de la început foarte bogată. Structura vitală a lui Minulescu se manifestă — poate în ciuda voinței poetului — prin umor. Baudelaire, ducînd la culminație o tendință romantică, scrisese celebrul vers, care ar putea fi considerat ca fixînd una dintre coordonatele psihologiei simboliste: „Je sais que la douleur este la noblesse unique". Ca orice om, Ion Minulescu va fi traversat multe perioade de incertitudine și de durere morală. El n-a avut însă o adevărată vocație a suferinței; a avut, în schimb, vocația bucuriei, a rîsului și a surîsului, care nu-i este celeilalte — lăsînd la o parte anumite vechi prejudecăți — prin nimic inferioară. Cineva vorbea odată de un bovarism al lui Minulescu; aș spune, în treacăt că, dacă acest poet a fost vreodată bovaric, lucrul s-a întîmplat în tinerețea lui cînd, sedus estetic de marile modele ale simbolismului, îl surprindem din cînd în cînd aspirînd spre orizonturile întunecate ale durerii, iluzionîndu-se că poartă în suflet o amară tristețe, bovarizînd în jurul suferinței. Farmecul minulescian rămîne, orice s-ar zice, acela al umorului. Cine îl citește pe Ion Minulescu are un bun prilej de a verifica o concluzie mai veche la care au ajuns esteticienii comicului: și anume că umorul este un mod al simpatiei și chiar al iubirii. Ironia este expresia unei crispări, a unui resentiment, a unei voințe negative (Mefisto practică exclusiv arta ironiei), în timp ce umorul, sub măștile burlești pe care le schimbă neîncetat, ascunde totdeauna un fond de binevoitoare omenie. Efectul stenic al poeziei minulesciene provine din permanența ei mișcare de simpatie, uneori secretă, alteori deschisă, bătătoare la ochi chiar.

Adeseori, între portretul ideal pe care-l deducem din opera unui poet și acela pe care-l reconstituim din mărturiile contemporanilor lui există o anume discrepanță. Plecînd de aici, unii esteticieni moderni, contrazicînd metoda biografică a lui Sainte-Beuve, au stabilit o distincție absolută între „eul artistic" și „eul empiric" al poeților. La Minulescu însă, acea discrepanță e minimă și mi-l imaginez perfect pe omul voinic, cu fața rotundă, cu priviri de ștrengar sclipind prin lentilele ochelarilor, pe boemul cu gîtul înfășurat în largi fulare violent colorate — capabil să confere unei vestimentații pestrițe și chiar țipătoare sensul rafinamentului — pe convivul plin de vervă, pe dulcele nonconformist — tip de „enfant terrible" literar — ca autor al volumelor *Romanțe pentru mai tîrziu*, *De vorbă cu mine însumi*, *Nu sînt ce par a fi*, și așa mai departe. Felul lui „original" de a fi în viață și-a aflat o transpunere fidelă în operă. Lipsa unei soluții de continuitate între om și poet mi se pare a constitui explicația — cel puțin parțială — a unuia din efectele curioase la prima vedere ale artei minulesciene: impresia de naturalețe pe care-o produce. E într-adevăr surprinzător ca un liric atît de ostentativ „artist", pe o linie a simbolismului care a sfîrșit adeseori în artificios, să sugereze naturalețea. Grandilocvența, vocabularul neologistic (e vorba aici de o căutare a neologismului eufonic), marile gesturi simbolice, obsesia numerelor fatidice și magice (acel „trei" maeterlinckian sau misteriosul „șapte"), exotismele, citațiile franceze etc. par a pleda într-un sens contrar. Naturalețea este însă un stil, o atitudine stilistică, mai exact; ea poate imprima pecetea ei chiar unui material ce pare a o exclude *ab initio*. Minulescu familiarizează solemnul, se joacă, plin de acea grație a firescului, cu produsele artificialului, conferă vagului și misteriosului conturul precis și voit banal al cotidianului. La început inconștient, prin pura manifestare spontană a temperamentului său artistic, mai apoi deliberat, Minulescu este la noi un precursor al tendinței moderne de prozaizare a liricului. Vivacitatea lui nativă l-a făcut să reziste ispitei — altminteri puternice și primejdioase — a artificialității: forțele malefice, mai mari sau mai mici, pot fi învinse nu numai prin geniul seriosului, dar și prin acela, firesc și luminos, al rîsului, al dezinvolturii, al liberei spontaneități. E ceea ce explică, alături de valoarea poeziei minulesciene, popularitatea largă pe care a avut-o și o are și astăzi. La cauzele succesului realizat de autorul *Romanțelor pentru mai tîrziu* trebuie adăugat, desigur, și muzicalitatea sugestivă a versurilor sale, despre care s-a vorbit atîta. Și această muzicalitate îmi pare a fi expresia unui suflet clar, de o impetuoasă vitalitate. E adevărat că versul minulescian are și inflexiuni de text de romanță și că aduce și ceva din arta parizienilor șansonetiști, înnobilînd-o printr-un autentic suflu liric. Lăsîndu-mă însă pradă demonului simbolist al analogiilor, muzica verbală a lui Minulescu aș asocia-o cu aceea a nemuritorului autor al lui *Carmen*, Georges Bizet. Cîntărețul amantelor cu ochi ce mint, cu ochii verzi — „culoarea wagnerienelor motive" — mi se pare cu mult mai apropiat decît de evocatul autor al *Apusului zeilor* și al lui *Tristan*, de limpedele și virilul Bizet, în arta căruia Nietzsche vedea un triumf al spiritului meridional, al unei puternice vocații a vieții, împotriva destrămării morbid voluptoase a conștiinței pe care o identifica în muzica lui Wagner, văzut ca magician al decadenței europene. Ca și Bizet, Minulescu e în registrul poetic un compozitor de arii de o melodicitate senzuală, plină de culoare, de un „brio" cuceritor, peste care cad aplauze în ropot.

Cele mai bune versuri minulesciene se învață ușor pe dinafară și se recită, sau mai bine zis, se cîntă ca o arie.

Matei CĂLINESCU

poșta redacției

N. J. V. Cîmpulung-Muscel. — Ați adoptat o modalitate de comunicare dintre cele mai dificile: prin simboluri. Alt risc îl constituie forma narativă (într-o sintaxă necontrolată, de proză). Cînd compoziția e mai strînsă ca în poemul intitulat **Cîine rău** imaginile sînt contemplabile. Dar absența fondului emoțional, ca și a motivării, deci a unui sistem de referințe sugerator, dar mai ales nepotrivirea dintre idee și obiectul concret menit s-o exprime, adică să devină simbol, anulează intenția artistică.

N. JARAL BENETI. — Metafora inițială amplificată, într-un ritm precipitat, cu elemente previzibile, deci inutile, în lungă înșirare. Părăsind acest mod, încercați a transpune sugestiv gîndul, fără complicații, în registrul dictat de nota afectivă esențială poemului.

THEO GRAUR. — Versuri cuminți, îngrijite, idei generoase (Munca) unele imagini proaspete (Dimineața):

Aici e masa de lucru
cu hîrtiile albe, lucioase,
frumos orînduite,
în fiecare sertar,
un vraf de vise...

Odată cu lărgirea ariei de lectură (aveți nevoie de lecția marilor poeți) va deveni, sperăm, și o notă mai personală.

M. T. Suceava. — Un gust al meditului, cu aplicații mai sigure în versul bine bătut (**Noapte de vară**) și un sarcasm al demascării falsului valoric în toate trei poemele, dar mai ales în **Perle** sînt semnele unei originalități indiscutabile. Le reținem. Mai trimiteți, însoțite de cîteva date biografice.

STELUȚA MINCIUNĂ. — Trimiteți poeziile și scenetа pentru pionieri la o revistă pentru copii. Scrise de un copil, nu se poate să nu fie bine primite.

S. Dumitrescu, Pîrvu Stejărel, Emil Sinescu, B. Cornel. — Unele indicii încurajatoare și pentru dumneavoastră și pentru noi. Așteptăm ce va urma.

Mai multor corespondenți. — Ceea ce lipsește începătorilor este simțul formei. El se poate dezvolta și educa cu ajutorul lecturilor atente din scriitorii clasici și moderni. Cînd veți ajunge să înțelegeți diferența calitativă, de substanță, dintre cuvîntul din dicționar și cel din poezie, veți putea demara fără riscul vreunui accident. Dacă scrieți o frază, ascultați-o cum sună și numai dacă auzul dumneavoastră va fi mulțumit, să o scrieți pe a doua.

Gh. D. V. — Spre dezamăgirea noastră textele recente sînt sub nivelul celor anterioare și nediferențiate: aceeași numerotă încîntată și o manieră care vă amenință unui timp deschis de un poet tînăr apreciat. Doar în **Arșița** reușiți crește contur. Scrieți mai puțin, mai controlat și cu o participare ardentă la ceea ce spuneți.

N. SIHANEANU. — Versurile dumneavoastră, în ciuda unor stîngăcii de început, aduc un aer silvestru, sănătos, o sinceritate a simțirii seducătoare. Apoi, fiecare mic poem își are structura proprie, individualitatea lui, vreau să spun că știți să organizați materia pe dimensiunea exactă a spațiului afectiv dat, semn al unei conștiințe artistice active. Alt semn bun: tendința de a lucra versul, de a-i strunî bine forma, păstrînd totuși nealterată ingenuitatea conținutului și lăsînd impresia unui act spontan. Veți înțelege deci că nu vă e îngăduit a face nici o concesie de ordinul expresiei. Uneori uitați lecția lui Arghezi. Reținem **Coloană lîngă pădure** (poate înlocuiți termenul de comparație din versul al treilea). **În seara și Iatinerire**. Reveniți cu date despre dumneavoastră.

EMIL NICOLAE. — Un simțitor progres cu poemele **Fluturii**, **Roșii pe plajă**, **Ca cerbii** (fără ultima strofă). Insistați în direcția concentrării expresiei și a lărgirii ariei tematice. Trimiteți-ne și datele biografice, pe care încă nu le avem, deși ne aflăm la al treilea schimb de păreri.

FLORIN MANEA. — Sînteți pe un drum bun. Din ciclul recent remarcăm **Treptat mă nasc**, **Tablou**, **Viziune de toamnă** (fără ultimele două strofe) și **Partea lucidă a mișcării**. Acesta din urmă ar necesita o deschidere mai clară, cu alte metafore, precum și un final mai sugestiv. Celelalte poeme, exceptînd poate, pe cel intitulat **Se ascamină**, aduc un material netransfigurat. E bine că vă adresați și altor reviste. Dar nu și faptul că trimiteți aceleași lucrări. Trei poeme din seria menționată în **Contemporanul** la ultima poștă a redacției (din 29 iulie, 1966) mi le-ați trimis și nouă: **Serile rîului**, mai de mult, remarcată și reprodusă în rubrica noastră (vezi **Gazeta literară** nr. 19, din 12 mai 1966), **Se ascamină** și **Umbra** în plicul recent (din 27 iulie). Ne propusesem să reținem titlurile menționate la început pentru cea de a doua serie a **Preludiilor**. Acum nu mai știm ce să facem. Nu avem nici o garanție că nu le-ați expediat deodată la mai multe adrese.

Emil GIURGIUCA

DANG TRAN CON și DOAN THI DIEM

ELEGIE VIETNAMEZĂ DIN SEC. XVIII

Cînd, peste lume vin ca un dezastru
Desfășurate, crunte vijelii
Atunci adio ani trandafirii!
Ci spuneți, Cer Înalt și Cer Albastru,
Cine-s aprinzătorii de făclii
Peste aceste mari netrebnicii?

Pe Zidul Mare sună, sună, sună
Sub clar de lună pieile de tobe.
Prin munții Cam Toan, sub clar de lună
Se-nalță ruguri, fumuri cresc a cobe
Căci Fiul Cerului din cer detună
Și sabia le-o dă acelor care
Pornesc la-ncăierare de-ancălare.

Trei veacuri pacea se-așezase-n țară.
Azi pe cuprinderi de uscat și mări
Pentru campanii sună trîmbițe iară,
Busola bate înspre depărtări. –
Din Cer sosi-nștiințare legendară
Pecetluind edict împărătesc –
Iar inimile tac și-l săvîrșesc.

Cu arcuri și săgeți pe-oblînc se duce
Mulțimea murmurînd la despărțiri.
Copiii plîng, neveste plîng năuce,
Drapelul plînge lung peste oștiri
Tristețea bîntuie spre front, departe, –
Iar ce-a rămas uitare e și moarte!

Ci, soțul meu, viteaz cum doar strămoșii.
Și-a părăsit cerneluri și condei,
Luînd săgeata cu însemne roșii
Și arc puternic ca pe șold de zei.
Jurînd să-nfrîngă hoardele rebele
Și să dea iama-n zeci de citadele.

Să treacă munți și fluvii și să moară
Îmbătrînit pe șaua de pe cal.
Cînd bat potcoave-n stînci ca de ocară
Spre ceața nu știu cărui ideal. –
El coifu-și pune, arătos să pară. –
Prin toamnă urlă cavalcada lui
În grinzile de pod peste Vi Thuy.

Stăpîn al meu, ori încotro vei merge
Ca lună sufletu-mi te va-nsoți –
Căci umbra ta din drum nu se va șterge
Chiar cînd victorii te-or împodobi.
Vezi? Bun rămasul tău și-acum se-aude,
Iar spada ta solară strălucește
Dea cel din Cer în lupte să te-ajute!

Dar iată de plecare bat tamburii. –
Vezi? Soțul meu, deodată, nu știu cum
Vor să ne fure dragostea ca furii
Cînd ies la pradă-n margine de drum.
În margine de drum stau ca o rază
Și văd drapele cum se-ndepărtează.

Acum e trîmbițatul o părere,
Acum drapelele sînt linii vagi,
Acum e soțul meu un nor ce piere,
Ghicesc cum sună-n munte pașii-i dragi
Și tot ce meditez adună fiere.

El a plecat spre ploi și-apoi spre vînturi, –
Eu, singură-n culcușul nupțial
Cu ochiul caut, îl ghicesc în gînduri
Cînd cerul, cu decorul lui astral
Aruncă-azur și foc peste pămînturi.

Mergeam alături, ne-am pierdut cărarea!
Cine a pus verzi stavili între noi?
Acești murari ne-nghină dezmierdarea,
Iar inimile noastre-s așteptarea. –
Cine-i mai trist acum dintre noi doi?

De cînd s-a dus spre vînturi și nisipuri
Unde adoarme-n nopțile de vis
Cînd luptele își schimbă-atîtea chipuri
Pe mii de li într-un deșert deschis?
Rigoarea luptelor nu l-a ucis?

Sub vîntul glacial nu e căldură,
Curenții reci își filfîie prin păr,
Soldații dorm cu sufletul la gură
Și toba e supremul adevăr,
Pe dune dorm, cu cerul se îmbracă.
Se scoală umezi și cu promoroacă.

Pe piscuri, seara, roua-i dărnicie.
Torenții au culcușul mai afund
O! locuri reci! Voi dați-i nostalgie
Acelui om cu coif pe cap cărunt!

Și vîntul urlă peste neființă
Și luna rîde peste munți stîncoși. –
Soldați cu măști și fard de suferință
Se-apleacă spre mormînt victorioși.
Cîți morți sînteți voi morți din bătălie?
Pe fața moartă sufletul vă-nvie?

Peste meleagul patriei dospește
Războiul cu ravagii de nespus
Priviți cum inima ni se topește,
Cum secolul ne stă pe gînduri dus –
Îmbătrînești pe front temut erou.
Și caii albi prin stepă dau ecou.

Eu îți urez să rîzi frumos de moarte,
În spada-ți dreaptă bine sprijinit, –
Să rîzi de vîntul care colb împarte
Ca vulturul prin munți să fii zărit,
Săgeata ta mereu la țintă fie
Cînd o trimiți din aspra-ți călărie.

Ce dur e drumul gloriei, ce dramă
Îi răscolește mersul bărbătesc. –
Veghez. Fereastra mă cuprinde-n ramă
Și zarea o scrutez și o citesc
Și nu am cui să mă ispovedesc.

Mă-nchid, stăpîne-n soarta-mi de femeie
Ci tu în soarta drumului te-nchizi. –
Rîvneam să fiu cu tine ca o cheie,
Și nu credeam că-n asprii ani lucizi
Tu vei fi nour vîntul să-l alunge,
Eu voi fi apă care nu te-ajunge.

Renumăr zilele prin ceață scurse
De cînd în preajmă pasul nu-ți aud,
Și lotuși mor sub veghea Marii Urse
Închiși ușor în mediul lor ud. –
Stăpîne, viața ta ți-o duci deșartă
Pe cine știe care tristă hartă!...

Căci cel ce nu iubește nu așteaptă.
Însă așteaptă soață, fiu, nepot.
Te-așteaptă mama slabă și-nțeleaptă
Și fiul care-ți seamănă-ntru tot
Tot așteptînd, încetul cu încetul
L-am învățat să scrie alfabetul.

Această broșe-n chip de rîndunele
Care, la nuntă tu mi-ai dat-o-n dar
Oglinda Ian cu reflectări de stele
Care ne-a prins, alături, în chenar
Spre tine le trimit, în bătălie
Să-ți ducă lunga mea melancolie.

Acest inel de preț cu piatră rară
O piatră ce-are și ea chip de stea,
Eu ți-o trimit ca-n piatră să-ți apară
Fierbinte, lacrima din geana mea.

Vai! Vîntul de Apus ca biciul taie!
Și păsările toate-mi par scrisori.
Dar tu nu scrii. Că vînt înduri și ploaie
Și poate scrii cu sînge peste flori. –
Fără de mine goală viața ta e.

Am isprăvit brocartul astă-seară
Și îl împătur și-l despătur iar
Și-n superstiții caut ce-o să-apară
Însă de rău se-arată și de-amar.
Prin nopți veghez ca umbra mea ușoară
Și mă căiesc cu părul despletit
Că sînt ca luna și că n-am dormit.

Nu-s suflet ce-și recapătă tăria,
Viața mea e fără adevăr,
Nu pot să-mi dichisesc vestmîntăria
Și nici să-mi pun agrafele în păr.

Mi-s pletele ca de nebună, parcă. –
Ce slabă sînt, Centura-mi cade, largă.

Cu sunete stridente, tuturora
Cocoșii-anunță cele cinci vegheri,
Iar, mai spre ziuă, umbra de Sophora
Întinde peste creste mîngîieri
O oră de-așteptare e cît anul. –
Mi-e chinul nesfîrșit ca oceanul.

Acum aprind pe-altare mirodenii
Dar fumul lor frumos m-a scos din minți.
Încerc să te visez, stîrnesc vedenii,
Dar lacrimi curg din ochii mei fierbinți; –

Cu degetele trec peste-o ghitară
Dar stăruie cumplit durerea mea.
Apăs pe strună, struna-n vînt să sară
Spre alte cîntece, din altă stea.

Spre soțul meu, către stăpînul meu,
Îmi duce vîntul vaga meditare,
Cu taleri grei eu îl plătesc mereu
Căci vîntul are forte și-are zare,
Doar eu să-ajung la soț, zadar mi-e gîndul
Căci e departe, de la cer, pămîntul.

Gravură vietnameză

E cerul prea înalt să ne asculte
Dar amintirea ta mi-e adăpost,
Natura-mi înțelege patimi multe,
Și ramuri ard sub rouă cum au fost, –
Insecte saltă blînde, mici și smulte
Și toate se întorc spre vechiul rost.

Înghețul pune-n toate nemișcarea
Și uzusurpă pomi la rădăcini,
Apoi zăpada-adaugă paloarea
Și înflorește-n lume reci grădini

Acum, pe păsări, se strîmtează zarea
Și ele mi se tînguie-n lumini.
Gîngăniile-ndură hibernarea
Și toți sîntem cu frigul buni vecini.

Sub lună cîntă greeri cu-nserarea
Bananierii dorm visînd senini,
Perdelele-n ferestre viță zarea,
Cînd luna, în declin, uitînd uitarea
Aruncă-n noi cu maldăre de crini.

Tot luna, tandră, mișună prin floră
Iar flora îi dă lunii străluciri.
O! flori și lună! Inedită oră,
Văzîndu-mă sînt toată amintiri!

Nu-mi pun pe față fard și tac apururi,
Din zori în noapte veștejesc la geam.
Privesc departe foarte vagi contururi
Dispar că nu găsesc ce căutam. –
La ce bun fardul! Nu sînt cum eram...

Cînd el pe pîrtii reci bocancii-și sună
Ar fi păcat să mă gătesc frumos.
Tu, Vega-stea și tu Zeită Lună,
Ce palide sînteți, parcă de brumă!
Nici soarta mea nu este mai prejos...

Copacul meu tulpină e cu chinul,
Orezul meu prilej e de amar
Rîvneam cîndva rotundul și deplinul,
Văpăi de alcool, miresme tari. –
Însă tristețea-mi face spirtul apă
Miresmele mă ocolesc și-mi scapă.

De cînt din flaut, n-are melodie,
Îmi iau ghitara, dar o scap din mîini.
Visez cu soțul, – e-o zădărnicie,
De ani de zile și de săptămîni.
Vai! Sacul cu viață-și dă obolul
Și-n locul timpului rămîne golul.

M-am încălcit în nenoroc și-n vise,
Te port cu mine ca pe-un diamant.
Dar ce regret în genele deschise
Cînd lîngă pernele cu lacrimi scrise
E doar război și sînge și neant.

Doar inima-mi e-aceeași totdeauna,
Cînd ochii mei nu văd conturul tău.
Peste coline rătăcesc ca luna
Pe urma carului tău greu. Mereu.

Mă-ntorc spre Sud și rîul mi se-ascunde
Și iarba verde harpe-apleacă-n riu
Murarii dorm cu murele mărunte
Și spinării mă zgîrie pe briu.
Pe plaja goală-și caută culcușul
Orbit de vraja mării, pescărușul.

Mă-ntorc spre Nord și un cămin afumă,
Și lîngă munți dansează verzi păduri.
Orezu-n vînt curbat e, ca de gumă
Și-un flaut sună tainice măsuri.

Și pretutindeni, în vecinătate
Se-aud accente-adîncj și disperate.

Mă-ntorc spre est: perdelele de verdeață –

Fazanii cîntă în decor silvan,
Și piersicii cu floarea se răsfață
Pe cînd în orizontul surd și van
Bătut de vînturi și bătut de toate
O pasăre-ar cînta, dar nu mai poate.

Mă-ntorc spre vest, un fluviu vrea să scape,

Și rîndunele urmărind un cer
O borcă cu pescari plutind pe ape,
Iar lîngă brazi lumină și mister.
Pe un alt fluviu, străveziu ca fumul,
Un călător, plutind, își află drumul.

Din orice colț, văd cerul și pămîntul
De mii de ori în fiecare ceas.
Urc lemnul scării, iarăși coborîndu-l,
Văd rău căci norii cad la orice pas.
Unde e soțul meu? Destin, răspunde!
Dar portăreasa din Ngong Mon e unde?

Nu am bagheta neagră din magie
Ca să adun distanțele pe ghem,
Și-o punte să-ți arunc – minunăție –
Să treci spre mine puntea cînd te chem.
Mă tem să nu mă schimb în piatră rece
Pe lîngă drumu-ți ce spre mine trece.

Dar dacă inima ta ca a mea e
Atunci eu nu mă mai neliniștesc,
Căci inima mi-e floare cu văpaie
Mereu privind spre soarele ceresc,
Dar voi! mă tem că inima-ți străină
E ca un astru care se declină.

De mii de ori cules-am orchideea
Pe cînd în seara asta, zăbovind,
Și resorbind parfumul, eu, femeia,
Cu mine însumi, pe cărări de-argint
Am ridicat ceruri ochii. Iată
Și inima mea e desfoliată!

Văd Fluviul-de-Argint cum se-adumbrește
Sub Andromeda și sub Gesti, precar.
Și norii-i văd cum umblă nelumește
Ca să se aprindă, să se stingă iar.
Steaua Polară ține firmamentul
Din Orient, să vadă Occidentul.

Și an de an mi-e fața tot mai sumbră
Și tu m-aștepți în depărtări de vis
Căci tu mi-ești umbră precum eu ți-s umbră
Iar între noi se cască-un gol deschis
Trăim neîntîlniți noi doi, răzleții,
Ca steaua serii și a dimineții.

Tu călărești împovărat de zale
Pe drumul lung și absorbit de nori,
Cînd eu îmi port uscatele sandale
Pe-aleea noastră înecată-n flori —
Mereu mai rari sînt zilele docile
Stăpîne! Și-am pierdut atîtea zile!

Sărmană ce sînt eu ducîndu-mi greul
Într-o odaie cu singurătăți!
Unde sînt zilele și curcubeul
Apuse-n orele din alte dăți?
Ci, iată-l, timpul fuge ca o navă,
Și tinerețea ca o apă sclavă!

Nici nu s-a stins păcatul primăverii
Cînd toamna scurmă acră-n presimțiri.
Durerea și absența revederii
Aruncă-n zile smirnă de-amăgiri.
Simțind mereu al chinului jăratec,
Eu, slabă ca un fir de trandafiri
Cum să mai am un trup primăvăratic?

Vezi? Chiar de grațioasa Quan mi-e milă
Cînd părul ei se schimbă-n flori de măr.
Pentru Ohuu Lang, frumosul, simți o silă
Cînd timpu-ntoarce filă după filă
Și îi aduce iernile în păr.

Deci sînt și eu la anii cînd etatea
Dă frumusetii semn autumnal.
Cum să rețin aproape bunătatea
Acestui timp ce naște val din val?
O crud destin! Și soartă, tu, hapsînă!
Am să ajung o văduvă bătrînă?

Terasa noastră se desfată-n lună,
Vin singură-n aminte să te-aduc.
Pavilionu-n flori e o cunună
Parfumuri curg din vegetalul suc
Dar pentru că mi s-a curmat norocul
Spre cer blesteme lungi voi arunca.
De-atîta plîns îmi schilodesc mijlocul –
Plîngînd, mă torturez în cinstea ta.

Au, tu nu vei mai revedea, stăpîne,
Aceste păsări zăpăcite-n lunci
Și nici la geamuri, după dram de pîine,
Lăstuni prieteni buni cu bunii prunci?

Insectele-s aripă la aripă.
Și păsări vin în zbor armonios.
Iar plantele sporesc în orice clipă –
Pe ape flori de lotus curg frumos
Și ramuri verzi de ramuri verzi se leagă
Întru unirea de pe lumea-ntreagă.

Mi se iubesc copaci și animale,
Deci pasămite oamenii, noi toți.
Ni s-au impus războaie, infernale,
Dar vrem să fim! Stăpîne, vreau să poți
Să fii cu mine pasăre înaltă
Și plantă lîngă planta cealălaltă.

Fără-ndoială că, peste durate
Se re-nnoiesc iubirile, crescînd
Prefer să te urmez prin cîte toate,
Pe orișiunde-ai fi pe-acest pămînt.
Stăpîne, nu încărunți nicicînd!
Iar eu, întineri-voi în curînd...

Victorie! E clipa așteptată!
Se-ntorc de la hotare cei plecați;
Întind în capitala lăudată
Cu muntii-n umbra lor, acești soldati.
În fata cîrmuirii demn tu sta-vei
Să ți se dea, stăpîne, steaua slavei.

Modestă, îți voi aranja mantaua
Și coiful ruginit de-atît frămînt,
Cu-un semn voi face să dispară neava
Și bruma și hărtuitorul vînt, –
În cupe aurite vin voi pune
Mă voi farda frumos în slava ta. –
Azi vreau să se îmbete-ntreaga lume
De vitejia și mireasma mea.

Vărsa-voi vin o cupă și-altă cupă
Și versul muzical o să-l murmur,
Cu poezii și alcool ca după
Un timp noptatec, bărbătesc și dur
Și o să stau în toiu de frumusete
Pînă-n cea mai visată bătrînete.

Această fericire-n dăruire
Va-nlocui tristețele ce-au fost,
Rebineavîntînd întru iubire
Și pace, conjugalul adăpost.
Bărbat al meu! Puternic! De nădejde
Îți cînt poemu-acesta ce-a sfîrșit
Ca pentru-acel ce luptă vitejește
Și se întoarce falnic și iubit!

În românește de
Alexandru ANDRIȚOIU

BLOC-NOTES

ATENA IN AUGUST

M-am întrebat adeseori cum arăta Acropolea în secolul lui Pericles și am încercat să mi-o imaginez. Am adunat din haosul stîncilor cenușii coloanele surpate, am vindecat rănile pietrelor, am așezat la locul lor capetele mutilate ale statuilor, sînii zeițelor fărîmați în aschii, superbii cai ai zeilor, picioarele smulse, brațele aruncate pe pămînt în gesturi care parcă cheamă undeva în necunoscut. Întreg acest tragic și în același timp măreț osuar de marmură al omenirii. Am reînălțat-o din aur și ivoriu pe Pallas Atena și i-am reparat acoperișul căzut al Partenonului.

Nu, m-am convins, eu prefer această Acropole dărîmată, de culoarea grîului copt, nava eșuată a Partenonului plutind ca o fantasmă albă între cer și pămînt, zidurile sparte, coloanele prăbușite, statuile în care trecerea timpului și vicisitudinile istoriei au săpat rîni adînci, de nelecuit. Ea e mai mult decît un monument, e o mărturisire, e poate un avertisment, și e desigur o lecție. Așa cum arată azi, Acropolea mi se pare mai maiestuoasă decît acum două milenii și jumătate, mai demnă, mai puțin dumnezeiască, mai plină de omenesc și de măreața simplitate decît în secolul lui Pericles.

Și privind-o sub clarul lunii pline, sau în ingenioasele spectacole de „sunet și lumină", cînd mii de ani de istorie cu toate durerile și bucuriile lor se comprimă într-un singur ceas, mi-e necaz și mi se face milă de inteligentul și puternicul Pericles și de neasemuiții lui artiști, că ei nu-și pot vedea opera în adevărata ei măreție conferită numai de scurgerea timpului.

★

Privindu-l pe Hercules — gigantul de marmură din Atena — o văd pe mama cu tîmpla aproape lipită de sticla lămpii cu petrol, cu ochii măriți grotesc de lentilele groase ale ochelarilor cu zece dioptrii, citindu-ne în așteptarea tatii, care trebuia să lasă din fabrică cu schimbul de unsprezece noaptea, despre lupta semizeului cu Hydra de la Lerna. Cartea e o crestomație veche, jignită de însemnările contului la băcan făcute pe marginile albe ale paginilor, iar părul bogat, castaniu al mamei își răsucește încet firele atinse de sticla lămpii încinse. Închide ochii și aud glasul firav, șoșăind de tremurul literelor, sub ochii prea slabi, dar pe fundătura noastră aprigul Ajas răpune minotaurul, Janson cucerește pentru noi lîna de aur, iar Hercules, cel mai frumos, cel mai îndrăgit, cel mai viteaz erou al copilăriei mele, în fiecare seară, pînă vine tata din schimbul de noapte, taie în bucăți Hydra de la Lerna.

După 25 de ani ne-am întîlnit față în față. Copilul de pe fundătura întunecată și-a pierdut cîrlionții de aur, iar ochelarii mamei s-au mai îngroșat cu trei dioptrii. Aproape că nu l-ar mai putea zări pe Hercules decît ca prin sită... decît ca prin ceață... decît ca prin vis...

★

Mă aflu aici, și totuși mi-e dor de Atena așa cum am văzut-o pentru prima dată, acum cinci ani. E dorul după prima și cea mai frumoasă întîlnire, ca în orice dragoste, și zadarnic încerc să mi-o restitui.

Venisem iarna, cînd Atena era tulburător luminată de portocalii plini de rod ca în imensa „Noapte cu salcîmi" de Țuculescu. O spălau ploile mărunte ale unui decembrie egeic, și din cînd în cînd zborul efemer al zăpezii firave cuteza fără speranță s-o învăluie. Acropole dormita părăsită de invazia estivală a turiștilor. Ceasurile de tihnă solitară lîngă coloanele Partenonului mi se păreau supremă desfătare. Rătăceam singur pe areopag și puținii atenieni pe care-i întîlneam pe potecile colinelor își dădeau binețe ca muntenii.

Atunci am urcat singur pe Licabit — piramida de piatră albă care împunge cerul albastru de deasupra Atenei cu vîrful alb al unei bisericuțe ortodoxe — și pentru a ajunge sus am căutat poteci mai puțin bătute. Colina părea o insulă în mijlocul orașului întins de jur-împrejurul ei pînă la capătul orizontului și, în ciuda numeroaselor puncte de orientare, m-am rătăcit. Mi se părea că am nevoie de firul Ariadnei pentru a găsi ieșirea, iar de atunci, deseori, noaptea, în vis, acasă, refac acel drum straniu, pe alocuri sălbatic, drum de piatră austeră învecinată cu oaze de vegetație luxuriantă.

Acum, spre vîrful Licabitului urcă în cîteva minute un funicular cu cabine luxoase, serpentinele drumului din vis au fost asfaltate, bisericuța albă este asediată de terasele în trepte ale unui bar modern. Și Atena parcă e alta. Soarele arzător rumenește marmura templelor, făcînd să se încrețească văzduhul deasupra pîrtiei încinse. E momentul vîrfului de producție în marea industrie a turismului, domeniu în care Grecia se bucură pe merit de un renume mondial. Din cei peste un milion de turiști străini așteptați anul acesta la Atena, cea mai bună parte au trecut pe sub porțile Acropolei. Această prezență masivă a unei Europe, ba chiar a unei lumi întregi, între zidurile Atenei constituie caracteristica momentului actual în viața străvechii cetăți. Muzeele sînt arhipline, căile antichității, dotate cu toate atributele civilizației rutiere, sînt străbătute ziua și noaptea de autocare albastre și roșii de limuzine, templele, cetățile, arenele teatrelor sînt luate cu asalt. Se aud toate graiurile pămîntului. Zumzăie camerele de filmat și țăcăne declanșatoarele aparatelor fotografice.

În acest cadru se desfășoară de o lună ediția 1966 a Festivalului Atenian, amplă și prestigioasă manifestare artistică, menită să dea timp de 60 de zile și mai multă strălucire orașului spre care parcă duc toate căile pămîntului.

Sub zidurile Acropolei, noaptea, cînd prophileele s-au închis în fața nestăvilitului val de turiști, în gigantica potcoavă a Odeonului lui Herod Aticus, să restituie lumii ceva din sclipirea de odinioară a tragediei antice. Aici au loc cele mai importante manifestări artistice din cadrul Festivalului Atenian, făgaș de întîlnire a muzelor, între care cea mai onorată rămîne Thalia. Alături, la două sute de metri mai spre bulevardele pline de frenezia automobilistică ale Atenei, se află cel mai frumos teatru antic al Greciei, superbul teatru Dionisos, pe a cărui scenă primele spectacole s-au desfășurat în anul 534 î.e.n., deci exact cu 2 500 de ani în urmă. Dionisiadele organizate aici de tiranul Pisistrate, la picioarele surîzătorului Dionisos Eleuhteres în lunile martie-aprilie, au netezit calea tragediilor antice spre sufletul lumii întregi. În acest cadru și la o dată atît de marcantă pentru istoria teatrului grec, atenienii și mii de străini au avut prilejul să asculte Oedipul lui George Enescu în interpretarea primei noastre scene lirice. Sub porticele malestoase ale Odeonului, în fața amfiteatrului de piatră spre care privește peste zidul Acropolei o cornișe a Partenonului, opera lui George Enescu și-a găsit cadrul pe care nu i-ar fi putut oferi nici un teatru din lume. E poate lucrul ce însuși Enescu și l-a dorit — restituirea lui Oedip, așa cum l-a văzut și l-a înțeles el, poporului care l-a creat legenda. O altă prezență românească de excepțională reușită — cu atît mai mult cu cît se producea după excelentele spectacole prezentate de Royal Balet din Londra și de Kirovul leningrădean, a fost baletul bucureștean care încercînd o temerară și aparent hazardată alegere cu „Lacul lebedelor" de Ceaikovski, a reușit să obțină un succes remarcabil. Publicul și presa ateniană au omagiat aceste două prezențe românești pe cea mai importantă scenă a Festivalului Atenian. A mai da binecunoscutele nume ale interpreților, mi se pare aici inutil. În astfel de turnee de mare prestigiu toți membrii colectivului de la rechizitor, la regizori și dirijori, își au meritele lor și succesul nu se obține decît printr-o excepțională sudură a trupei.

Evident, rămîn destule lucruri de perfecționat, și despre experiența noastră ateniană îndeosebi cu „Oedip" și într-o oarecare măsură și cu „Lacul lebedelor" vom mai vorbi în bloc-notesurile viitoare. Discutabilă rămîne însăși alegerea repertoriului. „Oedip" este tragedia antică cel mai frecvent prezentată aici, iar din numeroasele „lacuri" care au inundat în ultimii ani scenele ateniene, s-ar fi putut face o nouă Mare Egee. O mai amplă și mai profundă sondare prealabilă a opiniei oamenilor de artă greci, ar fi putut duce la alcătuirea unui repertoriu mai inedit și poate mai profund național. Dar mai important ca orice rămîne însă excelenta primire făcută de publicul atenian artiștilor români, nedezmințita ospitalitate a acestui superb colț de lume, conștiința tot mai întemeiată că spre inimile acestui popor, și de la el spre inimile noastre există un drum bătătorit de secole.

Ioan GRIGORESCU

gazeta literară

COMITETUL DE REDACȚIE: **Tiberiu Utan** (redactor șef); **Teodor Balș**; **Al. I. Ghilia**; **Ion Lăncrănjan** (redactor șef adjunct); **Alexandru Oprea** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion**; **Mihai Stoian** (secretar de redacție)

Prezentarea artistică: Radu Georgescu
Prezentarea grafică: Octav Minculescu

Imprimat la Intreprinderea poligrafică „Informația"

POÉSIE VIVANTE ȘI VIAȚA POEZIEI

Grand' Rue 16, nu departe de casa în care s-a născut Jean-Jaques Rousseau. Un afiș timid, spînzurat pe tăbliia unei porți înalte de lemn: „Teatrul Academic" prezintă **Zorii atomici**, poeme de Bernard Zumthor, Olivier Perrelet, Rainer-Michael Mason, Régis Dupont, Georges Charrière, Serge Amaducci — poeți universitari".

Un culoar îngust, în capătul căruia începi să cobori. Sînt 10 trepte pînă la prima pivniță, 22 pînă la cea următoare și 34 pînă la cea din urmă — „sala recitalurilor de poezie". O boltă gotică de piatră masivă, cu două lămpi oarbe suspendate în extremități, un radiator electric în loc de sobă, cinci bănci înguste și cîteva scaune. O pivniță rece, deasupra căreia se află alte două, care susțin la rîndu-le cele trei etaje ale unei vechi case de nobil genevez. Un podium de scînduri negeluite servește drept scenă. Recită Régis Dupont și Sandro Amaducci, studenți-actori, iar versurile sînt acompaniate de fragmente din Britten, Hautbois Pierre, Rosso, înregistrate pe bandă de magnetofon.

„Respirație a orașului colonizat pînă la cer...
Respirație care nu-i a noastră, nici ritmul acesta ce-l asculți
Cu evlavie, ca pe propria-ți inimă..."

Un oraș interzis și străin, pentru că ochiul ce-l privește — spune poetul — „este gudronat". Poate pivnița aceasta este vinovată, a treia pivniță înspre adîncuri, după treizeci și patru de trepte de piatră. Versurile nu sînt nici incendiare și nici cuminți. Se situează undeva, la mijlocul drumului, ca pentru a-l confirma pe Le Corbusier, el însuși elvețian, care obișnuia să spună: „Sîntem reținuți. Evităm erorile, abținîndu-ne".

Țară a interferențelor, Elveția absoarbe tendințele artistice cele mai divergente. Întocmai ca în plastică (tașism, pop-art) sau în muzică (serială, concretă, electronică), în poezie circulă concretiștii, fonetiștii, spațialiștii, tactiliștii (honni soit qui mal y pense) — care propagă adesea limbajul nearticulat, după exemplul lui Decio Pignatori, din grupul brazilian Noigrandes:

beba coca cola
babe cola
beba coca
babe cola caco
caco cola

Unii o numesc neopoezie, alții — pseudopoezie. Oricum s-ar eticheta însă, unui asemenea produs i se potrivește ca o mănușă însemnarea ironică a lui Jean Dutourd: „La început este acțiunea. Scriitori, nu gîndiți: luați întîi stiloul".

Dar am pornit de la Teatrul Academic și s-ar cuveni să închidem paranteza „beba — babe". Tabloul schițat în Grand' Rue nr. 16 nu-i un fapt izolat. În Elveția romandă, o tradiție — pierdută, din păcate, în numeroase țări — se menține datorită unui emoționant apostolat. Actori profesioniști sau amatori și recitatori entuziaști — un Mousse, Boulanger, Mermod sau Jean Ber — vehiculează poezia, clasică sau modernă, făcînd operă de cultură a sensibilității și a spiritului. De la Daudet, Ramuz și Verlaine pînă la Valéry, Camus și Prévert.

Théâtre de la Cour Saint-Pierre sau Théâtre-Club se identifică uneori cu activitatea artistică a studenților (poeți sau actori amatori) și nu arareori cu aceea a revistei **Poésie Vivante**. Un caiet de 48 de pagini sub copertă de culoarea azurului — aceasta este **Poésie Vivante**. Revista organizează expoziții permanente în care întîlnim publicații de poezie din numeroase țări, culegeri de poeme, manuscrise sau corespondență literară, lucrări de pictură, sculptură și grafică avînd contingențe cu poezia.

LA TELEFON, GENEVA!

Cu PIERRE MARIE, directorul revistei, m-am întreținut îndelung. **„Pentru noi, mi-a spus el, problema principală este aceea a comunicării. Subliniez: a comunicării de poezie. Pentru că modalitatea poetică ne interesează în mai mică măsură. Într-adevăr, unii pledează pentru primatul cuvîntului. Alții consideră că ideea este esențială, ceea ce cuvîntul exprimă. Așadar, de o parte concretismul, de alta — conceptualismul. Între noi fie vorba, cele două curente au existat și s-au înfruntat și în urmă cu trei secole, întocmai cum în zilele noastre se înfruntă partizanii și adversarii primatului formei, primatului fondului. Noi nu facem decît să confruntăm tendințele cele mai diverse, fără a trage concluzii".**

Intrată în cel de-al treilea an de apariție, **Poésie Vivante** — unica revistă literară din Elveția romandă — este editată la Geneva. Alegerea sediului este nimerită: Geneva se identifică cu noțiunea dialogului. Grupuri **Poésie Vivante** funcționează la Berne (localitate situată la granița lingvistică dintre Elveția romandă și cea alemanică), Lausanne, Paris, Brest, Londra și Bruxelles. Asemeni redacției din Geneva, organizează expoziții, conferințe, recitaluri de poezie. În Belgia, de pildă, grupul a prezentat pînă acum poezia congoleză, poezia românească și poezia japoneză, atît în Capitală cît și în alte orașe ale țării. Corespondenți permanenți ai revistei activează în Anglia și Franța, Italia și U.R.S.S., Germania federală și Canada, S.U.A. și Africa, R.D.G. și America Latină.

Am în fața mea un număr închinat poeziei engleze, unul consacrat poeziei din Québec (Canada), altele care fac cunoscută poezia bulgară, poezia Coastei de Fildeș, opera lui Saint-Pol-Roux, poet al Rezistenței franceze, „poet asasinat". Pierre Marie m-a informat: **„Pregătim un număr dedicat lui Rainer Maria Rilke, altele poeziei dezintegraționiste portugheze, poeților armeni, brazilieni, iugoslavi, cehoslovaci, americani, haitieni, algerieni, celor din Berlinul de est. Ca de obicei, în limbile originale și în traducere franceză. Am dori să prezentăm și poezia românească, mai multi poeți sau unul singur, reprezentativ".**

Ne aflam în redacția revistei: două camere care servesc totodată drept administrație, loc de reuniuni și locuință a familiei Marie. Bineînțeles, era seara. Bineînțeles, întrucît soțul și soția lucrează ziua în domenii cu totul prozaice, pentru a se putea consacra „în orele libere" traducerilor „în atelier", corespondenței, discuțiilor cu prietenii și străinii, editării unei colecții bilingve „de buzunar", poeziei...

Horia LIMAN

Geneva, iunie 1966

REDACȚIA: București — Bd. Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.39.36; 12.74.26. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.33.99. ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei.